

MEDYADA 10 EKİM KATLİAMI

TELEVİZYON VE GAZETELERİN HABERCİLİKLE İMTİHANI

DİSK BASIN-İŞ MEDYA ANALİZ RAPORU

Baskı:
Ceylan Matbaa Maltepe Mah. D. Paşa Cad. Güven İş Merkezi, No: 83/317 No: 318/319
Zeytinburnu-İstanbul

İÇİNDEKİLER

- 7 TÜRKİYE MEDYASININ BARIŞ/SAVAŞLA İMTİHANI:
MEDYADAN 10 EKİM ANKARA KATLIAMINI NASIL
OKUMALI? **TEZCAN DURNA**
- 15 ANKARA KATLIAMI HABER İÇERİK ANALİZİ
ÇALIŞMASI **ESRA ARSAN/EDA KÖPRÜ YILMAYAN**
- 37 FAIL, MAĞDUR VE SORUMLUNUN
MUĞLAKLAŞTIRILMASI: A HABER'DE 10 EKİM
KATLIAMI **SUNCEM KOÇER/YEŞİM AKMERANER**
- 47 MEDYANIN GÖREVİ MİLLİ BİRLİK VE BERABERLİK
ÇAĞRISI YAPMAK MIDIR? **CEREN SÖZERİ**
- 55 10 EKİM ANKARA PATLAMASI ÖRNEĞİYLE BİR
HÜKÜMET/DEVLET KOLLAMA MİSYONERİ
OLARAK KANAL 24 **TEZCAN DURNA**
- 65 MAĞDURUN SESİ DUYULUYOR MU?
KANAL D ANALİZİ **BURAK ÖZÇETİN VE İŞİL DEMİR**
- 75 ÖTEKİ TARAFIN GÖZÜNDEN 10 EKİM:
MED NUÇE TV VE ANKARA KATLIAMI HABERCİLİĞİ
ESRA ARSAN/EDA KÖPRÜ YILMAYAN
- 89 NTV YAYINLARINDA 10 EKİM 2015
ANKARA GAR KATLIAMIN İŞLENİŞİ **NİLGÜN TUTAL**
CHEVIRON / AYDIN ÇAM
- 101 YAZILI BASIN HABER İÇERİKLERİNDE 10 EKİM
ANKARA GAR PATLAMASI **CANSEVER GÜNER**
- 115 TÜRKİYE BASINININ KATLIAM GÜNÇESİ:
KÖŞEYAZILARINDA ROBOSKİ, SURUÇ VE ANKARA
KATLIAMLARI **SİNEM AYDINLI**

10 Ekim 2015 Ankara Gar Katliamı'nın ardından Disk Basın-İş olarak hazırladığımız medya analiz raporunu kamuoyunun değerlendirmesine sunuyoruz.

RAPOR ÜCRETSİZDİR SATILAMAZ.

Bir tanıklık mesleği olarak gazetecilik

Bu ülkede gazeteciliğin kıdemlileri katliamların, genç ölümlerin tanığıdır aynı zamanda. Sahada çalışan fotoğrafçılar, muhabirler, kameramanlar bizzat; yazı işlerindeki masa başında (çok yaşadım, hiç kolay değildir); ya da benim gibiler, yani hem gazeteci hem politik olanlar hem masa başında hem sahada hem mağdur olarak tanıktır katliamlara.

Bu ülkenin tarihi bir katliamlar tarihidir bir anlamda da. 1 Mayıs 77'de Taksim Meydanı'ndaydım. Daha ortaokul öğrencisiydim ve ölenlerden Mustafa Elmas Ticaret derslerine giren hocamızıdı.

16 Mart katliamını o zamanlar tek kanal olan TRT'den duymuştum. O tarihi cenaze töreninde İstanbul Üniversitesi'nden çıkan binlerce kişi arasında ben de vardım. Maraş Katliamı'nda artık büyümüşüm. Liseye gidiyordum! Protesto için liseleri işgal ettik. Arada ve sonrasında birçok katliam oldu bir de katliam gibi bir askeri darbe...

Bir süre sonra gazeteciliğe başladım. Sivas katliamında Milliyet'te çalışıyordum. 90'lı yıllarda Lice'de, Şırnak'ta, Diyarbakır'da katliamlar yaşanıyor. Ve nedense yukarıda saydığım katliamlar gibi adları yoktu. Adsız katliamlar... O zamanlar çalıştığım gazetelerde haber olmuyordu bu katliamlar ama hepimiz olup bitenlerden omuzlarımızı çökertecek kadar haberdardık da.

Gazi Katliamı'nda Akşam'da, 96 ölüm orucunda Yeni Yüzyıl'da, Ulucanlar'da Radikal'de, Hayata Dönüş'te NTV'de, Süruç'ta İMC'de... Bunları bir çırpıda yazdım. Unuttuklarım vardır muhakkak ki.

10 Ekim'de Ankara'ya gidenler arasında ben de vardım. Umutluyduk. O gün, bugünlerin kurşuni havasını durdurabile-

ceğimizi, umutsuzluğu dağıtabileceğimizi düşünüyorduk. Yürüyüş yönünün tersine gidiyordum, Gar önünde bekleyen gazeteci arkadaşlarımla buluşmak için. 20-30 metre önümde oldu her şey. Kükürt renkli bir duman ve boğuk bir patlama sesi kazındı o günden hafızama. Bir de ilk başta kağıt parçaları sandığım ama onların sonradan pankart ve elbise parçaları olduğunu anladığım havada uçuşanlar...

İkinci patlama da oldu ama onu tam hatırlamıyorum doğrusu, şoktaydım. Ama asıl şoku ileri doğru, yani patlama yerine gittiğimde yaşadım. Sadece akşam İstanbul'daki evimde kızıma üzeri kan içindeki montla sarıldığımı anlatmam yeter her halde.

Bunun hayatımda yaşayacağım en kötü şey olduğunu düşündüm ilk başlarda. Ama ne yazık ki öyle olmadı. Mesela Cizre'de telefonla konuştuğum insanların birkaç gün sonra öldürüldüğünü gördüm. Hem de Ankara'daki katliamdan daha fazla insanın bir bodrumda öldürüldüğünü! Sonrası da var (Ankara'da, İstanbul'da, Antep'te, Diyarbakır'da ve birçok yerde art arda yaşanan patlamalar) ama yazı çok uzadı.

Başta söylediğim gibi gazeteciler bütün katliamları görür. Ama gazete ve televizyonların büyük bölümü katliamları, katliamların arkasındaki nedenleri görmez. 10 Ekim'de kim neyi nasıl gördü, neyi görmedi diye yapıldı bu çalışma. Galiba bir de, bir daha bunları yaşamayalım diye... İleride bu günleri anlamaya çalışanların bakacağı önemli bir belge olacağına inanıyorum. Emeği geçen herkese teşekkürler.

Bir de son söz: Karamsar, umutsuz olmayalım. Enseyi karartmayalım. "İnsanlık önüne çözebileceği sorunları koyar."

Savaşız, sömürsüz bir dünya dileğiyle...

DİSK Basın-İş
Genel Başkanı
Faruk Eren

TÜRKİYE MEDYASININ BARIŞ/SAVAŞLA İMTİHANI:

Medyadan 10 Ekim Ankara Katliamı'nı nasıl okumalı?

TEZCAN DURNA

Bu çalışma, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na (DISK) bağlı Türkiye Basın Yayın Matbaa Çalışanları Sendikası (DİSK Basın İş) tarafından organize edilmiş ve 10 Ekim'de Ankara'da düzenlenen Emek, Barış, Demokrasi Mitingine yapılan bombalı saldırıyla ilgili haberlere eleştirel bir gözle bakmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda çalışma öncelikle, bu saldırıda hayatını yitirmiş ve yaralanmış barış destekçilerine adanmıştır. Ayrıca bu çalışmayla, barış istediği, barışı desteklediği, savaşların ve çatışmaların durmasını dilediği için çeşitli şekillerde bedel ödemiş ve hala ödemekte olanlara da bir nefes, bir ses olmayı ümit ediyoruz.

Bu çalışmaya başlarken temel derdimiz, 7 Haziran 2015 seçimlerinden sonra özellikle muhaliflere yönelik olarak hızla tırmanan bombalama, çatışma, linç ve dışlama pratiklerinin tarihsel bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek 10 Ekim 2015 tarihinde gerçekleşen Ankara'daki Gar Patlaması'nı haberleştiren Türkiye medyasının hali pür melalini deşifre etmektir. "Aslında herşey ortada, bunu deşifre etmeye ne hacet" diye düşünenler kuşkusuz az değildir. Ancak savaşçı, militarist, çatışmacı, kutuplaştırıcı, dışlayıcı, pedantist, paternalist ve muhafazakar popülist bir dille sürekli ayrıştırılan halkların bir kısmının da, bu dilin gerçeğin dili olduğu iddiasında olan haberlerde, demokratik tartışma usullerinin ortaya konulduğunun iddia edildiği tartışma programlarında nasıl yeniden üretildiğini bilmeye ve öğrenmeye hakkı olduğu düşüncesindeyiz. Halkın gerçek taleplerinin

ve sorunlarının, sürekli hayali iç ve dış düşmanlar yaratılarak, savaş ve çatışmalarla perdelendiği Türkiye'nin son dönemlerdeki tarihsel koşullarında 10 Ekim 2015 patlamasında Türkiye medyasının tavrı kritik önemdedir. Zira parlamenter demokrasinin olanaklarını çoğunlukçu bir mantıkla araçsallaştırılarak otoriterleşen AKP iktidarı, son dönemlerde ürettiği çatışmacı korku siyasetiyle Türkiye halklarını rehin aldığı gibi, Türkiye medyasını da teslim almış görünmektedir. Bu teslim alma sürecinde bir kısım medya organını devletın mali olanaklarını kullanarak bilfiil parti basın-yayın organı olarak şekillendirirken, geri kalan kısmını da yine devletın hukuki ve kolluk güçlerini seferber ederek diz çöktürmüştür. Türkiye'deki geri kalan çok az muhalif basın-yayın unsuru da ya kurumlara kayyum atayarak, ya uydudaki frekansı iptal edilerek, ya da bu kurumlarda çalışan muhabirlerine hukuksuz davalar açılarak ve hapse atılarak sindirilme sürecine gidilmiştir. Bu umumi manzara içerisinde bizim bu çalışmamız, savaş çığırtkanlığına muhtelif gerekçelerle devam eden, "ne kadar gürültü çıkarırsak o kadar haklı oluruz, yalanları ne kadar çok tekrarlırsak, o yalanlar belki gerçeğe dönüşür" mantığı ile hareket eden iktidarından bir kısım muhalefetine, basın yayın organından, hukuki ve kolluk güçlerine kadar pek çok politik ve bürokratik unsurlara karşı barış talebinin altını tekrar tekrar çizme çabası olarak değerlendirmek gerekir. Zira talep etmek, talebi sonsuzca tekrarlamak en temel etik duruştur.¹ Biz akademisyenler ve araştırmacılar DİSK Basın İş'in organize ettiği bu çalışmada canı gönülden ve özveriyle çalıştık. Çalışma için televizyon kanallarından A Haber, CNN Türk, Fox TV, Kanal D, Kanal 24, Med Nüçe ve NTV'nin 10 ve 11 Ekim tarihlerindeki Ankara'daki Gar Patlamasıyla ilgili tüm haber ve tartışma programlarını içerik ve eleştirel söylem çözümlemesi yöntemleriyle inceledik. Basın ayağından ise Hürriyet, Star, Yeni Şafak, Zaman, Sabah, Cumhuriyet ve Özgür Gündem gazeteleri aynı çoklu yöntemle çözümlenmiştir. Bunlara ek olarak Roboski, Suruç ve 10 Ekim Katliamları köşeyazıları üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu çalışma, çeşitli üniversitelerden akademisyenlerin gönüllü emekleriyle yürütülmüştür. Çalışmaya katılanların isimlerini elbette anmak gerekir. Nilgün Tural Cheviron, Esra Arsan, Ceren Sözeri, Burak Özçetin, Tezcan Durna, Suncem Ko-

1 Critchley, Simon (2010), Sonsuz Talep, Bağlanma Etiği, Direniş Siyaseti, Tuncay Birkan (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.

çer, Yeşim Akmeraner, Eda Köprü Yılmayan, Cansever Güner, Didem Tuncay, Burcu Öztürk, Vahdet Mesut Ayan, Arzu Altundiş, Ayçin Özoktay, Işıl Demir, Aydın Çam ve Sinem Aydınli bu isimler arasında yer almaktadır. Çalışmanın ilk fitilini ateşleyen kişi ise DİSK Basın İş'ten Erol Aral'dır. Çalışmanın sekreteryasını ise Eda Köprü Yılmayan ile Özge Yurttaş yürütmüştür.

Genel olarak medya, kriz, patlama, savaş ve çatışma gibi olayları sansasyon mantığıyla değerlendirir. Bu mantık, ağırlıklı olarak bu tür olayların nedenlerine değil sonuçlarına odaklanarak haberleştirmeyi yaygın bir eğilim olarak karşımıza çıkarır. Bu haberleştirme pratiği ise 5N 1K klasik kuralının bile ihlal edilmesine ve genellikle olayın failinin kim olduğu, ilk taşı kimin attığı, olay sonucunda kaç kişinin ölüp kaç kişinin yaralandığı, yaralananların arasında feryat eden, kan revan içinde kalanların olup olmadığı, olayın taraflarının karşı taraf hakkında ne gibi suçlamalarda bulunduğu gibi sansasyonel soruların peşine düşer ve bu sorulara verilen yanıtlar dramatik bir dille izleyiciye aktarılır. 10 Ekim 2015 Ankara Gar Patlaması'nın haberleştirilmesinde Türkiye medyasının genel tavrı, bu klasik habercilik pratiğinin özelliklerine uygun nitelikler taşımaktadır. Ancak AKP iktidarının neredeyse Türkiye medyasının tamamına yakını muhtelif yol ve araçlarla esir almasının sonucu olarak bu sansasyon mantığına bir de "milli birlik ve beraberlik" söylemi eklenmiştir. Hatta sansasyon dili bu söylemin gerisinde bile kalmıştır denilebilir. Zira sansasyon aynı zamanda kitleleri ajite etmeye, ayaklandırmaya ve aynı zamanda olayın vehametini nispeten sulandırmaya da hizmet edebilmektedir. Ancak bu olayda Türkiye medyası kısmen sansasyon bağımlılığından "milli birlik ve beraberlik" hedefi doğrultusunda uzaklaşmış görünmektedir.

İzlediğimiz kanallarda beş farklı eğilimin ortaya çıktığını saptadık. Bunlardan birincisi, A Haber ve Kanal 24'te billurlaşan, patlama ile ilgili hükümetin sorumluluğu, ihmali ve hatasının üstünün itinayla örtülmeye çalışılması eğilimidir. Bu eğilim, olayın failinin baştan itibaren IŞİD olduğu aşağı yukarı anlaşılmasına rağmen, kasıtlı olarak PKK ve diğer sol örgütler şeklinde çerçevelenmesi ya da failin muğlak uluslararası güçler şeklinde tanımlanması girişimlerinde belirginleşmektedir. Ayrıca olayın mağdurlarına ve muhalif kanatlara neredeyse hiç bir açıklama ve söz hakkı tanınmaması, olayın tamamen hükümet yetkilileri ve hükümete yakın aktörler tarafından tanımlanması da bu iki kanaldaki genel eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Olayın doğru-

dan aktarıldığı canlı bağlantılarda ise, güvenlik güçlerinin yaralıların üstüne gaz ve su sıkması, ambulansların geç gelmesi hiç bir şekilde dile getirilmemiş, güvenlik güçlerinin delilleri usulüne uygun toplaması, yaralıların hızlı bir şekilde hastaneye taşındığı bilgileri öne çıkarılmıştır. Patlamanın hedefi ise Barış mitingini düzenleyenler değil, “milletin tümü, Türkiye Cumhuriyeti, AKP, Seçim” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama dili, tamamen toplumsal muhalefeti etkisizleştirme, çatışma ve tehdit söylemiyle muhalefeti “milli birlik ve beraberlik” miti içinde homojenleştirme ve dolayısıyla yok etme/yok sayma hedefine hizmet etmektedir. Bu tehdit ve korku siyasetinden neşet eden bu “birlik” söylemi, politikayı imkansızlaştırmakta, muhalefeti pasifleştirmekte, tüm farklılıkları ve muarızları söylemsel olarak yok saymaktadır. Böylece A Haber ve Kanal 24 bu olayla ilgili olarak haberleri de neredeyse tıpkı bir parti yayın organı gibi vermiştir.

Bu bağlamda karşımıza muhalif bir dil ürettiymiş gibi görünürken bile, bu birlik ve beraberlik söylemine teslim olup politikayı olumsuzlayarak imkansız hale getiren bir başka eğilim çıkmaktadır. Bu eğilim ise Fox TV ve Kanal D’de yoğun bir biçimde görünür olmaktadır. Özellikle Fox TV’de izlenen üç haber bültenindeki hakim dil, siyaseti olumsuzlayıp, birlik ve beraberliğin altını ısrarla çizen bir dildir. Selahattin Demirtaş’ın devletin katliamla ilgili sorumluluğunu dile getirdiği yorumları da, “bugün siyaset günü değil, birlik ve beraberlik günü” sözleriyle muhalif bir bağlamın dışına fırlatılmıştır. Normal koşullarda makul, mantıklı ve yerinde sorularla, muhalif bir tavır takınan Fox TV sunucularından Fatih Portakal, bu olay bağlamında bir habercinin yapması gereken soru sorma, sorgulama ve eleştiri misyonunu, “birlik ve beraberlik” söylemine kurban etmiş görünmektedir.

Kanal D ise görünürde, en çok muhalif ve mağdur sesinin duyulduğu kanal olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusal kanalların içinde olay yerinden belki de en sansürsüz görüntü ve haber geçen kanallardan birisi olmasına rağmen Kanal D de, son keredede mağdur ve muhalif seslerin çerçevelediği gerçekliği, politik değil, insani bir çerçeveye büründürdüğü için, muhalif bir bakış nötralize edilmektedir. Kısaca Kanal D haberlerinde eylemin bir barış eylemi olduğu neredeyse her haberde vurgulanırken; eyleme karşı yapılan saldırının barışı hedef alan bir saldırı olarak ele alındığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında da haber söylemi hem eyleme hem de eylemcilere karşı olumlu bir tavır takınmakta, bu olumlu tavrı politik bir eleştiri ile eklemlenmekten ziyade,

temelde insani bir mesele zaviyesinde ele almakta ve bir nevi bir orta yol bulmakta olduğu söylenebilir. Olayın insani yönünü öne çıkarma eğilimi ise yine sansasyon bağımlılığının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sansasyon bağımlılığı, haberde en çok olayın dramatikleştirilmesi, insani hikayelerin ön plana çıkarılması şeklinde tezahür eder. Bu ise olayın gerçek nedenlerini gözardı etmeyi, odağı politik olandan bireysel olana çevirmeyi, dolayısıyla eleştirel, politik ve muhalif soru sormayı gereksiz hale getirir. Böylece insanlar kişisel hikayelere üzülürken, empati kurmak ve olayla ilgili muktedirlerin dahlini, çatışmaların kimlerin yararına olduğunu düşünmeye fırsat bulamazlar. Bu da bir anlamda muktedirin istediği bir habercilik pratiğidir. Muktedir örneğin toplumsal bir muhalefet hareketini gözden düşürmek için, “başörtülü bacıma saldırmışlar” diyebilirken, sansasyon bağımlısı bir haber medyası da çatışmada ölen bir askerın “yoksul anne babasına kredi çekerek ev aldığı”na odaklanabilmektedir. Bu bağlamda 10 Ekim Patlamalarının haberleştirilmesinde karşımıza çıkan bir diğer eğilim ise olayın dramatikleştirilmesidir. NTV, ulusal ve uluslararası haberler başta olmak üzere, ekonomi, kültür-sanat, yaşam ve spor konularına odaklanan programlar yayımlayan tematik bir televizyon kanalı olmasına rağmen, bu olayla ilgili olarak dramatik tonu en yüksek habercilik yürüten haber medyası olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kanalın neredeyse bel kemiği olan Oğuz Haksever’in sunduğu tüm haber ve program videolarında yoğun bir dramatizasyon dikkati çekmektedir. Oğuz Haksever’in sunumları klişe, hatta kitch sayılabilecek kadar yoğun bir dramatizasyonla gerçekleştirilmektedir. Bu dramatizasyona, haber kaynaklarının sözlerinin iktidar lehine aktarılması ve KJ’lerdeki bilgilerin iktidar yanlısı bir şekilde kurulması da eklenince NTV’nin bu olaya ilişkin haberciliğini, iktidar yanlısı olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır.

İncelediğimiz kanallar arasında karşımıza çıkan bir diğer eğilim tarafsız yayıncılık yapıyormuş gibi davranıp, bu davranışı muktedirin görüşünün yeniden üretilmesi için araçsallaştıran eğilimdir. CNN Türk, tıpkı NTV gibi ulusal ve uluslararası haberler, ekonomi, kültür-sanat, yaşam ve spor konularına odaklanan programlar yayımlayan tematik bir kanaldır. CNN Türk, 7 Haziran seçimleri öncesinde çekimser bir biçimde iktidara muhalif bir yayıncılık çizgisi benimsemiş, bu seçim sürecinde HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş’ı konuk edebilen ender

ulusal ana akım kanallardan birisidir. Ancak 7 Haziran seçimlerinden 1 Kasım seçimlerine giden süreçteki çatışma ortamı tırmandıkça, kanala hükümetten gelen baskılar artmış, kanal buna mukabil tedrici olarak muhalif tavrını taraftar olma yönünde değiştirmiştir. Bu tavır değişikliğinde kanalın programcılarında birisi ve grubun gazetelerinden Hürriyet'in de köşe yazarı olan Ahmet Hakan'a yapılan saldırının da etkisi olduğu düşünülebilir. 10 Ekim Katliamıyla ilgili olaylar haberleştirilip, tartışılırken kanalın genel eğilimi, tarafsız, dengeli davranma yönündedir. Ne var ki bu tarafsızlık eğilimi, egemen haber kaynaklarının kurduğu çerçevenin yeniden üretilmesiyle sağlanmaya çalışıldığı için, “nesnellik ve dengelilik” söylemi hakikatin üstünü örten bir ideoloji olmanın ötesine geçmemektedir. CNN Türk yayıncılığında gözlenen şey, “tarafsız yayın yapıyor-muş gibi davranıp, aslında muktedirin görüşünü yeniden üretmekten” ibarettir. Bu yolda, çok akılcı ve delillere dayalı konuşan gazeteci ve akademisyenlerin açıklamalarına rağmen, iki gün boyunca PKK ve HDP'yi katliamın sorumlusu olarak göstermekten vaz geçilmemiştir. Buna mukabil, katliamın asıl sorumlusu olan IŞİD'in Türkiye örgütlenmesinde AKP'nin rolü ve desteğine neredeyse hiç değinilmemiş; bu konuya değinen haber kaynaklarına da yeterince referans verilmemiştir. Özellikle Demirtaş, haberlerde “devlet karşıtı” söylemleriyle yer alırken, bu söylemler, Demirtaş'ın ardından konuşan Davutoğlu, Erdoğan, MHP'liler ve/veya Kürt hareketi karşıtı akıl kişiler bu açıklamalar için “Provokasyon”, “kışkırtma”, “PKK'ya destek verme” eleştirileri getirdiğinden, haberin genel söyleminde olumsuz bir çerçeveye yerleştirilmektedir. CNN Türk tüm haber kaynaklarına, taraflara sanki eşit söz hakkı veriyormuş gibi davranırken, haber metninin kurgusu öyle ayarlanmaktadır ki, dilin iktidarı muktedirden yana bükülmektedir.

İzlenen kanallar arasındaki en ayrıksı eğilim MED Nuçe kanalının eğilimidir. Kanal tüm diğer domestik kanallardan farklı olarak, saldırılardan AKP Hükümetini, özelden de Cumhurbaşkanını Erdoğan'ı sorumlu tutan bir çerçeve kurmuş görünmektedir. MED-Nuçe Belçikadan yayın yapan ve RTÜK'e bağlı olmayan bir kanal olması hasebiyle, Türkiye medyasının içinde bulunduğu sansür, kapatılma tehlikesi ve oto-sansür baskılarından azadedir ve yayınlarında hükümete karşı domestik kanallara nazaran daha sert ve suçlayıcı ifadeler kullanabilmektedir. Kanalın haber dilinde sert bir örgüt dili hakimdir ve olayı “devlet katliamı”, olayın failini de “faşist devlet” ve “Katil Erdoğan” şeklinde

tanımlamaktadır. Domestik kanallarda “malum şüpheli belli” tanımlaması PKK için kullanılırken, MED-Nuçe’de aynı söylem “devlet” için kullanılmaktadır. MED-Nuçe, domestik kanallara kıyasla, dış ülke kaynaklarına ve Kürt siyasi hareketinin sözcülerine daha sıklıkla yer vermektedir. Ayrıca, Diyarbakır’daki HDP, KCK yekilileriyle, Kandil’deki PKK sözcülerine de programlarda yer verilmektedir. Bu domestik kanalların baskı ve yasaklar nedeniyle yapamadıkları bir şeydir. Ancak hükümet yetkililerinin açıklamaları genellikle, bu açıklamaların yalanlanması maksadına hizmet ederken kanalda yer bulabilmektedir. Bu bağlamda kanalın 10 Ekim katliamıyla ilgili yaptığı haberciliğin bir örgüt yayıncılığı şeklinde icra edildiğini söylemek mümkün görünmektedir.

Kaynaklar

Critchley, Simon (2010), Sonsuz Talep, Bağlanma Etiği, Direniş Siyaseti, Tuncay Birkan (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.

Ankara Katliamı haber içerik analizi çalışması

ESRA ARSAN/EDA KÖPRÜ YILMAYAN

GİRİŞ

Türkiye'de 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleşen doğal ve gerçek siyasi seçimler sonrasında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 15 yıllık tek parti iktidarı son bulurken, Kürtlerin temsilcisi Halkların Demokratik Partisi (HDP) 88 milletvekiliyle meclise girerek ülkenin milliyetçi partisi Milliyetçi Hareket Partisi'ni (MHP) vekil sayısıyla geride bırakmıştı. AKP'yi halkoyuyla ve demokratik yollarla tek başına iktidar olma halinden düşüren bu seçim sonucunu beğenmeyen iktidar, önce siyasi çatışma ve kutuplaşmayı körükleyerek mantıklı bir koalisyon kurulmasının önünü tıkama yoluna gitti. Ardından, bir süredir ülkede devam etmekte olan barış ve çatışmasızlık süreci aniden ülkenin çeşitli yerlerinde patlak veren şiddet eylemleriyle bitirildi. Bölgede Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve PKK arasında süregelen ateşkes ve çözüm görüşmeleri, Rojava'da Suriye Kürdistanı'nın kurulmasıyla birlikte tehlikeli görülmeye başlanmış ve IŞİD'in Kobane'de YPG güçleriyle savaşmasına destek veren PKK'ya karşı devletin askeri saldırıları başlamıştı. Nitekim, Çözüm sürecinin iyiden iyiye askıya alındığı 7 Haziran seçimi ile 1 Kasım seçimleri arasında artan şiddet olaylarında 600'den fazla sivil Kürt ve 167 güvenlik görevlisi hayatını kaybetti.

Aslında 7 Haziran seçimleri öncesi Türkiye’de aniden patlak veren saldırı ve şiddet olaylarının başlangıcı Diyarbakır’da gerçekleşen bombalı saldırıdır. Bu saldırı, 5 Haziran 2015 tarihinde saat 17.55’te HDP’nin Diyarbakır’daki seçim mitinginde meydana geldi. Haziran 2015 Türkiye genel seçimlerinden iki gün önce düzenlenen bu saldırıda 5 kişi ölmüş, 400’ün üzerinde kişi de yaralanmıştır.

Seçimlerden sonra, 20 Temmuz 2015’te Şanlıurfa’nın Suroç ilçesinde düzenlenen bombalı intiharında 34 kişi öldü, 100’den fazla kişi yaralandı. Saldırının olduğu yerde, aralarında Ezilenlerin Sosyalist Partisi (ESP)’nin gençlik kolu Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu (SGDF) üyelerinin de bulunduğu 300 kişi vardı. Bu kalabalık grup, Amara Kültür Merkezi bahçesinde Irak ve Şam İslam Devleti’nin (İŞİD) Kobanê kuşatması sonrası, Kobanê’nin yeniden inşa çalışmaları konusunda basın açıklaması yapıyordu. Bombaların hedefi, Kobanê halkına ve orada savaş mağduru olan çocuklara insani yardım taşımak için sınırda bulunan masum üniversiteli gençler oldu.

Canlı bombanın İŞİD ile ilişkisi olan Şeyh Abdurrahman Alağöz olduğu belirlendi.

Suroç saldırısının ardından TSK önce Suriye’deki bazı İŞİD mevzilerini bombaladı, ancak sonraki günler boyunca Kuzey Irak’taki PKK mevzilerini bombalamayı sürdürdü. Yapılan hava saldırılarında 190 PKK’lının öldürüldüğü açıklandı. İnsan Hakları Derneği’nin raporuna göre 21-28 Temmuz arasında yapılan operasyonlarda 140 kişi İŞİD üyesi olma iddiasıyla, 22 kişi “Paralel Yapı” üyesi olma iddiasıyla, diğerleri ise PKK/KCK ve diğer sol örgütlerle ilişkisi iddiasıyla 1034 kişi gözaltına alındı. Bunlardan 5 kişi İŞİD üyesi olduğu, 49 kişi de PKK üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklandı.

7 Haziran seçimlerinden sonra Türkiye’de siyasi ve polisye baskı ortamı attı. Özellikle Güneydoğu’da yaşayan Kürt halka karşı devletin güvenlik güçleri tarafından şiddet eylemleri çoğaldı, sokağa çıkma yasakları ve gözaltılarla adeta HDP’ye oy veren sivillerden öğ alınmaya başlandı.

10 Ekim’de Ankara’da yapılması planlanan Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi, işte tam da ülkede giderek yükselen baskıcı ortama, artan şiddet olaylarına, ülke içinde yaşanan kamplaşmaya karşı bir nefes olmak, ülkeye bir soluk alanı kazandırmak ve barışın sesini Ankara’dan tüm Türkiye’ye duyurmak için düzenlenecekti. Ne yazık ki, Türkiye’nin dört bir yanından barış, de-

mokrası ve emeğin gücü için gelenlerin toplandığı alanda patlatılan iki bombayla barış sesleri, kardeşlik türküleri kana bulandı.

DİSK, KESK, TMMOB ve TTB'nin çağrısıyla düzenlenecek Emek, Barış, Demokrasi Mitingi için Ankara dışından otobüsle gelenlerle saat 09.00'dan itibaren Tren Garı önünde buluşmaya başlandı. Kortejin yürüyüşe başlayacağı saat olan 10.00'u tam 4 dakika geçe gar önünde 3 saniye arayla iki bomba patladı.

Türkiye tarihinin en kanlı katliamında 102 kişi hayatını kaybetti.

İki canlı bomba tarafından gerçekleştirilen katliamın ardından olay yeri adeta savaş alanına dönerken, ambulansların Ankara'nın hastaneler bölgesi olan alana gelmeleri yarım saati geçti. Patlama sonrası yaralılara yardım için koşanlara ve TTB'li hekimlere polis tarafından gaz bombası atıldı.

Katliam sonrası, tüm örgüt temsilcileri TTB Genel Merkezi'nde bir araya geldiler. Değerlendirmeler sonrası saat 16.30'da dört örgüt başkanı bir basın toplantısı düzenleyerek ilk açıklamayı yaptılar. Katliamı kınamak için 11 Ekim'den itibaren 3 günlük yas ve 12-13 Ekim tarihlerinde tüm Türkiye'de grev ilan edildi.

Suruç ve Ankara Katliamı gözlerimizin önünde yaşanırken, bu saldırılar öncesi devletin büyük bir güvenlik ve istihbarat açığı olduğu, failerin ciddiyetle aranmadığı, hükümete yapılan haklı eleştirilerin ise laf kalabalığı olarak nitelendirildiği gözlemlendi. Sivilleri hedef alan bu katliamlar sonrasında hiçbir yetkili de istifa etmezken, olaylara, Ankara Savcılığı'nın açıklamalarının aksine 'kokteyl' teşhisi koyan Başbakan Davutoğlu, Ankara katliamının 1 Kasım'da kendi partisinin oylarını artırdığını söyleyerek siyasi tarihe geçti.

ANKARA KATLIAMI VE TÜRKİYE BASINI

7 Haziran seçimleri öncesi ve sonrasında ülkede yaygınlaşan korku politikalarının bir sonucu olarak görebileceğimiz bombalı saldırı ve katliamların medyada temsil biçimi de sorunluydu. Öncelikle, medyada olayların tanımlanması ve failerin işaret edilmesi açısından bir temsil problemi vardı. İkincisi, şiddet eylemlerinin sorumlularıyla, her bir eylemin tarihsel ve bağlamsal ilişkilerinin kurulması açısından bir karışıklık yaşanıyordu.

Türkiye büyük medyası her bir saldırıdan sonra ilk önce PKK ve DHKP-C gibi örgütleri suçlama yoluna gidiyordu. Failler arasında "lütfen" IŞİD de sayılmakla birlikte, mutlaka Kürt sorununa ve PKK'ya (ve dolaylı olarak HDP'ye) bir gönderme yapılarak, "AKP'nin tüm çabalarına" rağmen ve "çözüm sürecinde verilen

onca ödüne” rağmen, şiddetin giderek tırmandığı ve kamunun güvenliğinin tehdit altında olduğuna dair bir algı oluşturulmaya çalışılıyordu. Yapılmak istenen ortadaydı. HDP’ye oy veren seçmene “Bakın, Kürt partisine oy verdiniz, başımıza bu felaketler geldi” mesajı veriliyordu. Nitekim, bu mesaj yerini buldu ve HDP 1 Kasım seçimlerinde ciddi bir oy kaybına uğradı, AKP ise yeniden tek başına iktidar olmayı başardı.

Bu süreçte, Suruç ve Ankara katliamlarına ilişkin habercilik pratiği olgular ve rakamları bir tarafa itip, Saraydan, Emniyetten ve İçişlerinden gelen bilgilere göre haber yapmak, muhalif görüşleri ise mümkün olduğu kadar görmezden gelmek şeklinde gelişti. Yazılı basında olayların perde arkasına ve güvenlik açığına dikkat çeken gazeteciler yok değildi gerçi. Ankara katliamını soruşturmasıyla ilgili haber, yorum, yayın, röportaj, eleştirilere her türlü yayın organında getirilen yayın yasağına rağmen, soruşturmaya ilişkin detaylar ortaya çıkıyordu.

Bianet.org sitesi 16 Ekim 2015’te yayınlanan bir haberinde Hürriyet’ten Fevzi Kızılkoyun’un, Radikal’den İsmail Saymaz’ın ve Cumhuriyet’ten Alican Uludağ’la Fırat Kozok’un haberlerinden derledikleriyle şu vahim ihmalleri ortaya koyuyordu:

Mitinge saldırı olacağı istihbaratı gelmişti

- İntihar bombacılarından Yunus Emre Alagöz hem görüntülerden hem DNA’dan, Ömer Deniz DüNDAR ise görüntülerden tespit edildi. Yunus Emre Alagöz, 4 aydır aranıyordu.
- Alagöz ile DüNDAR’ın, özel bir araçla Antep’ten Ankara’ya gelip Gölbaşı ilçesinde indikleri belirlendi. Yol kenarındaki duraktan bir taksiye binen intihar bombacıları Balgat’taki bir kafeye gitti, burada miting için toplanma saatini bekledi.
- Alagöz ile DüNDAR, taksiyle Gar meydanına gitti. Ayrı noktalarda mitinge katılanların toplanmasını beklediler ve eylemi gerçekleştirdiler.
- Suruç’taki intihar bombacısının abisi olan Yunus Emre Alagöz ile diğer saldırgan Ömer Deniz DüNDAR, dört aydır istihbarat tarafından aranıyordu.
- Ankara’daki saldırıdan üç gün önce ise mitinge yönelik canlı bomba veya bombalı saldırı olabileceği istihbaratının geldiği, saldırının Alagöz ve DüNDAR’ın da içinde bulunduğu 16 kişilik gruptan birileri tarafından yapılacağı bilgisi paylaşıldı.

- Antep'te saldırganları getiren araç sahibi, araç sürücüsü ile rehberlik yaptığı iddia edilen üç kişi yakalandı. Ankara'da bu kişilerle ilgisi olduğu sanılan iki kişi ile yine IŞİD bağlantılı üç kişi olmak üzere toplam sekiz şüpheli gözaltına alındı.

Ablası, saldırganı başbakanlık ve cumhurbaşkanlığına ihbar etmişti

Radikal'den İsmail Saymaz'ın "Canlı bombayı hem Başbakanlığa hem Cumhurbaşkanlığı'na ihbar etmiş" başlıklı haberinden notlar şöyle:

- Ömer Deniz DüNDAR'ın ablası Fatma DüNDAR'ın iki yıl önce hem Başbakanlık İletişim Merkezi'ne (BİMER) hem de Cumhurbaşkanlığı'na ihbar ve şikâyette bulunduğu ortaya çıktı.
- Fatma DüNDAR, 18 Eylül 2013'te Başbakanlık İletişim Merkezi'ne (BİMER) gönderdiği 789498 numaralı başvuru ve şikâyette, "Adıyaman'da birçok genç Suriye'ye götürülüyor. Benim iki kardeşim 15 gündür yok. Emniyet güçlerine kayıp ihbarı yaptığımız sırada öğrendik ki bizim gibi 100'e yakın aile mağdur ve bu soruna kimse çözüm bulamıyor" dedi.
- DüNDAR, 24 Eylül 2013'te Cumhurbaşkanlığı'na yaptığı ihbarda da şunları yazdı: 20 yaşında ikiz erkek kardeşlerim Suriye'ye cihat düşüncesi adı altında kaldırılıp götürüldü. (...) Ne emniyet güçleri ne de savcılık bu olaya el attı. BİMER'e aynı şekilde yazdık, henüz geri dönen olmadı. Aileler perişan oldu."
- 3- Katliamın planlandığı yer bile belli iddiası
- Cumhuriyet'ten Fırat Kozok'un "Katliam Planı Kilis'te Yapıldı" başlıklı haberinden notlar şöyle:
- İddialara göre, patlamadan bir gün önce Ankara'dan bir grup IŞİD'ci, Kilis'in Elbeyli ilçesindeki sınır köyüne gitti. Sınırın öte yakasındaki IŞİD militanları köye çağırıldı.
- Yapılan ilk görüşmenin ardından, militanlar tekrar Suriye'ye geçip, yanlarında canlı bomba olacak iki kişiyi getirdi. İki kişi Ankara grubuna teslim edildi. Canlı bombalar gece yarısı Ankara'ya getirildi.
- İki bombacı hakkında yakalama kararı olmasına rağmen yakalanmadılar

Cumhuriyet'ten Alican Uludağ'ın başlıklı haberinden notlar şöyle:

- 99 kişinin öldüğü Ankara katliamını gerçekleştiren canlı bombalar hakkında Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi üzerine yakalama kararı alındığı ortaya çıktı.
- Suruç katliamcısı Şeyh Abdurrahman Alagöz'ün ağabeyi Yunus Emre Alagöz hakkında Adıyaman'da yürütülen IŞİD soruşturması kapsamında 23 Temmuz tarihinde, Ömer Deniz Dünder hakkında ise 26 Temmuz tarihinde yakalama kararı çıkarıldığı öğrenildi.
- Yani iki saldırgan “resmen” aranırken ellerini kollarını sallayarak Ankara'ya gelmiş. Kent girişinde arama yapılsa, iki zanlı fark edilebilecekti.

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı gibi, Ankara katliamının faillerinden biri olduğu öne sürülen Ömer Deniz Dünder ile Suruç katliamını gerçekleştiren Abdurrahman Alagöz'ün, El Kaside soruşturması kapsamında ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldığı ve haklarında takipsizlik kararı verildiği ortaya çıkıyordu. Bu gerçek, istihbarat birimleriyle emniyetin adeta Suruç ve Ankara katliamlarının faillerini kendi elleriyle serbest bırakmış olduğunun deliliydi. Oysa birkaç istisna hariç, büyük Türkiye medyası 10 Ekim Ankara katliamı sonrası yaptığı haberlerde ne Suruç ve Ankara patlamaları arasında bir bağ kuruyor, ne de faillerin aslında devletin gizli servisi ve istihbarat birimleri tarafından az çok tanınıp bilindiğine ilişkin haber ürettiyordu.

ARAŞTIRMANIN ODAK NOKTASI VE METODOLOJİ

Okuyacağınız araştırmanın konusu 10 Ekim 2016 tarihinde Ankara'da sivillere yönelik gerçekleştirilen IŞİD katliamı sonrası Türkiye'de hem karasal, hem uydusal, hem de dijital ortamlarda izlenebilen yaygın CNN Türk kanalında yer alan haberlerin içerik analizidir. Haberler, titiz bir kodlama sonrasında çerçeve analizi yöntemiyle incelenirken, haber içeriklerinde kullanılan olgular, rakamlar, görüşlerine başvurulmuş kaynaklar, referans verilen kişiler, olay ve durumlar için getirilen tanımlamalar, haberde üretilen dil ve anlam biçimleri dikkate alınmıştır.

Barış gazeteciliği, haber içeriklerinde barışçı dil veya savaşçı dilin kullanılıp kullanılmadığı da araştırmamızın bir diğer ilgi alanıdır. Bu nedenle, 10 Ekim katliamından sonraki CNN Türk yayınlarında şiddet eylemleriyle birlikte kesintiye uğrayan “ba-

rış sürecine” ve/veya “barış” sözcüğüne herhangi bir referans olup olmadığına da özellikle bakılmıştır. Çünkü böylesine hunharca bir saldırının haberleştirilme biçimi, gazetecilerin barış veya savaş söylemini yeniden üretip üretmediklerini incelemeye de olanak tanımaktadır. Araştırmanın zaman kısıtlaması patlamanın gerçekleştiği gün ve ertesi gün olmak üzere 10-11 Ekim 2016 olarak seçilmiştir.

BARIŞ VE SAVAŞ GAZETECİLİĞİ

Çalışmamızın bir diğer meselesi haber içeriklerinde gerçek failin çerçevelenmesi bağlamında olgusal gerçeklerin nasıl aktarıldığı hususudur. Sivilleri hedef alan böylesine büyük bir katliamın gerçek sorumlusu ile, katliamın sorumlusu olmadığı halde sorumlusu olduğuna dair peşin hükümler üretilen diğer gruplar arasında gidip gelen bir haber ve anlam üretim süreci söz konusudur. Bu anlam üretim süreci sorunlu bir süreçtir ve gazetecilik alanı, haberciliğin doğasından gelen gücüyle olmuş olan şeyleri veya hakikati birbirinden farklı gerçeklik üretim süreçleriyle muğlaklaştırmaya çok müsaittir. İşte bu noktada 10 Ekim 2015'te gerçekte olmuş olan olay (ve olayın haberi) ile o olayın algılanma biçimini yöneten, delilleri gizleyip resmi söylemi yeniden üreterek failin sorumluluğunu gizleyen ve aslında şiddetin hedefi olanı suçlu gibi çerçevelleyen bir gerçeklik üretim süreci olup olmadığına bakmak zorunlu görülmüştür. Çünkü, Alankuş'un (2016) pek doğru ifade ettiği gibi, bu olayla ilgili haberlere bakıldığında resmi otoritelerin kaynak olarak kullanıldığı haberlerle, mitingi düzenleyen siyasi hareketler ve sendikaların haber kaynağı olarak kullanıldığı haberler arasında saldırının faillerinin çabucak ve siyasal kutuplaşmanın olduğu hatlar çizgisinde hemen “öteki taraf” ilan edilmesi açısından benzerlik vardır ve bütünüyle farklı gerçeklik kurgularıyla karşılaşılmaktadır.

Peters, gazetecilikte göz tanıklığının önemine ve onun izleyici önünde ahlaki sorumluluğuna dikkat çeker. Zaman, mekân ve olay içinde gazetecinin bireysel varlığı, onun gördüğü şeylere karşı reaksiyon vermesine olanak tanır. İzleyici ise buna mahir değildir. O, kendisine aktarılan, anlatılan olay ve durumları uzaktan, kendisine sunulduğu şekilde anlamlandırır. Nitekim, Peters, “love of live-ness-canlı yayın sevdası” kavramını açıklarken, “sözcükler aktarılabilir, ama deneyimler aktarılamaz” iddiasında bulunur (2001:39). Uzakta olan, görmediğimiz, tanıklık etmediğimiz acılar, çatışmalar, gazetecinin aracılığıyla bize ulaştığında artık yaşanmış acı değe-

rinden uzaklaşmış, medyatikleşmiştir. Bu nedenle, “göz tanıklığı” sorumluluk almayı ve reaksiyon vermeyi gerektirirken, “taşıyıcı tanıklık” medyatikleşmiş olduğu için ahlaki sorumluluktan sıyrılmıştır. Uzaktaki acıyı seçilmiş kaynaklardan dinleyerek aktaran gazeteci, sosyal ve kültürel olarak inşa edilmiş “şeylerin” aktarımında aracı rolünü üstlenmiştir (Peters, 2001’den Aktaran Arsan, 2014).

Nitekim, Ankara Katliamı ertesinde, patlama sırasında eylem alanında olan, olayları bizzat yaşayan, acıya ve travmaya birinci elden tanıklık eden gazeteciler ile olayı uzaktan izleyip anlamaya ve anlatmaya çalışan gazetecilerin haber ve yorumları arasında ciddi farklar gözlenmiştir. Örneğin, CNN Türk kanalında birkaç kez haber kaynağı olarak kullanılan ve görüşlerine başvurulan deneyimli gazeteci Faruk Bildirici mütemediyen eylem alanındaki güvenlik açığına dikkat çekmekte, direkt olarak güvenlik güçlerinin alandaki insanları neden korumadığını, patlamadan sonra neden ambulansların geç geldiğini sormaktadır. Patlama sırasında “orada” olmayan, göz tanıklığı olmayan gazeteciler ise olayın daha ziyade siyasal ve örgütsel bağlantıları üzerine yorumlar yapmayı tercih etmektedirler.

Çünkü Ankara Gar Katliamı, olduğu an itibarıyla sansürlü veya sansürsüz görüntüleriyle evlerimizdeki televizyon ekranlarına ve bilgisayarlarımıza düştüğü andan itibaren izlerkitleye hem yakınlaşmış, hem de uzaklaşmıştır. Medyadan üzerimize boca edilen şiddet, acı ve yas görüntüleri artık medyatikleşmiştir. Hakikatte olan şeyle, medya personelinin bize aktardığı gerçeklik arasındaki fark, dil ve anlam inşa süreçleriyle, şeylerin gerçekte ne olduğunu bize tanımlayan aktörlerin bireysel ve kurumsal yanlışlıklarından etkilenir. Haber üreten, acıyı ve şiddeti izlerkitleye aktaran gazetecinin şiddetin kaynağı hakkındaki (ön)yargısı veya şiddetin kaynağını gizleme/manipüle etme yönündeki yanlışlığı, kuşkusuz haber içeriklerini doğrudan etkiler. Son yıllarda Ortadoğu’da, Avrupa’da ve dahi Türkiye’de yaşanan intihar bombacılarının kitle kıyımları ve diğer kanlı saldırılar bilhassa sosyal hayatta var olan ikili zıtlıkları daha da keskinleştiren bir hal almıştır. Bu kanlı eylemler ertesinde Avrupa’da yeniden hortlayan Müslüman-Hristiyan çatışması ve Türkiye’de barış sürecini bitiren Türk-Kürt ayrımcılığı yeniden gündeme oturmuştur ve bu ayrımcılığın keskinleşmesinde kuşkusuz medyanın rolü büyüktür. Her bir kanlı eylem karşılıklı zıtlıkların yeniden depreş-

mesi, kışkırtılması ve taraflardan birinin suçlu gibi gösterilmesi için fırsat yaratır. Çünkü kara propaganda kan ve acıdan beslenir. Haber medyası içeriğinin “iyi habercilikle” doldurulduğu az çok kusursuz gibi görünen bir dünya bile barış gazeteciliği için yeterli değildir. Çünkü barış gazeteciliği sadece 5n1k'nın eksiksiz verilmesi, taraflara eşit söz hakkı tanınması veya olgularla rakamların eksiksiz olmasından ibaret değildir. Barış gazeteciliği, aynı zamanda uzlaşmayı, barışı sağlamayı, barışı korumaya katkıda bulunmayı ve medya patronlarıyla reklamcılarının, profesyonellerin ve izleyicilerin savaşa ve barışa karşı yaklaşımlarını değiştirmeyi amaçlar (Shinar, 2008'den aktaran Alankuş, 2016: 21). Ve barış gazeteciliği yaftalayıcı, ötekileştirici, düşmanlaştırıcı, hedef gösterici, şiddete çağıran dili kesinlikle reddeder.

Bu nedenlerle, araştırmamız kapsamında CNN Türk kanalında Ankara Gar patlaması sonrası Türk-Kürt çatışmasını yeniden üreten, çözüm yerine karşı şiddeti öneren ve yüzeysel bilgilerle toplumda belli bir grubu var olan şiddetin sorumlusu gibi gösteren haber içeriklerinin yer alıp almadığı incelenmiştir. Buna mukabil, elbette kanalın yayınlarında barışı, çözümü, diyalogu ve şiddetsizliği öneren haber/program içeriklerinin olup olmadığına da bakılmıştır.

KANALIN SAHİPLİK YAPISI

CNN Türk, 1997 yılında kurulan Doğan Yayın Holding'in (DYH) merkezi ABD'de bulunan The Cable News Network (CNN) ile yaptığı ortaklık ile kurulmuştur. CNN Türk başlangıçta sadece haber ve belgeseller yayınlayan tematik bir kanal olarak yayın yaparken, AKP iktidarı döneminde müzik ve eğlence programlarında artış görünmüştür. DYH, gazete, dergi ve kitap yayıncılığı, televizyon, radyo yayıncılığı ve program yapımcılığı, internet, basım, dağıtım ve yeni medyayı içeren geniş bir alanda faaliyet göstermektedir. Grubun içerik üreten kurumları; gazeteler, dergiler, kitap yayıncıları, televizyon kanalları, radyo istasyonları, yeni medya girişimleri, müzik ve prodüksiyon şirketlerinden oluşmaktadır. Bunların yanında gruba ait D-Smart adında bir dijital medya platformu vardır. Kanal D ve CNN Türk grubun ulusal yayın yapan televizyon kanallarıyken Kanal D Romanya ve Euro D yurtdışında yayın yapan TV kanallarıdır. Türkiye'nin en büyük medya gruplarından biri olan Doğan Medya Grubu'nun, Doğan Burda Dergi ve Doğan Egmont Yayıncılık adı altında yaklaşık 55 dergi yayınlayan iki kuruluşu vardır.

024

MEDYADA 10 EKİM KATLIAMI

CNN TÜRK 10 EKİM 2015 İÇERİK TARAMASI

Buradan itibaren, CNN Türk kanalının 10 Ekim katliamı sonrasında gerçekleştirdiği tüm haber içeriklerinin özetlenmiş bir dökümünü okuyacaksınız. Haber içerikleri taranırken, bir yandan içerik analizi için kodlama formu girişleri yapıldı, diğer yandan da kodlama formuna ek olacak veriler yazılı olarak not düşüldü. Kodlama formlarına düşülen betimleyici notlarda, haberin dili, sunucuların vücut ve yüz hareketleri, haber tonlaması, haberde konuşan kaynakların olayları tanımlama biçimleri gibi ucu açık olan datanın toplanmasına gayret edildi. .

OLAYIN İLK ANLARI 10 EKİM 2015

Sabah saatlerinde Ankara'daki tren garı yakınında patlayan iki bomba sonrası, yüzlerce ölü ve yaralıya ilişkin uzun bir haber yer alıyor. İlk dakikalarda doğal olarak ağırlıkla CNN Türk Ankara bürosundan gazetecilerin yorum yaptıklarını görüyoruz. Patlamanın hemen ertesinde ve sığağı sığağına haber geçilen ilk saatlerde verilen haber içeriklerinde “barış yürüyüşü” için bir araya gelmiş olan sivilleri hedef alan bu saldırının “barış sürecine” etkisine dair bir bağlamanın kurulmaması dikkat çekiyor.

CNN Türk'ün sığağı sığağına haber verdiği ilk dakikalarda Ankara'da, eylem alanındaki güvenlik açığı konusuna değiniliyor. Olay yerinden görüntüler, yaralılar, saldırı anı ve kurtarma çalışmalarına ilişkin görüntüler yer alıyor.

Kanalın ilk dakikalarda olayı tanımlamak için kullandığı kalıp “Ankara'da patlama.” Ama ilk dakikalardan itibaren “terör” ve “terörizm” sözcükleri hem muhabirler tarafından hem de kanalın haber alt yazılarında kullanıyor. İlk dakikalarda bu terörün sorumlusu olarak gösterilen bir grup bulunmuyor.

SABAH 2. KUŞAK HABERLER

Gazeteci Hakan Çelik, olayı tanımlarken “terör”, “acı” ve “yas” sözcüklerini kullanıyor.

İlerleyen saatlerde sorumlu olarak gösterilen iki örgütün, PKK ve IŞİD'in isimlerinin zikredilmeye başlandığını gözliyoruz. Bu iddiayı dile getiren haber içeriklerinde kaynak olarak kullanılan kişiler AKP yetkilileri (İçişleri, Sağlık ve Adalet Bakanları) olarak öne çıkıyor. Ayrıca bazı akademisyenler de haberlerde görüş bildiriyor. Özellikle geçici hükümetin AB Bakanı Prof. Beril Dedeoğlu'nun yorumları haber içeriğinde dikkat çekiyor: Hakan

Çelik'in konuğu olan Dedeoğlu, olayı devlet terörü olarak tanımlayan HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ı eleştiriyor, onu provokatörlükle suçluyor. "Bu tür eylemlerin amacı toplumda infial oluşturmaktır. Soğukkanlı olmalıyız ve dayanışmalıyız," mesajını veren Dedeoğlu, Ankara'daki eylemin PKK'nın bir gözdağı olabileceğini iddia ediyor.

CNN Türk'ün sabah ikinci kuşak haber yayınında gözlenen genel olay çerçevelemesi saldırının "Tüm Türkiye'ye", "Kardeşliğe", "Ülkenin bütünlüğüne" karşı yapıldığı yönünde. Ankara'da o sabah katliama maruz kalan sendikacılar, meslek örgütleri, Kürtler ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin hedef oldukları yönünde bir haber çerçevelemesi ise yer almıyor.

Ağlayan, feryat eden insanlar, olay yerindeki canhıraş koşuşturma ve ambulansların gelip gitmesi görüntüleri peş peşe veriyor. Bu dakikalara kadar haber içeriklerinde Diyarbakır, Suruç, Paris, patlamaları ile Ankara Gar patlaması arasında ilişki olabileceğine dair bir bağlamsal analiz yer almıyor. Katliamın Suriye ve Ortadoğu'daki iç karışıklığın Türkiye'ye bir yansıması olup olmayacağı konusu da dile getirilmiyor.

Sabahın ilerleyen saatlerinde CNN Türk eylemin sorumlusunun kim olduğu konusunda belirsizlikler olduğunu, ancak PKK ve DHKP-C gibi canlı bomba eylemleri ile bilinen gruplardan biri olabileceğini iddia ediyor.

"Terör" ve "Karanlık güçler" söylemi haber alt yazılarında akmaya başlıyor.

Yayın sırasında konuşan haber kaynakları çoğunlukla erkek olmakla birlikte, başbakan, emniyet yetkilileri, olayın tanıkları, HDP üyeleri, STK temsilcileri, gazeteciler ve bazı bakanlardan patlama konusunda görüşler ekrana getiriliyor.

İlerleyen dakikalarda Hakan Çelik 7 Haziran seçimleri sonrası Güneydoğu'da güvenlik güçleri ve PKK arasında başlayan çatışmalara dikkat çekiyor ve ilk defa bu saldırının barış sürecine olumsuz etki yapacağı konusunu gündeme getiriyor.

"Kardeşlik hedef alındı" ve "Kaos peşinde koşan hainler bu eylemi gerçekleştirdi" haber çerçevelemesi tekrar ediliyor.

Selahattin Demirtaş'ın "Devlet bu katliamdan sorumludur" sözlerine yer veriliyor. Ancak hemen arkasından "Hedef tüm Türkiye", "ülkenin birliği ve kardeşlik hedef alındı" görüşleri aktarılıyor.

Saatler ilerledikçe, katliamdan canlı kurtulan sivil toplum örgütü temsilcileri, muhalefet partilerinin üyeleri, sendikacılar,

oda ve dernek yöneticileriyle olaya tanık olan gazeteciler canlı yayına bağlanarak yorum yapıyorlar.

Demirtaş ve Kılıçdaroğlu yorum yaparken olay yerinden mozaiklenmiş ceset görüntüleri veriliyor.

KESK Başkanı Lemi Özgen: “katliam” diye tanımlıyor olayı ve buna “zemin hazırlayanları” kınıyor.

Türk Tabipler Birliği’nin yetkilisi de “Çok fazla ölü ve yaralı var. Bu bir katliamdır” diyor.

Kılıçdaroğlu terörü lanetliyor ve “Dayatmayı terör noktasına taşımayı hangi vicdan kabul edebilir?” diye bir açıklama yapıyor. Burada “dayatmadan” kast edilenin ne olduğu konusunda bir açıklama getirilmiyor.

CNN Türk Ankara bürodan Gazeteci Murat Yetkin, olayı “terör” olarak tanımlıyor. “Seçime az bir zaman kala bu olayın gerçekleşmesi düşündürücüdür” diyor. Ancak bu düşüncesine de açıklık getirmiyor. Yetkin, ayrıca hapisten henüz çıkartılan AKP yanlısı mafya lideri Sedat Peker’in çok kısa bir zaman önce sarf ettiği “Oluk oluk kan akacak” sözünü hatırlatıyor. CNN Türk’ün diğer gazetecilerinin tersine, Murat Yetkin’in ağırlıklı olarak olayın sorumlusu bağlamında, üstü kapalı bir biçimde hükümet yetkililerini tarif ettiğini söylemek mümkün.

Yine Ankara’dan yayına bağlanan Hakan Çelik ise Selahattin Demirtaş’ın “Sinsice ve barbarca bir saldırı” sözüne vurgu yaparak, “Biraz sağduyu ve birliktelik gerekiyor, mesela Kılıçdaroğlu’nun yaptığı gibi” diyor. “Barış ve kardeşlik tehdit altında, CHP burada önemli bir rol oynayabilir” diye de ekliyor. Demirtaş’ın olaya ilişkin argümanları ise tartışılmıyor. Çelik’in karşılaştırmalı analizinden, Kılıçdaroğlu sağduyulu davranıyor, Demirtaş ise öyle değil yorumu çıkıyor.

HDP’li Sırrı Süreyya Önder’in “Saldırı HDP kortejine yakın yerde yapıldı” sözlerine karşılık, bunun önemsiz olduğu, saldırının aslında tüm miting katılımcılarına, hatta tüm vatandaşlarımıza yapıldığı vurgulanıyor. Hedef olarak “barış çağrısı için bir araya gelen insanlar” deniyor, ama öte yandan “terörü cesaretlendirenler yakalanmalı” yorumu yapılıyor. Kılıçdaroğlu ve Davutoğlu’nun “birlik” mesajları hatırlatılırken, HDP yetkililerinin mesajlarına yer verilmiyor.

Sabah ilerleyen saatlerde CNN Türk ekranlarına konuk olan bir diğer gazeteci ise Hürriyet gazetesi yazarı Faruk Bildirici. Bildirici de o gün mitinge katıldığı için, Ankara Temilcisi Hande Fırat’a birinci elden göz tanıklığını anlatıyor: Bildirici,

“Polis güvenlik önlemi almadı. Etrafta hiç polis ve ambulans yoktu. Daha fazla insan ölsün diye en kalabalık grubun olduğu yerde patlattılar kendilerini. Polis-TOMA ve ambulans ancak olaydan yarım saat sonra geldi. Bu ihmalin sorumlusu siyasi iktidardır. Tablo endişe vericidir. Bu saldırı toplumu daha da bölecek ve endişe verici sonuçları olacaktır,” diyor. Sabah saatlerinde olaya ilişkin hükümeti direkt olarak suçlayan ilk yorum Bildirici'ninki.

ÖĞLE KUŞAĞI HABERLERİ

CNN Türk öğle kuşağı haberlerinde olay hala “terör”, “katliam” ve “yas” çerçevesiyle verilmekle birlikte, saldırının gerçek failinin kim olduğu konusu hala belirsiz. PKK-İŞİD-DHKP-C adı zikredilen muhtemel şüpheliler olarak öne çıkartılıyor. Nitekim resmi açıklamalara göre devletin mücadele ettiği üç örgüt olarak da bunların öne çıktığı söyleniyor.

Haber kaynağı olarak Emniyet yetkilileri, tanıklar, STK temsilcileri, gazeteciler, içişleri bakanı ve sağlık bakanı konuşuyorlar.

Haber içeriklerinde ağırlıklı olarak hükümetin olaya ilişkin yorum ve görüşleri yeniden üretilirken, arada Faruk Bildirici gibi tarafsız analiz yapan kaynaklar da konuşuyor. Ancak katliamın asıl hedefi olan barış çağrıcısı miting katılımcılarının görüşleri ve diğer politik perspektif haber içeriklerinde eksik.

CNN Türk'ün öğle kuşağında temel haber argümanı “kardeşlik hedef alındı”, “teröre karşı birlik olmalıyız” ve “hedef Türkiye.” Bu söylemin ilk bakışta insani ve barışçı bir yanı olmakla birlikte, AKP yetkililerinin diline pelesenk olan bu çerçevelemenin “HDP'ye ve Kürtlere karşı birlik olalım; onları meclisten atalım” anlatısıyla örtüştüğüne dikkat çekmekte yarar var. Nitekim “Terör=PKK=HDP” söylemi kamusal alanda sıklıkla yer almakta olduğundan, CNN Türk haber içeriklerinin de bu düşünceyi yeniden üretir nitelikte olduğunu söylemek mümkün.

Öğlen kuşağında artık hükümetin ve emniyetin güvenlik açığı daha yoğun bir şekilde dillendiriliyor, ancak Ankara katliamının sorumlusu oldukları daha sonra ortaya çıkan Adıyaman'da örgütlenen “Dokumacılar Grubundan” hala hiç bahis yok. Ayrıca, yine bu grubun planlayıp gerçekleştirdiği Suruç bombalaması ve Diyarbakır patlamalarına da referans verilmiyor henüz.

Öğlen kuşağında acı ve yas, olay yerinden fotoğraflar ile müzik eşliğinde bir dramatizasyonla verilmeye başlanıyor. Alandan

görüntüler, yaralıları, kurtarma çalışmaları, haber yasağı geldiği için mozaiklenmiş ceset görüntüleri, grafikler ve fotoğraflar haberlere eşlik ediyor.

Bu kuşakta stüdyo konuğu olan gazeteci Avni Özgürel, HDP eşbaşkanı Demirtaş'ın olay sonrası açıklamalarını değerlendiriyor. Bu değerlendirmeden, Demirtaş'ın kamuoyunu devlete karşı kışkırttığı yönünde bir anlam çıkıyor. Ayrıca, güvenlik açığının emniyetten değil, eyleme katılan kitle örgütlerinin kendilerinden kaynaklandığı yönünde bir yorum getiriyor Özgürel: "Eylemciler polisin arama taleplerini kabul etmediler. Polisle miting düzenleyiciler işbirliği yapmıyor, bu nedenle, bu tür organizasyonları yapanlar emniyetle ortak çalışmalı."

Öğlen kuşağına damga vuran bir diğer olay, yaralıların kan ihtiyacını karşılayacak kadar kanın hastaneler tarafından temin edilmemesi konusu. Bu konu sabah saatlerinden itibaren sosyal medyada gündeme oturmuş bir konu ve Türk Tabipler Birliği dâhil pek çok kitle örgütü bu konuya dikkat çekerek "Bilinçli bir ihmâl mi bu? İnsanların hayatı kurtarılmaya çalışılmıyor mu?" sorusunu soruyorlar. CNN Türk bu konuya açıklık getirmek için bu vahim iddianın sahiplerine değil, açıkça suçlanmakta olan Kızılay Genel Müdürü'ne bağlanıyor. Müdür, sosyal medyadaki eleştirilerin yalan olduğunu, hastanelerde tüm yaralılara yetecek kadar kanın bulunduğunu söylüyor. Gazeteci Deniz Zeyrek ise, Sağlık Bakanının açıklamalarını eleştiriyor ve "Daha yaralı ve ölü sayısı bile net değil" diyor.

O sabah Ankara'da gerçekleşecek olan yürüyüşün organizatörlerinden olan DİSK ve KESK yöneticilerinin açıklamalarına yer veriyor kanal. DİSK Genel Sekreteri Arzu Çerkezoğlu "Bu ülkeyi yönetenler şiddet politikasına son vermelidir," diyor.

Yayına bağlanan bir diğer isim gazeteci Erdem Gül. Gül, "Aynı yerde AKP mitingi olunca 6 kez güvenlik taraması yapan polis, bu mitingde neden güvenlik önlemi almadı?" diye soruyor.

Yine canlı yayına bağlanan gazeteci Oral Çalışlar da 7 Haziran seçimleri sonrası yaşanan gerilime dikkat çekiyor ve kanal yayınlarında ilk kez Ankara saldırısını Suroç ve Diyarbakır saldırılarıyla benzeştiren kişi oluyor.

Gazeteci Deniz Zeyrek de güvenlik açığına vurgu yapıyor. "Bu eylem izinli, yasal bir eylemdi. Olağanüstü güvenlik önlemleri gerekirdi. Özellikle Türkiye'deki IŞİD hücrelerinin eylem hazırladığı yönünde istihbarat vardı. Ankara'da güvenlik zafiyeti var," diyor. Bu şekilde kanalda ilk kez ve direkt olarak IŞİD olayın muhtemel sorumlusu olarak zikrediliyor. Ancak, hemen arkasından yayına

bağlanan Kültür ve Turizm Bakanı Yalçın Topçu, “Birlik ve beraberliğimizi geliştirmeliyiz. Yılanın beli kırılmış, kafası ayrı, kuyruğu ayrı oynuyor” diyerek olayın sorumlusu olarak PKK’yı işaret ediyor.

AKŞAM BÜLTENİ

“Terör, katliam ve yas” söylemi ile “teröre karşı birlik olunmalı” ifadeleri devam ediyor.

Kültür ve Turizm Bakanı Yalçın Topçu ilk kez Türk-Kürt sözcüklerini zikrederek: “Bu Kürt-Türk meselesi değildir, tüm Türkiye’nin hedef alındığı bir olaydır” diyor.

Olayın muhtemel sorumluları olarak hâlâ PKK, IŞİD ve DHKP-C örgütleri zikrediliyor.

Haber içeriklerinde kullanılan kaynaklar cumhurbaşkanı, başbakan, tanıklar, AKP’liler, STK temsilcileri, gazeteciler, akademisyenler, sağlık, işçileri ve adalet bakanları. HDP yetkilileri veya diğer muhalefet gruplarından alınan görüş yok.

Akşam haberlerinde de güvenlik açığı meselesi konuşuluyor ama direkt olarak hükümet suçlanmıyor. Sadece HDP Eş Genel Başkanı Demirtaş’ın “devlet sorumlu” sözleri alıntılanıyor.

AKP’li Ömer Çelik “Toplumda kaos yaratmak isteyenler bu eylemi yaptı. Bu bir katliamdır. Ama Suriye’de Esed rejimi olduğu müddetçe Türkiye’de huzur olmayacak,” diyor ve eylemin hedefinin herkes, yani “AKP, CHP, MHP” olduğunu ekliyor. HDP’yi ise sözlerine dâhil etmiyor.

Kanala konuk olan gazeteci Altan Öymen ise olaylara ilişkin bir partinin suçlandığını (HDP’yi kastediyor) söyleyerek, bu tutumun deliller netleşmeden doğru olmadığını söylüyor. “Bu saldırılar seçime katılımı olumsuz etkiler, vatandaş korkutuluyor,” diyor.

Selahattin Demirtaş’ın “Saldırganın kimliği neden açıklanmıyor? Kim bu canlı bomba?” sözlerine yer veriliyor.

Davutoğlu’nun ulusal yas ilan ettiği haberi veriliyor. Şunları söylüyor başbakan:

-Saldırı Türkiye’ye yapılmıştır.

-Kimseyi itham etmemeliyiz.

-Hükümet AKP hükümeti değil, geçici hükümettir, sorumlu da AKP değildir.

-CHP bu hükümete katılmış olsaydı teröre karşı en büyük desteği verirdi. Maalesef bu sorumluluğa ortak olma konusunda imtina ettiler ve kendi milletvekillerinin hükümete katılımını reddettiler.

-Halkı provoke etmeyin (Demirtaş’ı kastediyor)

-Teröre karşı ortak dil kullanmalıyız.
-23 Aralık sonrası birlik olunamadı, hükümet kurulamadı, bu nedenle de sorumlu AKP değil.

-Kılıçdaroğlu doğru söylüyor, ama Demirtaş haksız.

-Demirtaş ortak bir demokrasi dili kullanmıyor.

-Demirtaş PKK'nın eylemlerini görmezden geliyor. (Ankara katliamının sorumlusu olarak PKK'yı işaret ediyor)

-Demirtaş sorumsuz.

-DHKP-C, MLKP, IŞİD, PKK olabilir.

-Sırtını PKK'ya dayayanlar var.

-Demirtaş halkı devlete karşı isyana teşvik ediyor.

-Tüm siyasi parti liderleriyle görüşeceğim, HDP liderleri hariç. Ana haber bültenine katılan bir akademisyen, "Toplumsal uzlaşma için HDP'nin dışlanması doğru olmadığını" söylüyor.

Tarafsız Bölge Tartışma Programı

Katılımcılar: (Hepsi erkek olmak üzere) Faruk Bildirici, İsmail Saymaz, Kadri Gürsel Murat Yetkin (gazeteciler), Doç. Dr. Mehmet Şahin (Stratejik Düşünce Derneği-AKP yanlısı), Doç. Dr. Kürşat Zorlu (muhalif görüş).

Programda hala Ankara katliamının sorumlusunun kim olduğu konusunda bir uzlaşma yok. Kimine göre IŞİD, kimine göre PKK, kimine göre bahsi geçen 3 örgüt de olabilir.

Program boyunca AKP grubunun argümanları, muhalif argümanlar, tarafsız analizler ve yürüyüşe katılanların argümanları yer alıyor. Ama programın genel havasında yine "kardeşlik hedef alındı", "olağan şüpheli belli", "birlik olmalıyız", "hedef tüm Türkiye" söylemi hâkim.

Programın genel havasından artık bu noktadan sonra Türk-Kürt barış sürecinin yeniden inşa edilemeyeceği, bunun mümkün olmadığı anlamı çıkıyor.

Tarafsız bölgede ilk kez Suruç, Diyarbakır saldırıları ve Adıyaman'da örgütlenen "IŞİDci Dokumacılar grubu" gündeme geliyor. Program konuklarının yorumları sırasında özellikle vurgu yaptıkları şeyler şunlar:

İsmail Saymaz: Suruç ve Diyarbakır olaylarıyla benzerlik kuruyor ve Adıyaman grubunu anlatarak, "Ankara patlamasının sorumlusu muhtemelen IŞİD'dir. Kürt vatandaşlar kopuş yaşıyor, bunu dikkate almak lazım. Demirtaş muhatap alınmalı. Eğer o muhatap alınmayacaksa, kim alınacak?" diyor.

Murat Yetkin: "Bugüne kadar yaşadığımız en kanlı saldırı. Maraş gibi. Güvenlik açığı var. Davutoğlu HDP ile de görüşmeli."

Faruk Bildirici: “TOMA’lar ambulandan önce geldi. Acil sağlık ekibi çok geç geldi. Büyük güvenlik açığı vardı. Davutoğlu Demirtaş’ı ve onun partisine oy verenleri ayrıştırarak yanlış yapıyor.”

Kadri Gürsel: “Korku yaymaya çalışıyorlar. AKP gitti, bakın başımıza neler geldi aldatmacası var. Bu katliam önlenebilirdi.” Ahmet Hakan, Başbakan Davutoğlu’nun “Suruç bombacısı yakalandı” sözlerini defalarca tekrarlıyor.

Doç. Dr. Mehmet Şahin: “Kesin hüküm vermemek gerekir, ama PKK olabilir (!) Demirtaş hatalı davranıyor. Demirtaş hiç PKK’yı suçlamıyor.”

Doç. Dr. Kürşat Zorlu: “Hükümet fail belli olmadan, tek bir odağı hedefe oturtuyor (PKK ve dolaylı olarak HDP). Davutoğlu mutlaka Demirtaş’ı da ziyaret etmeli. Bölgedeki insan hakları ihlallerine duyarsız kalınıyor, HDP’liler bu nedenle öfkeli, anlamak lazım. Mesela yerde sürüklenen ceset görüntüleri halkın tepkisini çekiyor. Sorumlu büyük olasılıkla IŞİD.”

11 EKİM 2016

CNN TÜRK SABAH HABERLERİ

Ankara katliamının ertesi günü olmasına rağmen, kanala göre bombalamanın sorumlusu hâlâ belirsiz ve haber bültenlerinde “terör”, “yas” söylemi devam etmekle birlikte, saldırıyı kimin yaptığı hususu netlik kazanmış değil. Hala PKK-DHKP-C ve IŞİD’in muhtemel sorumlu oldukları ifade ediliyor. Bu arada, Başbakan Davutoğlu’nun MLKP örgütünü işaret ettiği açıklamasına da yer veriliyor.

CNN Türk sabah haberlerinde bir önceki güne kıyasla daha geniş bir haber kaynağı listesi kullanılıyor. Hem iktidar, hem muhalefet kanadından, hem katliamın tanıklarından, hem sendika ve sivil toplum örgütlerinden kaynaklar konuşup açıklamalar yapıyor.

Haber bülteninde “barış” sözcüğü olumlu bir tahayyül olarak kullanılıyor.

Bültende Ankara katliamı ile Diyarbakır, Suruç, Paris saldırıları ve/veya Suriye/IŞİD iç karışıklık bağlantısı kurulmuyor.

Selahattin Demirtaş’ın iktidarı eleştiren açıklamalarına yer veriliyor.

SAYNUR TEZEL İLE ÖĞLE HABERİ

Öğle haberlerinde olay yine “Terör”, “Yas”, “Acı” ve “Katliam” olarak tanımlanıyor ve Türkiye tarihinin en büyük terör saldırısı olduğu ifade ediliyor.

Katliamın sorumlusu hâlâ belli değil: Terör, PKK, IŞİD ve Karanlık Güçlerden bahsediliyor.

Öğle haberlerinde kaynak olarak kullanılan kişiler: Emniyet yetkilileri, tanıklar, patlamada yakınlarını kaybedenler, CHP ve MHP'liler, sivil toplum örgütü temsilcileri, dış ülke kaynakları (Reuters), gazeteciler, akademisyenler ve bakanlar. HDP'liler kaynak olarak kullanılmıyor.

“Olağan şüpheli belli”, “Canlar gitti”, “Teröre karşı birlik olmalıyız” söylemi Saynur Tezel ile öğle haberlerinde yeniden üretiliyor.

Güvenlik açığına dikkat çekiliyor bültende ve Diyarbakır, Suroç patlamalarıyla Suriye/IŞİD bağlamına referans var.

Programda katliamın hedefi olanlar “Barış çağrıcıları”, “Vahşet kurbanları” ve “Türkiye” olarak çerçeveleniyor.

Haberde Selahattin Demirtaş'ın devleti suçlayan açıklamalarına yer veriliyor.

Ankara olay yerinden görüntüler, Sıhhiye meydanındaki törenden canlı yayın, polislin Ulus tarafından gelenlere arama yapması görüntüleri yer alıyor. Bu arada ekran bölünerek başbakan, diğer AKP'liler, Kılıçdaroğlu gibi kaynakların açıklamaları veriliyor. Davutoğlu ve Kılıçdaroğlu görüşmesinden önce canlı bağlantı var.

Tezel'in programında bir gece önceki Tarafsız Bölge programına referansla, Ahmet Hakan'ın AKP milletvekillerinin sosyal medya girdilerini dile getirmesi ve CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun bunlara yanıtı aktarılıyor. Tezel'in stüdyo konuğu MHP milletvekili Doç. Ümit Özdağ. Ankara katliamının dünyanın en büyük terör eylemlerinden biri olduğunu söyleyen Özdağ da güvenlik açığına dikkat çekiyor. Sorumlunun IŞİD olabileceğini söyleyen Özdağ, “İstihbarat üzerine düşeni yapmıştır, ancak önleyici güvenlik hizmeti ve asayiş yetersiz kalmıştır,” diyor. “Polis başka güçlerle takviye edilmeli” diye de ekliyor.

Özdağ, ayrıca “PKK'nın 1 Kasım seçimleri sonrası bir terör dalgası yaratacağı ve bunu şehirlere taşıyacağı yönünde istihbarat vardı,” diyor. 1 Kasım'dan sonra kent ayaklanmasının merkezinde Cizre'nin olacağını söylüyor.

ANA HABER BÜLTENİ

Ana haberde patlamanın sorumlusu olarak artık sadece IŞİD'den bahsediliyor.

Başbakanlık koordinasyon merkezine canlı bağlantı yapılıyor. Başbakan, tanıklar, patlamada yakınlarını kaybedenler,

AKP'liler, HDP, CHP, MHP'lilerle konuşuluyor. Haberde muhalif ve eleştirel görüşler yer alıyor. "Canlar gitti", "Teröre karşı birlik olmalı" mesajları yineleniyor. Diyarbakır, Suruç patlamaları, Suriye olayları ve IŞİD bağlamında olaylar değerlendiriliyor. Adıyaman grubu konuşuluyor. Haberde Demirtaş'ın ve Kılıçdaroğlu'nun açıklamalarına yer veriliyor.

Kılıçdaroğlu Davutoğlu ile yaptığı konuşmadan sonra açıklamalar yapmış, muhabir bunları bölünmüş ekrandan aktarıyor: "Kılıçdaroğlu Sedat Peker'in açıklamalarını aktarmış. Bunu eleştirmiş. İçişleri Bakanını istifaya çağırmış. Davutoğlu'nun HDP'yi ve Demirtaş'ı dışlamasını eleştirmiş. Birlik çağrısı yapmış. İstihbarat zaafına dikkat çekmiş."

CNN Türk Ankara Temsilcisi Hande Fırat yayında son gelişmeleri aktarıyor. Fırat, hâlâ belli bir örgütün adını vermenin mümkün olmadığını söylüyor. "Araştırmalar devam ediyor," diyor. Emniyetin IŞİD üzerinde durduğunu eklerken, "Yine de kesin veri yok," diyor.

Yayına bağlanan Cumhuriyet Ankara temsilcisi Erdem Gül, "Katliamın zamanlaması manidar. Çünkü PKK ateşkes ilan edecekti. Bu ateşkesi istemeyenler kimler olabilir?" diye soruyor. Suruç patlamasını andırdığı için, IŞİD'e dikkat çekiyor.

GECE HABERLERİ

İkinci gün akşam saatlerine kadar ortaya dökülen pek çok delil ve gelişme patlamanın sorumlusu olarak IŞİD'i işaret etmekle birlikte, CNN Türk gece haberlerinde hala muhtemel sorumlular olarak PKK, DHKP-C ve IŞİD'i bir arada anmaya devam ediyor. Ayrıca, Davutoğlu'nun MLKP örgütüne dikkat çektiği de haber/program içeriklerinde yinelenmeye devam ediyor.

Bültende hükümetin ve muhalefetin görüşlerine yer veriliyor.

Gece bülteninde Diyarbakır, Suruç, Adıyaman grubu ve Suriye/IŞİD bağlamında bir haber yer almıyor.

Haberde AKP, CHP, MHP yetkileri yanında HDP Eş Başkanı Demirtaş'ın açıklamalarına da yer veriliyor.

Cumhurbaşkanının ve başbakanın açıklamaları veriliyor.

CNN Türk yayınlarında ortak olan tek şey, iki gün boyunca hiçbir askeri yetkilinin kanala açıklama yapmamış olması, kaynak olarak kullanılmaması.

ANALİZ

CNN Türk Ankara Katliamı sonrası yayınlarında her ne kadar iktidara yakın ve muhalif kaynaklara dayanarak habercilik yap-

mış gibi görünse de, haber içeriklerinde AKP kanadına yakın kaynakların çokluğu dikkat çekmekte. Ayrıca, hükümetin ve devletin “terör” söylemi sıklıkla yeniden üretilerek, “malum şüpheliler” yani PKK (dolaylı olarak da HDP) olayın sorumlusu olarak gösterilmekte.

CNN Türk programlarına konuk olan deneyimli gazeteci ve istihbaratçıların dikkat çektikleri IŞİD Adıyaman örgütlenmesi ve Dokumacılar grubuna ilişkin detaylı bilgi verilmemekte, bu grubun SURUÇ saldırısının da sorumlusu olduğu ve Ankara’da da katliamın sorumlusu olduklarına ilişkin ciddi deliller olduğu konusu bulanık bırakılmakta. (Oysa bir süre sonra Dokumacılar grubunun olayın sorumlusu olduğu kesinleşecek)

PKK olayın sorumlusu olarak temsil edilerek ve dolaylı olarak HDP bundan sorumlu gibi çerçevelenerek, Selahattin Demirtaş hedefe oturtulmakta. 7 Haziran seçimlerinde Demirtaş’ın halk üzerinde oluşturduğu olumlu etki ve partisi HDP’nin aldığı yüzde 11 oy düşünüldüğünde, Ankara katliamı sonrası CNN Türk’ün AKP’lilerin Demirtaş’ı yıpratma ve bir sonraki seçimde HDP oylarını düşürme (veya seçime katılımı azaltma) oyununda ideolojik aygıt rolü gördüğünü söylemek mümkün.

Demirtaş haber bültenlerinde mütemadiyen “devlet karşıtı” açıklamalarıyla yer alıyor. Ama hemen ardından konuşan Davutoğlu, Erdoğan, MHP’liler ve/veya Kürt hareketi karşıtı akil kişiler Demirtaş’ın söylemleri için “provokasyon”, “kışkırtma”, “PKK’ya destek verme” eleştirileri getirdiğinden, Demirtaş’ın haber bültenlerinde olumlu bir çerçevelemeyle yer aldığını söylemek mümkün değil. Nitekim Davutoğlu’nun 1 Kasım seçimlerinden sonra söylediği “şiddet bizim oylarımızı arttırdı” sözü, yapılmaya çalışılan algı operasyonunu çok daha iyi anlatıyor.

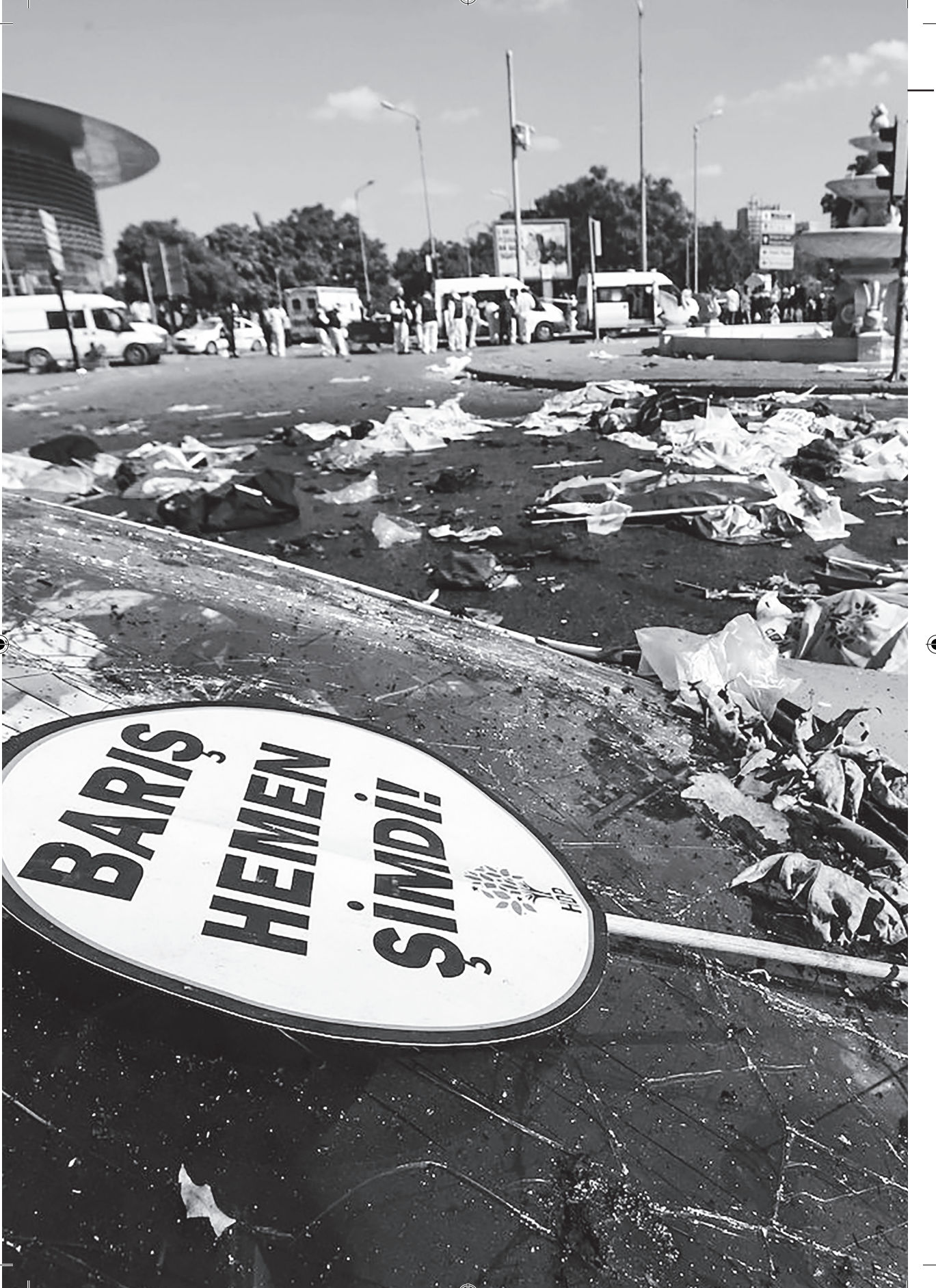
CNN Türk yayıncılığından gözlediğimiz şey, “tarafsız yayın yapıyor-muş gibi davranıp, aslında muktedirin görüşünü yeniden üretmekten” ibaret. Bu yolda, çok akılcı ve delillere dayalı konuşan gazeteci ve akademisyenlerin açıklamalarına rağmen, iki gün boyunca PKK ve dolaylı olarak da HDP’yi katliamın sorumlusu olarak göstermekten vaz geçmiyorlar. IŞİD’in Türkiye örgütlenmesinde AKP’nin rolü ve desteğine neredeyse hiç değinmiyorlar. Bu konuya değinen haber kaynaklarına da yeterince referans vermiyorlar. Haber metninin “birincil haber tanımlayıcıları” lehine kurulması, mağdur edilenlerin, hak ihlallerine uğrayanların, onları temsil eden kurumların seslerinin ve pers-

pektiflerinin duyulması genel-geçer gazeteciliğin pratiğidir (Alankuş, 2016). Oysa olayları ve durumları doğru, çok yönlü ve derinlemesine aktarmak ise, karşıt tarafların her birine eşit söz hakkı vermekten geçer ki, dürüst ve etik gazetecilik bunu gerektirir.

Özetlemek gerekirse, CNN Türk'ün Ankara katliamı sonrası haberciliğini "çok fazla bilgi ve kaynak arasında yaratılan bir gerçeklik karmaşası ve hakikatin gizlenmesi" olarak niteleyebiliriz. Bu manada, CNN Türk'ün Ankara Katliamına dönük haberlerini "savaş yönelimli", "kışkırtıcı" ve "yanlış hedef gösterici" olarak nitelendirmek yerinde olacaktır.

Kaynaklar

- Alankuş, Sevda (2016). Barış Gazeteciliği El Kitabı, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul
- Arsan, Esra (2014). "Savaşı ve Barışı Çerçevelemek: Türk ve Kürt Basınında Öteki Acının Tanıklığı", Azınlıklar, Ötekiler ve Medya'nın içinde, Der: Yasemin İnceoğlu & Savaş Çoban, Ss: 144-165, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Bianet (2015). "Ankara Katliamı Soruşturmasından Sızan 5 Ayrıntı", <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/168389-ankara-katliami-sorusturmasindan-sizan-5-ayrinti>, (Son erişim 15.06.2016)
- CNN Türk 10-11 Ekim tüm gün yayınları
- Peters, John Durham (2001). "Witnessing", Media Culture and Society, 23:707-723, Sage, Londra
- Shinar, Dov (2008). "Why Not More Peace Journalism? The Coverage of the 2006 Lebanon War in Canadian and Israeli Media" Ross, S. D. & Tehranian, M. (eds.), Peace journalism in times of war, Peace and Policy, Volume 13, New Jersey

A HABER'DE 10 EKİM KATLIAMI

Fail, mağdur ve sorumlunun muğlaklaştırılması:

SUNCEM KOÇER/YEŞİM AKMERANER

A Haber, Kalyon Grup'a bağlı Turkuvaz Radyo Televizyon Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş. bünyesinde faaliyet göstermektedir. Türkiye'nin ilk HD haber kanalı olan A Haber, Nisan 2011'de Çalık Holding bünyesinde yayın hayatına başlamıştır. Turkuvaz A.Ş. 2013 yılı Aralık ayında Kalyon Grup tarafından Çalık Holding'den satın alınmıştır. Turkuvaz A.Ş. bünyesinde faaliyet gösteren diğer mecralar Sabah, Takvim, Foto Maç gazeteleri ile ATV ve Yeni Asır TV'dir. A Haber, Turkuvaz A.Ş. bünyesindeki diğer haber mecraları gibi iktidara yakın yayın politikası ile öne çıkmaktadır. Ekran yüzleri arasında Erkan Tan, Canan Barlas, Can Okanar, Bekir Hazar'ın bulunduğu kanalın genel müdürlüğünü Abdülhalik Çimen yürütmektedir.

Bu araştırma kapsamında A Haber'de 10 Ekim ve 11 Ekim 2015 tarihlerinde yayınlanan saat başı haber bültenleri ile Gece Ajansı, Toplumsal Hafıza ve Yaz Boz gibi haber moderasyon ve tartışma programları incelendi. Bu incelemede 10 Ekim Barış ve Demokrasi mitingi öncesi Ankara Garı'nda gerçekleşen intihar saldırısının haber yayınları ve tartışma programlarında kurgulanma biçimlerine odaklanıldı ve katliamın A Haber'deki yansımada öne çıkan retorik mekanizmalar analiz edildi. Bu mekanizmalar haberlerin dilinde olduğu kadar, haber akış kur-

gusunda, haber ve tartışma programlarında yer verilen kesimlerin söylemlerinde işlerlik kazanmaktadır. A Haber'in yayınları terör, seçim ve barış süreci gibi konularda iktidarın ortaya koyduğu anlatıyı yeniden üretirken Ankara saldırısının bağlamını yok saymış, saldırının mağdurları ve sorumlularını muğlaklaştırmıştır.

A Haber'in haber yayıncılığında öne çıkan bazı söylemlerin, iktidar temsilcilerinin daha sonra dillere pelesenk olacak ifadelerini öncedelediğini not etmek gerekir. Örneğin, dönemin başbakanı Davutoğlu'nun 16 Ekim'de dillendirdiği ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 22 Ekim'de vurguladığı 'kokteyl terör' kavramının nüveleri A Haber'in 10 - 11 Ekim yayınlarında belirgin bir biçimde görülmektedir. Bu açıdan A Haber'in, iktidar söylemini sadece yeniden üretmekle sınırlı olmadığını, bu söylemin temel taşlarını etkin bir biçimde dizdiğini söylemek yanlış olmaz.

GÜVENLİK AÇIĞI VE DEVLETİN SORUMLULUĞUNUN ÖRTBAS EDİLMESİ

Ankara saldırısından sonra en çok konuşulan konulardan biri Barış ve Demokrasi mitinginin gerçekleştirileceği alan ve güzergahlarında gerekli güvenlik önlemlerinin alınıp alınmadığı idi. Saldırıyı gerçekleştiren intihar bombacılarının Diyarbakır ve Suruç saldırılarını gerçekleştirenler ile Adıyaman grubu üzerinden bağlantılı oldukları İsmail Saymaz, İdris Emen gibi araştırmacı-gazeteciler tarafından gerek patlama öncesinde gerek sonrasında defalarca gündeme getirilmiş, ilgili haberler BirGün, Evrensel, Cumhuriyet gibi gazetelerde manşet olmuş ve kamuoyunda yankı bulmuştu.

Yetkililerin Diyarbakır ve Suruç patlamalarına dair soruşturmaları derinlemesine ve kapsamlı yürütüp yürütmediği, Barış ve Demokrasi Mitingi için gerekli güvenlik önlemleri alıp almadıkları ve saldırının istihbarat marifetiyle önlenemez olup olmadığı tartışma konusu iken, 10 Ekim günü A Haber yayınlarında olası bir güvenlik açığına herhangi bir referans verilmemiştir. Buna karşın devlet birimlerinin hem yaralıları için hem de soruşturmanın yürütülmesi için gereği neyse yaptığına dair güçlü bir vurgu yapılmaktadır. Bültenlerde saldırı ile ilgili en çok kullanılan haber görüntüsünün bomba imha ekiplerinin patlama sonrası alanda yaptıkları çalışmalar olması dikkat çekicidir. Bomba imha ekiplerinin çalışmalarına yapılan bu vurgu devletin sorumluluğunun sanki katliam yaşandıktan sonra başlayan bir rolmüş

gibi kurgulanmasına, böylelikle örneğin güvenliği sağlamak ya da istihbarat değerlendirmek konusunda yetkililerin üzerine düşenleri yerine getirmemiş olma ihtimalinin üstünün kapanmasına hizmet etmektedir.

Başbakan Davutoğlu ve eşinin hastanede yaralıları ziyaret etmesi haberinin her bültende bir kez daha verilmesi de olaydan sonra devletin şefkatli elini yaralılara uzatarak sorumluluğunu yerine getirdiği manasını inşa etmektedir. Başbakanın hastane ziyareti haberi Adli Tıp ve yaralıların bulunduğu hastane önüne yapılan canlı yayın bağlantılarının hemen arkasından verilmekte, “Adli Tıp önünde hüznü bekleyiş” başlığıyla dramatize edilen kayıp haberlerinden hemen sonra devletin olması gereken zamanda olması gerektiği yerde olduğu ima edilmektedir. Bir tartışma programında Avrupa Parlamentosu eski milletvekili Ozan Ceyhun’un miting için alanda bulunanların kendilerini aratmak istemediklerine dair ifadeleri de dikkat çekicidir. Ceyhun, “siz polise izin vermezseniz, polis sizi nasıl korusun?” diyerek güvenlikle ilgili yerine getirilmemiş olan sorumluluğu mağdurların sırtına yüklemiştir. Moderatör bu konuda açıcı olabilecek ya da Ceyhun’un sözlerindeki çelişkiyi gündeme getirecek herhangi bir soru sormayarak bu sözleri onaylamıştır.

MAĞDURUN MUĞLAKLAŞTIRILMASI

Tartışma programı konuğu Ozan Ceyhun “Canlı bombalar sadece miting alanında olanlara yönelik değildi, polisler haksızlık ediliyor, onlar da yaralandı” diyerek, güvenlik güçlerinin de mağdur olduğunu söylemiş, böylece sorumluluklarının üstünü örtmüştür. Ceyhun’un bu söylemi A Haber ekranında münferit değildir. Aynı şekilde patlamadan sonra çevik kuvvetin biber gazı ve tazyikli su ile müdahale etmiş olmasından ne Ceyhun ne de herhangi bir başka konuk söz etmiş, bu müdahale haber içeriklerinde de yer almamıştır. Saldırının doğrudan hedefi ve mağduru barış çağrıcıları, sendikacılar, HDP bileşenleri olduğu halde, “alandaki polisler de vardı onlar da mağdur oldu” ifadesi, Barış ve Demokrasi mitingine giden kişi ve grupların doğrudan mağduriyetinin yok sayılmasına sebep olmakta, saldırının mağdurlarının ve sorumlularının muğlaklaşmasına neden olmaktadır.

Mağduru muğlaklaştırma, birbiriyle ilintili iki farklı işlevi olan bir mekanizmadır. Birincisi, haber dilinde, tartışma programlarında ve siyasal retorikte işletilen bu mekanizma vesilesiyle polis, hükümet ve Erdoğan esas mağdurların yerine konmakta

ve mağdur ilan edilebilmektedir. Pek çok haber içeriğinde “Terörün hedefi İslam dünyasının umudu haline gelen Türkiye’nin istikrarı”, “Hedef Türkiye, hedef iç savaş, kaos oluşturmak” ifadeleri ortaya atılmakta, tartışma programlarında kanaat önderlerince bu ifadeler vurgulanmaktadır. Taziye mesajı iletmek için Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı arayan uluslararası liderlerin haberinin tekrar tekrar verilmesi ise Tayyip Erdoğan’ın mağdur pozisyonuna konmasına yardımcı olmaktadır. “Obama, Cumhurbaşkanı’nı aradı” başlığıyla verilen, farklı ülkelerden gelen taziyeleri derleyen ve Tayyip Erdoğan görüntülerinin üzerine okunan haberde saldırının mağduru pozisyonuna “tüm Türkiye’yi temsilen” Erdoğan yerleştirilmektedir. Erdoğan Türkiye’nin ikonu olarak işaretlenmekte ve terörün mağduru olan “tüm Türkiye” ya da “istikrarlı Türkiye’nin ikonik resmi” olarak kurgulanmaktadır. Haber moderasyonlarında “Çanakkale ruhu” ve Anafartalar gibi referanslar “Türkiye eşittir Erdoğan” denklemini milliyetçi söylemlerle sabitlemektedir. Stüdyodaki büyük monitörde dalgalanan Türk bayrağı bu denklemin görsel zeminini oluşturmaktadır. Yine spor müsabakalarının iptal edilmesi ve uluslararası basının patlamayı görme haberlerinin arka arkaya verilmesi de “Türkiye hedefte” mesajının vurgusunu güçlendirmektedir.

Arka arkaya verilen bir başka haber Başbakan Davutoğlu’nun yas ilanıdır. Davutoğlu’nun konuşmasında, terör karşısında “mağdur olan tüm Türkiye” söylemi kurulmaktadır. Davutoğlu’nun, “Şehit polisler, siviller ve Ankara Katliamında hayatını kaybeden vatandaşlarımız” sözlerindeki üçleme daha önceden toplumun hafızasında “şehit” polisler dendiğinde uyanan “mağdurlar ve failler” karşıtlığına referans vermektedir. 10 Ekim’de gerçekleşen Diyarbakır saldırısı haberi “Terörün gündemi sadece Ankara değil; PKK Diyarbakır’da askerlerimize saldırı” ifadeleri ile verilmekte ve bu akış ile Davutoğlu’nun referansını perçinlemektedir.

Tartışma programlarında Erdoğan nezdinde AKP hükümetinin mağdur kılınmasına hizmet edecek biçimde “bir yanda Erdoğan/AKP/Türkiye diğer yanda bir düşman cephesi olarak Erdoğan’ı eleştiren herkes” ikiliği kurulduğu dikkat çekmektedir. “İrrasyonel ve gerekçesiz Erdoğan düşmanlığının” Türkiye’de siyaseti engellediği, ve bir uçta “Türk milliyetçisi MHP” ile diğer “uçta olan” “Kürt milliyetçisi HDP”nin siyaseti tıkadığı şeklinde bir vurgu yapılmaktadır. Doğan Medya Grubu ve Gülen Cemaatine de gönderme yapılarak nitelenen Erdoğan’ı eleştirenler

grubunun Erdoğan'a karşı olarak aslında teröre destek veriyor oldukları ima edilmektedir. Uluslararası güçlerin ve bir üst aklın devreye girdiği, Türkiye'nin istikrarının bozulması için bir elin düğmeye bastığı, Türkiye üzerinden oyunların tezgahlandığı sıklıkla dile getirilmektedir. Haber içeriği ve akışında olduğu gibi tartışma programlarında da mağdur muğlaklaştırılmakta ve esas mağdurun yerine tüm Türkiye/istikrar/istiklal ve Erdoğan/AKP hükümeti yerleştirilmektedir.

Mağdurun muğlaklaştırılmasının birincisi ile ilintili ikinci işlevi, Barış ve Demokrasi mitingine katılan kitleleri söylem içerisinde iradesizleştirmek ve hatta suçlulaştırmaktır. Bir haber bandında sarf edilen "üst aklın istediği oldu ve 7 Haziran'da sandıktan istikrarsızlık çıktı" sözleri ve "dolayısıyla bu kaos tablosu oluştu" iması suçlulaştırmaya örnektir. 10 Ekim günü öğle bültenine bağlanan AKP milletvekili Şamil Tayyar'ın "Kürtler, solcular, gençler uluslararası bir oyunda kobay olarak kullanılıyor" sözleri ise Barış ve Demokrasi mitingi için Ankara'da bulunanların iradesizleştirilmesine örnektir.

İlerleyen günlerde toplumsal nitelik kazanan cenaze törenleri ve anma haberlerinin ya yapılmaması ya da ekranda çok sınırlı yer bulması aynı yaklaşımın devamı olarak görülebilir. Saldırının ertesi günü farklı merkezlerde gerçekleştirilen protestolar genel bir teröre hayır kampanyası olarak nitelenerek geçiştirilmiş, hatta sahneye terörü bahane eden bir takım provokatörlerin çıktığı söylenmiştir. Bu haberlerde "Uyarılara rağmen dağılmayan grup", "yüzleri maskeli provokatörler", "provokatörler", "izinsiz gösteri" gibi ifadelerle protestocuların suçlulaştırıldığı gözlenmektedir. Diğer yandan, farklı haber içeriklerinde Ankara'daki bombalı saldırının doğrudan muhatabı ve mağduru olan Barış ve Demokrasi mitingine katılan kişi ve grupların siyasi tutumları ve/veya aidiyetlerinden ilgili haberlerde bahsedilmeyerek "saldırının hedefi tüm Türkiye" argümanı desteklenmektedir.

KOKTEYL TERÖR

"Kokteyl terör" ifadesi ilk kez dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu tarafından Ankara saldırısının faillerini nitelemek üzere kullanılmıştır. Davutoğlu "Birileri, Türkiye'de 'kokteyl terörü' gibi hepsini karıştırarak bir işe kalkışıyor. Paralel Yapı içindeki bazı çevrelerle iltisak (birleşme) kuran yapılar var" diye konuşmuştur. Davutoğlu'nun açıklamasından bir kaç gün sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan kokteyl terörle ilgili çıtayı yükseltmiş ve çok

daha somut bir biçimde bir takım örgütler ve odakların birlikte hareket ettiği iddiası ile şunları söylemiştir: “Şurada garın önünde bu yaşanan olay terörün nasıl kolektif uygulandığını gösteren bir olaydır. Şimdi kalkıyorlar, ‘Burayı DAESH yaptı, bilmem kim yaptı...’ Burada DAESH de var, PKK da var, Muhaberat da var, burada Suriye’nin kuzeyindeki PYD terör örgütü de var. Hepsi beraber ortak olarak bu eylemi planlamışlardır. Kimse kimseyi aldatmasın. Suruç’ta yaşananlar belli, Diyarbakır’da yaşananlar belli.”

A Haber kanalının Ankara patlaması ile ilgili ürettiği haber içeriğinde ve tartışma programlarında kokteyl terör tanımlamasının işaretleri Başbakan ve Cumhurbaşkanının sözlerinden önce, Gar saldırısından sonraki ilk saatlerden itibaren yer almaktadır. “Terörün hedefi İslam dünyasının umudu haline gelen Türkiye’nin istikrarı,” “PKK/İŞİD/DHKP-C isim önemli değil hedef Türkiye, hedef iç savaş, kaos oluşturmak” gibi ifadeler “kokteyl terör” bağlamının nüveleri olarak okunmalıdır. Yine, saldırının bir üst akıl ve uluslararası güçler gibi elle tutulur ve gözle görülür olmayan odaklarca gerçekleştirilmiş olmasına dair haber içeriği ve tartışma programı söylemleri de “kokteyl terör” bağlamını güçlendirmektedir.

DEMİRTAŞ/HDP HEDEFTE

Haber ve tartışma programı söylemlerinde kokteyl terör bağlamında patlamanın sorumlusu olarak PKK, DAESH, DHKP-C isimleri yan yana telaffuz edilse de PKK dolayımı ile HDP işaret edilmekte ve özellikle de Selahattin Demirtaş hedef tahtasına oturtulmaktadır. Haber moderasyonlarında sıklıkla “bu saldırı kimin işine yarıyor” sorusu sorulmakta ve Diyarbakır patlamasının HDP’ye ‘puan kazandırdığı’ ifade edilmektedir. “Siyaset/Türkiye terörle dizayn edilmeye çalışılıyor,” “siyasetin eski alışkanlıklarına dönülecek şekilde yeniden yapılandırılmaya çalışılıyor” temaları haber ve tartışmalarda öne çıkmaktadır.

10 ve 11 Ekim’deki bültenlerde yer alan bir haberde Diyarbakır ve Ankara patlamalarından önce bazı Twitter hesaplarından saldırıyı öngören tweetler atıldığı söylenmekte ve bu hesapların Demirtaş’ın danışmanlarına ait olduğu iddiaları vurgulanmaktadır. İddialar temellendirilmemekte ancak haber her bültende tekrar ekrana getirilmektedir. Bu iddiaların soru işareti uyandırdığı söylenerek noktalanın haber yayınından sonra konuklara dönülerek bu konu tartışılmakta, konukların Demirtaş eleştirileri ile haberde yaratılan “kuşku”, soru ve iddialar birbirine karşı

şarak izleyici açısından doğru bilgi ve salt “iddialar” ayırt edilemez duruma getirilmektedir. Böylece dolaylı yoldan (söz konusu Twitter hesabı sahibi olduğu iddia edilen danışmanlar vesilesiyle) Demirtaş provokatör hatta patlamanın sorumlusu olarak gösterilmeye çalışılmaktadır.

Tartışma programlarında saldırının seçim sonuçlarını etkilemeyi amaçladığı, PKK'nin barış sürecini bozmak için bu saldırıyı gerçekleştirmiş olabileceği, bunun Batılı ülkelerin işbirliği ile hazırlanan bir kumpas olduğu, Diyarbakır saldırısının HDP'ye barajı aşırıldığı, şimdi de düşen HDP oylarını yükseltmek için ve koalisyon olsun diye mazlum pozisyonu yaratmanın hedeflendiği gibi argümanlar üzerinden HDP ve Demirtaş doğrudan sorumlu gösterilmektedir. Saldırının “Devlet sorumludur diyenlerin işine yaradığı” ifade edilirken “Teröre çifte standart” uygulayan kesimler söylemi ile Demirtaş ve HDP doğrudan işaret edilmektedir.

Tartışmalarda temel argüman, terör örgütü PKK ve onun destekçisi sol örgütler, PKK ve arkasındaki yabancı karanlık güçler olarak ortaya çıkmaktadır. Ankara katliamı, Diyarbakır ve Suruç saldırılarının seçimlerden önce cereyan etmesine sürekli vurgu yapılarak, hedefin Türkiye'nin istikrarına ve bu istikrarın sağlayıcısı AKP'ye yönelik olduğu temaları işlenmektedir. IŞİD tartışmanın konusuna dâhil olduğunda bir programın moderatörünün bu konu üzerinden ilerlenmesini engelleyecek biçimde akışa müdahale etmesi dikkat çekicidir. Öte yandan hem PKK hem IŞİD yabancı güçler tarafından kullanılan yapılar olarak değerlendirilmekte, saldırı “Türkiye'ye karşı küresel operasyon” olarak vurgulanmakta ve “Seçim”, “oyun”, “düğmeye bastı”, “plan”, “tezgah” gibi ifadeler bu bağlamda işlenmektedir. Dolaylı olarak söz konusu saldırıların mağdurları suçlu olarak gösterilmeye çalışılmakta, örneğin Ankara ve Suruç Katliamları öncesi muhalif şahıslara ait olduğu iddia edilen sosyal medya hesaplarından olayın ipuçlarının verilmesi; bununla birlikte Suruç'ta basın açıklaması gerçekleştirenlerin ve Ankara'da miting gerçekleştireceklerin polisi ve güvenlik uygulamalarını kendilerinin istemediği gibi ifadelerle saldırıların mağduru olanlar sorumlu kılınmaktadır.

Saldırının sorumlusunun bu patlamalarla kitlesini konsolide edecek olan HDP ve “PKK terör örgütü” olduğu tüm tartışma programlarında işlenmektedir. Bazı haber moderasyonuna katılan konuklar açıkça bu patlamanın HDP'nin işine yarayacağı

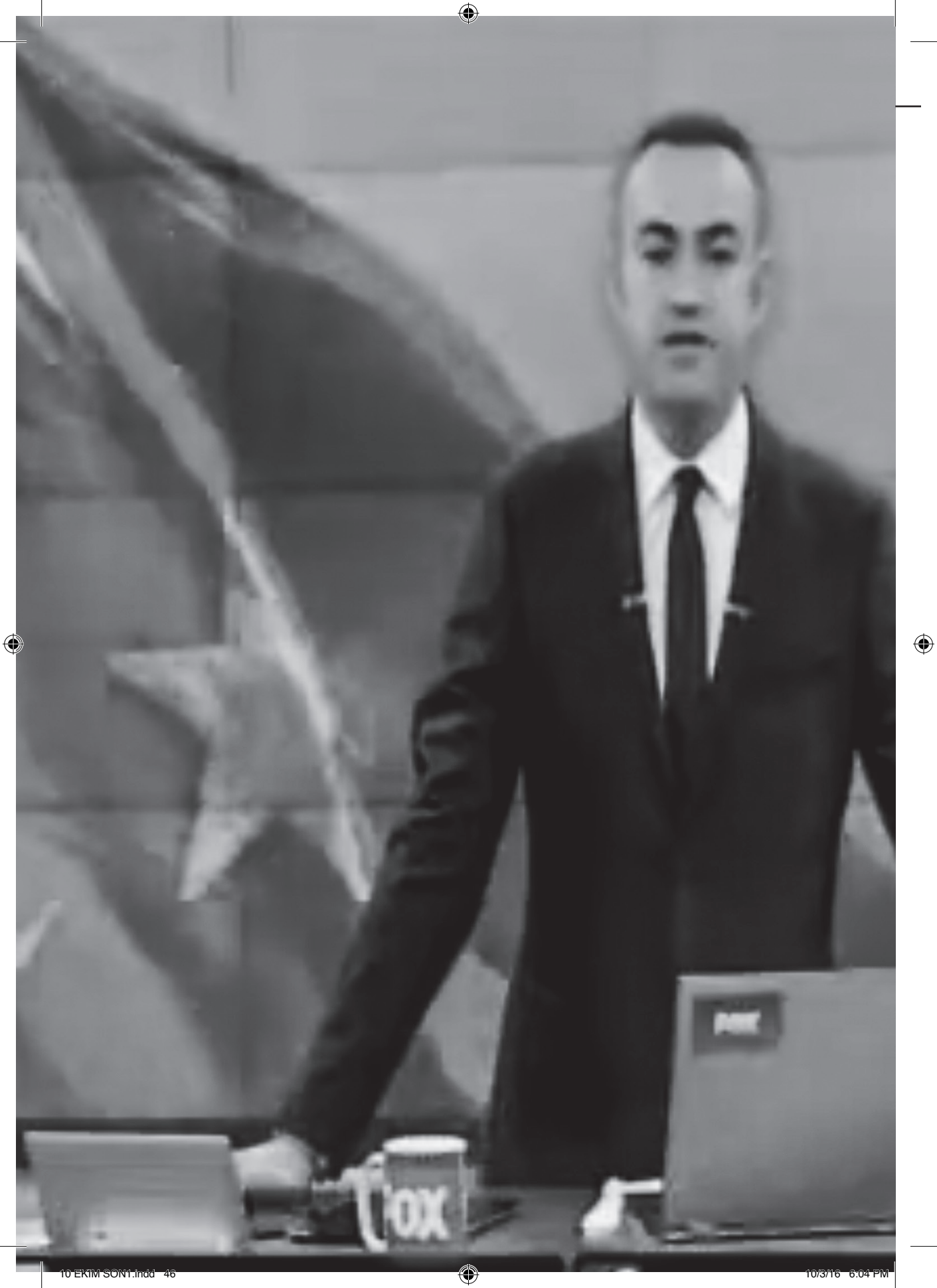

iddiasında bulunmakta, bunu da 7 Haziran öncesi patlamanın HDP'nin oyunu 2 puan arttırdığını söyleyerek iddia etmektedirler. Haber moderasyonlarında HDP'nin fail olarak gösterilmesi Suruç'ta ölenler içerisinde HDP'linin olmadığı iddiası ile de kurgulanmaktadır. 10 Ekim'de stüdyo konuğu olan Yeni Akit Genel Yayın Koordinatörü Hasan Karakaya tarafından saldırının sorumlusu olarak saldırıya maruz kalanlar gösterilmiş, Karakaya "barış, demokrasi ve özgürlüğü en son ağzına alacak olanlar DİSK'i, KESK'i, TMMOB'u, HDP'si bu mitingi düzenleyendir. Bunlar savaştan, kandan beslenir" sözlerini sarf etmiştir.

SONUÇ OLARAK

10 Ekim Ankara katliamı diğer haber mecralarında olduğu gibi A Haber kanalında da geniş yankı bulmuş ve kanalın yayıncılık anlayışına paralel bir biçimde işlenmiştir. Bu araştırma kapsamında 10 Ekim Barış ve Demokrasi mitingi öncesi Ankara Garı'nda gerçekleşen intihar saldırısının haber yayınları ve tartışma programlarında kurgulanma biçimlerine odaklanılmış ve katliamın A Haber'deki yansımada öne çıkan retorik mekanizmalar analiz edilmiştir. İncelenen kayıtlardan yola çıkarak A Haber ekranında yer verilen haber içeriğinin ve tartışma söylemlerinin iç içe geçtiğini, özelde Ankara katliamı, Suruç ve Diyarbakır saldırıları ile genelde terör, seçim ve barış süreci gibi konularda iktidarın ortaya koyduğu anlatıyı yeniden ürettiğini hatta bu egemen söylemlerin temel taşlarını oluşturduğu söylenebilir.

Medyanın görevi milli birlik ve beraberlik çağrısı yapmak mıdır?

FOX

CEREN SÖZERİ

FOX TV İhlas Yayın Holding'e ait Huzur Radyo Televizyon A.Ş'nin sahip olduğu TGRT televizyonunun 2006 yılında Rupert Murdoch'a ait News Corporation adlı medya grubunun bir iştiraki olan News Netherlands B.V. ve Ahmet Erteğün tarafından 82.4 milyon dolara satın alınması sonucu kurulmuştur. Ticari bir kanal olan FOX TV'nin Yönetim Kurulu Başkanı Avrupa ve Asya yayınlarının da sorumlusu olan Jan Koeppen'dir. Şirketin Türkiye'de başka yatırımlarının bulunmaması nedeniyle sahiplik yapısı itibarıyla hükümete bağımlı bir yayıncılık yapmadığı, daha bağımsız hareket edebildiği söylenebilir.

FOX TV bir haber kanalı değil genele hitap eden ticari bir kanaldır. İncelenen 10 ve 11 Ekim 2015 tarihlerinde FOX TV'de toplam üç haber bülteni yayınlanmıştır. Bunların ilki 10 Ekim 2015'te saat 19.00'da Fatih Portakal'ın sunduğu FOX Ana Haber, ikincisi 11 Ekim sabah 07.25'te başlayan ve Murat Güloğlu'nun sunduğu Çalar Saat ve yine 11 Ekim saat 19.00'da Burak Birsen'in sunduğu FOX Ana Haber Hafta Sonu programlarıdır.

Haber bültenleri birer saat Çalar Saat adlı sabah haber programı ise 2,5 saat sürmüştür. Her üç programın da üçte ikilik kısmı Ankara Katliamı'na ayrılmıştır. Gerek Başbakanlık eliyle RTÜK tarafından kanallara iletilen yayın yasakları gerekse

kanalın katliama ilişkin benimsediği yayın politikası gereği her üç haber bülteninde de patlama görüntüleri ya da ölen insanlara ilişkin görüntüler yayınlanmamış, uzaktan çekilen olay yerine ait görüntülerin ilgili kısımları buzlanmıştır. Her üç haber bülteninde de olayın anlaşılabilmesi için olay yerini tasvir eden grafik çizimlerine sık sık başvurulmuştur. Bültenlerde katliama tanıklık eden, yakınlarını kaybeden insanların ifadelerinin yanı sıra hükümet yetkililerinin ve siyasi parti başkanları ve temsilcilerinin görüşleri kaynak olarak gösterilmiştir. Haberde katliamın kurbanları “barış savunucuları” olarak olumlu şekilde kodlanmış ve katliam sıklıkla “Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en kanlı terör saldırısı” şeklinde ifade edilmiştir. Ölenlerin kimlikleri, haberin konusu nedeniyle HDP kortejinde patladığı bilgisi hariç, açıklanmamış, ölenlerin ait olduğu etnik kimlik ya da siyasi görüşe değinilmemiştir. Haberlerde katliamın sorumlularına ilişkin bilgilerin hepsinin “iddia” olduğunun altı çizilmiş, olasılıklar konusunda başka kişilerin, uzmanların görüşü alınmamıştır. Katliamın sorumlularına ilişkin bilgilerdeki gibi ölü ve yaralılara ilişkin bilgilerde de resmi açıklamalarla sınırlı kalınmış, bu açıklamalar dışında spekülasyonlardan uzak durulmuştur. Haberlerde sunuların haber sunuş tarzları dışında herhangi bir dramatizasyon ögesine rastlanmamıştır.

İTERAKTİF HABER SUNUMU

10 Ekim Katliamı'na ilişkin ilk haber, farklı haber sunma tarzıyla bilinen, kimi yorumları nedeniyle hükümet taraftarlarının tepkisini çeken ve muhalif olarak nitelendirilen Fatih Portakal'ın sunduğu 19.00 ana haber bülteni ile duyurulmuştur. İzleyicisinin alışık olduğu üzere Fatih Portakal ana haber bültenlerinde Twitter'da gündeme ilişkin bir hashtag (etiket) açarak ve zaman zaman izleyiciden gelen mesajları okuyarak, soruları yanıtlayarak interaktif biçimde yürütmektedir. 10 Ekim için açılan hashtag #karagün'dür ve Twitter'ın simgesi mavi kuşla birlikte ekranın sağ alt köşesinde yer almıştır. Ekranın sağ üst köşesinde ise yası temsil eden siyah bir kurdele bulunmaktadır. Aynı hashtag'i ertesi sabah 11 Ekim sabah Çalar Saat programında Murat Güloğlu da sürdürmüş, bu etikete gelen mesajları okumaya devam etmiştir. Hashtag 11 Ekim akşam haber bülteninde kaldırılmış, sağ üst köşede siyah kurdelenin yerini Türk bayrağı almıştır. 11 Ekim akşam haber bülteninde izleyiciden yorum ve soru talep edilmiş, bunlara yer verilmemiştir.

10 Ekim akşam bülteninin başında Fatih Portakal Başbakanlık'tan gelen Yalçın Akdoğan imzalı yayın yasağı kararını arkasındaki ekrana yansıtmış ve bu nedenle bazı görüntüleri yayınlamayacaklarını ifade ederken “Biz sorumlu gazetecileriz, hangi görüntüleri yayımlayıp yayınlamayacağımızı biliriz. Vatani milleti için bu işi yapan gazetecileriz” diyerek yayın yasağına üstü kapalı bir eleştiri getirmiştir.

Patlama görüntüleri verilmemiş, ancak hemen öncesinde mitinge katılanların Kanlı Meydan türküsü eşliğinde halay çektikleri sıklıkla vurgulanmış, söylenen türküyle yaşanan arasında dramatik bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Haberde kullanılan bir diğer dramatizasyon ögesi de altyazılardır: “Kanlı medyan türküsü söylenirken patladı”, “Katliamı Yaşadılar”, “Tanıklar dehşeti anlattı”, “Kelimeler boğazında düğümlendi” bunlardan bazılarıdır. Tanık geçişleri sırasında kullanılan seslendirmede de sık sık “Korku dolu yüzler, titreyen sesler”, “siren sesi gözyaşları isyana karıştı” gibi ifadelerle yaşananları duygusal ifade ve tonlamayla aktarma yoluna gidilmiştir.

Fatih Portakal'ın sunduğu ana haber bülteninde olay yerinden bir muhabir ve Ankara Numune Hastanesi önünden bir muhabirle canlı bağlantı kurulmuş olay yerinin incelenmesi ve yaralıların durumu ile ilgili bilgiler aktarılmıştır. Bu aktarım sırasında ekran işlevsel nedenlerle ikiye ya da üçe bölünmüş, hastane önünden bilgi aktarımı yapılırken ortada ambulanslar ve yaralıların taşınma görüntüleri tekrar verilmiştir.

Haber bülteninde katliam bir terör saldırısı olarak nitelendirilirken, sorumlular ise “karanlık el” olarak adlandırılmıştır. Katliama ilişkin siyasetçilerin söylemlerine de yer verilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın mesajı ekrana getirilerek okunmuş, Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun ve HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın açıklamalarına yer verilmiştir. Bültende ayrıca İçişleri Bakanı Selami Altınok, Adalet Bakanı Kenan İpek ve Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu'nun ortak basın toplantısının bir bölümü de verilmiştir. Siyasetçilerin sözleri üzerinde çok fazla yorum yapılmaktan kaçınılmış, nedeni de “bugün birlik ve beraberlik günü” şeklinde açıklanmıştır. Katliamdan güvenlik zafiyeti olduğuna ilişkin şüpheler haber sunucusu tarafından doğrudan değil AKP Genel Başkan Yardımcısı ve Eski Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in ifadeleri üzerinden verilmiştir. Burada sıklıkla ‘bakın sadece biz değil, deneyimli bir siyasetçi “AK Parti'nin vicdanı” da aynı şüpheleri dile getiriyor’ mesajı verilmiştir.

Basın toplantısında bir muhabirin “istifa edecek misiniz” sorusuna Adalet Bakanı’nın gülümsemesi “Kenan İpek’in yüzündeki ifade dikkat çekti” şeklinde duyurulurken Fatih Portakal İpek’in seçilmiş değil atanmış bir bakan olduğunu üstü kapalı biçimde Mehmet Ali Şahin’le kıyaslayarak ifade etmiştir. Demirtaş’ın katliamdan devleti suçlayan açıklamalarının ardından ise Portakal “bugün siyaset günü değil” eleştirisi getirmiştir. Olay yerinde hükümete ve polise yönelik protestolar da haberde yer almış ancak gerginliği önlemek isteyen sağduyulu vatandaşların ifadeleri ve görüntüleri daha ön plana çıkarılmıştır. Sağlık ekiplerine yönelik eleştiriler de yine Portakal tarafından “mükemmel olmasa bile iyi şekilde işliyor diyelim. Çünkü hayatta mükemmel diye birşey yok” denilerek dengelenmiştir.

Daha önce de ifade edildiği gibi bülten boyunca okuyucu yorumları sık sık isimleri de verilerek okunmuş ancak çoğunlukla ‘terörü lanetleyen’, ‘başsağlığı dileyen’, ‘birlik ve beraberlik’ içeren mesajlar seçilmiş, Fatih Portakal da bunlar üzerine seyirciye birebir hitap ederek kendi birlik ve beraberlik mesajlarını iletmıştır.

HABER YERİNE “BİRLİK OLALIM” MESAJI

11 Ekim 2015 sabah 7.25’te başlayan Murat Güloğlu’nun sunduğu Çalar Saat programında ise bir önceki akşam kullanılan görüntülerin ve yayınlanan haber VTR’lerinin tekrar edildiği dikkat çekmektedir. İki buçuk saat boyunca sıklıkla Başbakanlık Koordinasyon Merkezi’nden bir önceki akşam saat 23.10’da basına iletilen ölü ve yaralı sayıları ile alınan önlemlere ilişkin bilgiler tekrar edilmiş, akşam bülteninden farklı olarak günlük gazetelelerin manşetlerine yer verilmiştir.

Ekranın sağ alt köşesinde #karagün hashtag’i, sağ üst köşede ise siyah kurdele korunmuştur. Güloğlu’nun arkasındaki ekranda ise bülten boyunca dalgalanan bir Türk bayrağı bulunmaktadır. Güloğlu bülten boyunca ara ara bu ekrana dönerek ve bayrağa bakarak “İşte bu ay yıldızlı bayrağımızın altında yaşayacağız. Başka Türkiye yok, başka gideceğimiz bir yer yok, birbirimize kenetleneceğiz, elbette ki bugünleri de aşacağız” mesajı vermiştir.

Katliamda güvenlik zafiyeti konusu yine bir önceki akşam görüntüleri eşliğinde verilirken buna Murat Güloğlu’nun yorumu biraz daha eleştireldir ancak eleştiriye ve gazetecinin yapması gereken soru sorma işini yine bir siyasetçi üzerinden meşrulaştırma gayreti içine girmiştir: “Bunu bir gazeteci sormuyor, Ak Parti Genel Başkan Yardımcısı soruyor. Hem eski adalet bakanı,

yeni adalet bakanının ne yaptığını gördünüz, hem de Ak Parti Genel Başkan Yardımcısı”.

Güloğlu'nun bir başka eleştirisi de siyasetçilerin bir araya gelmemesidir. Davutoğlu'nun Kılıçdaroğlu ile aynı gün görüşecek olması sık sık hatırlatılmış, Bahçeli'nin randevu talebini reddettiği belirtilmiş, Demirtaş'a randevu talebinin dahi gitmediği vurgulanmıştır. Güloğlu'nun talebi siyasetçilerin özellikle görsel olarak bir araya gelerek fotoğraf vermesidir. Bunun basını da kamuoyunu da rahatlatacağı yorumunu tekrar tekrar dile getirmiştir.

Haber programı süresince Yurt, Posta, Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet, Yeni Şafak, Sabah ve Taraf gazetelerinin manşetleri okunmuş, gazetelerin duyarlı biçimde konuyu ele almaları övülmüştür.

Murat Güloğlu Çalar Saat programında okuyucu mesajlarına bir önceki akşam haber bülteninden çok daha geniş bir biçimde yer vermiştir. Özellikle yurtdışından gelen mesajlar ön plana çıkarılmış, “birlik beraberlik” içeren mesajlar okunmuştur. Kendisine, haber bültenine ya da ülkenin siyasi durumuna ilişkin mesajlar ayıklanmış, kimine “bunlara cevap vereceğiz ama bugün değil, bugün öfkemizi bastırıyoruz, bugün yastayız” cevabı verilmiştir. Güloğlu hayatını kaybedenlerden, yaralananlardan ve mesaj gönderenlerden hep kardeşlerimiz diye söz etmektedir. Kendisini de bu şekilde konumlandırmıştır: “Mesajlarınızı bizimle paylaşın bu güzel kardeşiniz de okusun”. Kardeşlik vurgusu “Aman güzel kardeşlerim bugün siyaset yok, kenetlenme var, insanlık var. Ayrım yok, yaratılanı seviyoruz yaratandan ötürü” “Bugünlerde hiç siyasete bulaşmamak gerekiyor siyasetçi olsanız dahi” mesajlarıyla sıkça iletmiştir. Ayrıca izleyicileri bugünlerde kalabalık yerlere gitmemeleri, kendilerini korumaları konusunda uyarmıştır.

11 Ekim 2015'te Burak Birsen'in sunduğu FOX Ana Haber Hafta Sonu bülteni ise diğer iki bültene göre daha nesnel, izleyici mesajı içermeyen, duygusal tonu daha az niteliktedir. Katliam diğer iki bültene göre süre olarak daha az yer bulmuşsa da ilk haber olarak verilmiş, daha çok katliamın sorumlularına ilişkin iddialar dile getirilmiştir. Emniyet ve savcılık kaynaklarına dayandırılarak katliamın Suruç Katliamı ile birebir benzerlik gösterdiği belirtilmiş, IŞİD bağlantısından söz edilmiş, canlı bombalardan birinin Adıyaman Dokumacılar Grubu'ndan Suruç bombacısı Şeyh Abdurrahman Alagöz'ün abisi Yunus Emre Alagöz olabileceği iddiası dile getirilmiştir.

Güvenlik zafiyetine ilişkin iddialarda ise bu sefer istihbarat zafiyeti olabileceği iddiası üzerinden verilmiş Yeniçağ gazetesi yazarı Ahmet Takan'ın o günkü köşe yazısı kaynak gösterilmiştir.

Bültende ayrıca katliamı anmak isteyenlere polis müdahalesi görüntülerine yer verilmiş “Karanfil bırakacaklardı” altyazısı, anmaya gelenlerin, üst araması gibi, güvenlik önlemleri almış olduğu bilgisi de verilerek müdahale üstü kapalı biçimde eleştirilmiştir. HDP’li vekillerin gazdan fenalık geçirenlere yardım ettiği, Demirtaş’ın “Üstüne bomba bağlayıp gelip burada patlatabildiler ama insanlar bugün burada karanfil bırakamıyorlar” sözü yorumsuz biçimde verilmiştir.

Bültende altyazılar da dâhil olmak üzere dramatizasyon diğerlerine göre daha azdır, yalnızca yakınlarını kaybedenlerle yapılan röportajlarda gözyaşı ve çaresizlik vurgusu yapılmıştır.

Demirtaş ve Kılıçdaroğlu’nun açıklamaları daha geniş biçimde yer bulmuş, Kılıçdaroğlu’nun AKP Milletvekili Aydın Ünal’ın attığı tweet’e yönelik eleştirileri ve Sedat Peker’in açıklamalarına yönelik tepkilerine yer verilmiştir. Burak Birsen durumu “Ne üzücüdür ki şu yaşadığımız acı bile liderleri bir araya getiremedi. Davutoğlu Demirtaş’tan randevu talebinde bile bulunmadı. Bahçeli ‘hayır’ yanıtını verdi. Davutoğlu Kılıçdaroğlu görüşmesinden somut bir şey çıkmadı” şeklinde yorumlarken Kılıçdaroğlu’nun Bahçeli ve Demirtaş’tan randevu talep etmesi olumlu bir gelişme olarak “Kılıçdaroğlu: Demirtaş dışlanmamalı” alt yazısıyla verilmiştir.

Her üç haber bülteninde katliamdan sonraki haber şehit haberidir. Bu haberin verileceği önceden duyurulmuş hatta “şehit haberimizi de vereceğiz” “şehitlerimizi asla unutmuyoruz” denilerek bazı okuyuculardan gelen tepkiler dengelenmeye çalışılmış ancak bununla birlikte iki olay arasında üstü kapalı bir ilişki olduğu görüşü de beslenmiştir.

Her üç bültende de haberciliğin en önemli fonksiyonlarından biri olan soru sorma, sorgulama, eleştiri bilinçli bir şekilde bir tarafa bırakılmış, gazeteciler toplumu birleştirme misyonu üstlenmişlerdir. Eleştiriler ya da sorular siyasetçilerin yorumları üzerinden verilmiş, haber sunucuları bu aşamada da kendilerinin belirlediği bir sınır üzerinden siyasetçileri değerlendirmiş ve eleştirmişler, bunu tarafsız hatta siyaset üstü bir yayın politikası izledikleri izlenimi vererek meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Bu durum çatışmanın beslenmemesi ve barış gazeteciliği tartışmaları üzerinden olumlu değerlendirilebilir, ancak bu yayının politikasında feda edilen gazetecilik olmuştur. Ankara Katliamı her

üç haber bülteninde de bağlamından, arka planından kopuk bir şekilde münferitleştirilerek verilmiştir. Katliamın “Cumhuriyet tarihinin en kanlı katliamı” şeklinde verilmesi, kurbanlarının siyasi taleplerinden çok üstü örtülü biçimde söz edilmesi, seçim dönemi ve önceki katliamlarla ilişkisinin kurulmaması bu münferitleştirmenin göstergeleridir. Hâlihazırda kutuplaşmış, birbirinin acısına üzülemeyen bir toplumda, ticari bir kanalda ancak bu tür bir yayıncılığın mümkün olabileceğini düşünmek olasıdır ancak gazetecilerin kutuplaşmayı önleyici, tarafsız yayıncılık yaparken gazeteciliğin temel gereklerini de yerine getirmesi topluma doğru, açık ve olayların arka planını da içeren bir bilgilendirme yapması beklenir. Aksi gerçeklerin üstünün örtülmesine katkı sağlamak olur.

10 Ekim Ankara Gar Katliamı örneğiyle bir hükümet/devlet kollama misyoneri olarak Kanal 24¹

TEZCAN DURNA

GENEL DEĞERLENDİRME

Kanal 24 ilk olarak Max Haber adıyla kurulmuş; ardından Uzan Grubu'nun haber kanalı oluşturma hedefiyle Star Haber 24 adıyla yayın hayatına başlamıştır. Kanal ilk açılışından sonra bir süre yayın yapmış, ardından kapanmıştır. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Uzan Grubu'na el koyduktan sonra, kanalın frekans ve yayın hakları satılığa çıkarılmış, uzun süre alıcı bulamamıştır. Uzun el değiştirmelerden sonra, son olarak Ethem Sancak'ın Star Medya A.Ş'deki hisselerin tamamına sahip olması üzerine, kanal Es Medya Şirketi'nin bünyesinde yayıncılık faaliyetlerine devam etmiştir. Kanal bu grubun sahipliği altındaki ilk yayınını Hrant Dink suikastını canlı yayınlayarak başlatmış, haber ve kültür kanalı temasıyla yayıncılık faaliyetlerini sürdürmektedir. Ethem Sancak'ın sahip olduğu tüm diğer medya organları gibi, hükümete yakın bir yayıncılık çizgisi benimsemiş görünmektedir.

1 Bu bölümün metnine kaynaklık eden analiz verilerinin derlenmesine öğrencilerim Didem Tuncay, Vahdet Mesut Ayan, Burcu Öztürk, Ayçin Özoktay ve Arzu Altundış katkı sunmuştur. Kendilerine emekleri ve katkıları için teşekkür ederim.

Kanal tüm diğer tematik haber kanalları gibi 10 Ekim Patlamalarını son dakika haberi/şok gelişme/sıcak gelişme (breaking news) şeklinde vermeye başlamıştır. Olayın gerçekleştiği saatlerde kanalda Zeynep Türkoğlu'nun sunuculuğunu yaptığı bir sohbet programı devam etmektedir. Olay yerine ilk görüntüler eşliğinde canlı telefon bağlantısı yapılarak ilk bilgiler verilmeye başlanmıştır. Bu programda konuk olan kişiden de görüşleri alınmış ve olayın ilk şaşkınlık ve üzüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Programda kesinti yapılmaksızın, bundan sonra da neredeyse tüm canlı yayınları sürdürecektir olan sunucu Gökay Kalaycıoğlu'na canlı yayında yayın devredilmiştir. Canlı yayın devredilirken, olay yerinden canlı yayın görüntüleri devam etmekte ve bu görüntülerde ağırlıklı olarak ambulans siren sesleri duyulmaktadır. Ancak bu görüntülerin ağırlıklı noktası telaşın, karmaşanın ve trajik görüntülerin olmadığı ve nispeten ambulansların ulaştığı ve yardım faaliyetlerinin kargaşasız bir biçimde yapıldığı taraflardan oluşmaktadır.

Kanaldan toplamda 10 ve 11 Ekim tarihlerinde olayla ilgili 10 adet orta uzunlukta (31-90 saniye arasında), 18 adet uzun (91-150 saniye arasında), 55 adet çok uzun (150 saniyeden uzun) olmak üzere toplam 83 adet görüntü izlenmiştir. Bu görüntülerin toplam uzunluğu 18 saat 40 dakikadır. Görüntülerin çoğunluğu çok uzun kayıtlardan oluşmaktadır. Bu uzun kayıtların ezici bir çoğunluğunu forum, tartışma ve konuklu programlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda kanalda 30 dakika ile üç saat arasında değişen toplamda 11 tartışma/forum programı yapılmış ve bu programların katılımcıları neredeyse tamamen hükümet yetkilisi, AKP Milletvekili, Hükümete yakın düşünce kuruluşu yetkilisi, güvenlik ve strateji uzmanı, gazeteci, basın/televizyon yöneticisi, köşeyazarı, akademisyen, araştırmacı, sivil toplum kuruluşu temsilcisinden oluşmaktadır. Bu tartışma/forum programlarının adları An ve Zaman, 24 Özel, Ankara Masası, Hafta Sonu ve Moderatör'dür. Bu programların Moderatör programı haricindeki sunucularının tümü erkektir. Katılımcı/konukların da neredeyse tümü erkektir. Geri kalan kısa görüntüler ise ağırlıklı olarak hükümet kanadından yetkililerin (Başbakan, hükümet sözcüsü, adalet, içişleri, sağlık bakanı, AKP milletvekili) açıklamalarına dayanan rutin haberlerden oluşmaktadır. Kanal, haber kanalı olduğu için gün içinde sık sık haber bülteni vermektedir. Bu iki gün içerisinde sunulan tüm haber bültenlerinde en az on dakika bu olaya ayrılmıştır. Kanalın verdiği diğer haberler

izlenmediği için, diğer haberlerle bu olayla ilgili haberler arasındaki söylemsel bağlantı tespit edilememiştir. Bu kısa haberlerin içinde önemlice bir kısmı, olay yerine bağlanılarak verilen haberlere de yaslanmaktadır. Bunlardan daha az olarak da, kaynaksız ancak, herşeyin yoluna girdiğini, hükümetin, güvenlik güçlerinin ve sağlık ekiplerinin olayla ilgili gelişmeleri sorunsuz bir şekilde hallettiğini vurgulayan izlenime dayalı kaynaksız haberlerden oluşmaktadır. Bunların arasında Başbakanlık Koordinasyon Merkezi'nden alınan ve tüm önlemlerin alındığı, tüm delillerin kısa sürede toplandığı ve Gar çevresinde hayatın normale döndüğünü bildiren haberler de yer almaktadır. Bu haberlerin bazıları ise sosyal medyada olaya ilişkin sorgulayıcı ve hükümet muhalifi tweetlerin aslında tevatür ve spekülasyondan ibaret olduğunu açıklamak amacıyla, kaynaksız verilmiştir. Eğer kaynak varsa da, o kaynağa bu tweetle ilgili ne düşündüğü gibi açık uçlu sorular sorulmuş, bu kaynaklar da yine hükümete yakın ya da hükümet yetkilisi olduğu için bu tweetlerin "birlik ve beraberliğe en fazla ihtiyaç duyduğumuz bu zamanlarda, fitne çıkarmak amacıyla hizmet ettiği" yorumlarını yapmışlardır.

KİM KİMİN ADINA KONUŞUYOR?

Olayın ilk sunulmaya başlandığı son dakika haberlerinden itibaren, genellikle alanın nispeten daha telaşsız noktalarından canlı yayın bağlantısı yapılmaya başlanmıştır. Canlı yayınlara bağlanan muhabir genellikle heyecan dolu bir sunumla olayı mümkün olduğu kadar serinkanlı bir biçimde aktarmaya çalışmaktadır. Olaydan çok kısa süre sonra hükümet olayla ilgili haberlere yayın yasağı getirmiştir. Bu yasağın etkisiyle ya da, hükümetin ilgili organlarının (Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı) zaafını göstermemek adına olay yerinden kanlı, telaşlı, gözü yaşlı görüntüler kanalın canlı yayınlarda neredeyse hiç yer almamıştır. Patlamanın ardından alandaki eylemcilere ve yaralılara yönelik polis müdahalesine ise haberlerde hiç bir şekilde yer verilmemiştir. Halbuki Türk Tabipler Birliği bu polis müdahalesine ve bunun sonuçlarına ilişkin gün içinde açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Ne bu açıklamalara, ne de iki gün boyunca Türk Tabipler Birliği ve buna benzer meslek örgütlerinin açıklamalarına haberlerde yer verilmemiş, buna benzer aktörler hiçbir şekilde haber kaynağı olarak kullanılmamıştır. Örneğin Türk Tabipler Birliğinin polis müdahalesiyle ilgili yaptığı "Polis müdahalesi tıbbi müdahaleyi ve hasta naklini geciktirmesinin yanında polis

tarafından kullanılan gaz fişeginin özellikle solunum ve dolaşım güclüğü bulunan yaralıların durumlarını ağırlaştırdığı ve kurtarılabilecek olanların ölümüne neden olduğu tanıklıklar ve tıbbi bilgiler ışığında ulaşılan bir sonuçtur.” açıklaması, ne haberlerde ne de tartışma programlarında tartışmaya dâhil olamamıştır.

Neredeyse olay yerinden verilen tüm görüntüler ya da canlı bağlantılar Ankara Garı'nın ör cephesindeki kırılmış camları ile başlamaktadır. Olay yerindeki olayın mağdurlarına hiçbir şekilde mikrofon uzatılmamış, olayın mağdurları iki gün boyunca bir kere Başbakanın Atatürk Hastanesi'ndeki yaralıları ziyareti bağlamında haberlerde yer alabilmişlerdir. Bu bağlam ise, Başbakanın ziyareti odağa yerleştirilip, eşiyile beraber “şefkatli ve düşünceli devlet büyüğü”nün mağdurların halini hatırlarını sorduğu görüntüler ve söylemsel çerçeveye kurulmuştur. Bu ziyaret sırasında dahi haber dili mağdurlardan sadece bir tane sinin Başbakanın ziyaretine teşekkür sözleriyle bağlanmakta ve tamamlanmaktadır. Bunun dışında doğrudan alıntı ya da görüntülü ses yoluyla olayın hiç bir mağdurunun görüşleri haberlerde yer almamıştır. Olay yerinden canlı bağlantılar genellikle hükümetten bir yetkiliye bağlanılarak kesintiye uğramakta, en geçerli ve doğru haberin buradan alınabileceği varsayımıyla bu kaynakların görüşleri hakikati bildiren bakışlar olarak sunulmaktadır.

Kanalda sunulan haberlerde kaynak olarak neredeyse tamamen Başbakan, hükümet yetkilisi, AKP milletvekili, Cumhurbaşkanı kullanılmıştır. İzlenen görüntülerde sadece bir kere (bir kere de aynı haberin tekrarı verilirken) CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun görüşüne yer verilmiştir. Bu görüşe de yine Başbakanla yapılan görüşmeye istinaden başvurulmuştur. Bu görüşmeden sonra, Kılıçdaroğlu'nun basın açıklaması halen devam eden yayına ara verilerek canlı şekilde verilmiştir. Bir kere bu canlı yayın sırasında Kılıçdaroğlu'nun görüşleri aktarma sözcüklerine başvurulmadan (elbette canlı verildiği için kesilemediğinden dolayı) verilmiştir. Bu canlı bağlantıdan sonraki tüm haberlerde Kılıçdaroğlu'nun görüşü hep aktarma cümleleriyle ve neredeyse bağlamından yalıtılarak sunulmuştur. Bu haberlerde Kılıçdaroğlu'nun Adalet Bakanı ile İçişleri Bakanının istifa etmesi gerektiğini söylediğine dair açıklamasına hiçbir şekilde yer verilmemiş, birlik beraberlik tavsiye eden görüşü, Başbakan ve Ana Muhalefet liderinin tokalaşma görüntüleriyle verilerek öne çıkarılmıştır.

Yine bu görüntülerde bir ya da iki kere MHP Genel Başkanının görüşüne başvurulmuş, bu görüş de Genel Başkan Devlet Bahçeli'nin Başbakanın görüşme talebine olumlu yanıt vermesi bağlamında dile getirilmiştir. Bu yanıt ise "Devlet Bahçeli, Başbakanın teröre karşı birlik çağrısına terörle mücadeleyi siyasete malzeme ederek, husumet yüklü bir üslupla ve meydan hesabı yaparak hayır yanıtı verdi" şeklinde yeniden tanımlanarak sunulmuştur. HDP Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ ise haberlerde görüşüne başvurulmuş aktif özneler olarak hiçbir şekilde yer almamıştır. Doğrudan kameraya konuşur halde hiçbir şekilde görüşüne başvurulmayan eş genel başkanlardan Demirtaş'ın saldırılardan devletin sorumlu olduğuna dair açıklaması dahi, Başbakan Davutoğlu'nun yanıtı ile aktarılmaktadır. Bu yanıtta ise, "PKK'nın yaptığı saldırıları görmezden gelerek, ortada kesin bir veri yokken peşin hükümle devleti mesul tutmanın parlamento çatısı altındaki bir partinin genel başkanına yakışmaz" görüşü, Başbakanın kendi ağzından sunulmuştur. Bu sunum haber diliyle aktarılmadığı için, kanalın yayın çizgisinin açıkça hükümetin görüşüyle özdeşlik içinde olduğunun somut delili olarak görülebilir. Bu strateji izlenen görüntülerin tümünde de uygulanmakta, hükümetin görüşleri genellikle haber diline çevirmeye gerek duyulmadan, kaynağın ağzından doğrudan sunulmaktadır. Bu stratejinin uygulanmadığı istisnai durumlarda ise, örneğin Cumhurbaşkanının yazılı açıklamasında olduğu gibi, ekranın bir tarafında açıklamayı yapan yetkilinin "makul" bir fotoğrafı yerleştirilerek ekrandan yazılı açıklama metni akarken, perforeden metin kesintisiz bir biçimde okunmaktadır.

Görüşüne başvurulmuş tüm kaynakların doğal olarak milletin sesine dönüştüğü görülmektedir. Saldırının "Türk milletine, demokrasiye, huzura, barışa, seçime, halka karşı" yapıldığı şeklindeki açıklamaları konuşanın tüm halkın sesini dile getirdiği iddiasının göstergesi olarak okunabilir. Kanalın haber dili de bu iddiayı sürekli güçlü tutma stratejisiyle kurulmaktadır. Bir önceki seçimde yüzde kırk bile oy almamış, azınlık hükümeti olmasına rağmen, hükümetin başının tüm açıklamaları tüm halkın sesiymiş gibi sunulmakta, yine muhalif bir mitinge yapılmış olmasına rağmen saldırı sürekli tüm millete yapılmış saldırı olarak tanımlanmakta ve sunulmaktadır. Böylece saldırının toplumun muhalif kesimine yapıldığı gerçeği ve bu saldırıyla ilgili olası hükümet ihmalinin üstü örtülmeye çalışılmaktadır.

MANZARA MALUM?: ÇERÇEVENİN İÇİNDEKİLER VE DIŞINDAKİLER

En temel Liberal Basın Kuramı'na göre, farklı kesimlerin görüşlerinin dile gelmesine izin verilir ve bunun ardından gerçeklik bu görüşlerin arasında bir yerde kurulur. Görece demokratik bir forum niteliğinde olması beklenen tartışma programlarında, çağrılı konuklar karşılıklı oturtulur, bu konukların görüşlerini dile getirmesine "izin verilir", ortada bir program yürütücüsü bulunur, bu yetkili konuklara söz dağıtır. Böylece kamuoyunun özgürce hangi konunun görüşlerine inanacağı/katılacağına karar vermesine fırsat verilmiş olur. Bu tür programlarda bile, çağrılan konuşmacıya ne kadar söz hakkı tanındığı, konuşmasının hangi noktalarda kesildiği, kendisine nasıl soru sorulduğu, hangi görüşü nasıl bir çerçevede dile getirmesi gerektiğine dair sıkıştırılması gibi unsurlar programın yanlı mı yansız mı, dengeli mi taraflı mı olduğuna karar verilmesi hakkında izleyiciye fikir verebilir. Özel televizyonların yaygınlaşmaya başladığı dönemlerde yaygın bir format haline gelen bu tür programlarda dahi, tarafsızlığın sözde kaldığı yönünde eleştiriler dile getirilmiştir.³ Bu programların en başarılı olanlarından birisi de 90'lı yılların başlarında Ali Kırca'nın hazırlayıp sunduğu Siyaset Meydanı'dır.

Kanal 24'te Ankara Patlamalarıyla ilgili yapılan tartışma/forum programlarında ise en temel liberal ilke olan karşıt görüşlü konukların katılımcı olarak çağırılması ilkesi tamamen bir yana bırakılmış görünmektedir. Çağrılı konuşmacıların tümü neredeyse ağız birliği etmişçesine hükümetin olaya ilişkin kurduğu çerçevenin aynısını tekrarlamaktadırlar. Programlara katılan uzman/konuşmacı/yorumcuların AKP yetkilisi haricindekiler, gazeteci, köşeyazarı, gazete/televizyon yöneticisi, strateji uzmanı, güvenlik uzmanı, Ortadoğu uzmanı, sivil toplum kuruluşu yetkilisi, akademisyen ve araştırmacılardan oluşmaktadır. Yine katılımcıların neredeyse tamamı erkektir. Yeni Şafak gazetesinin Ankara Temsilcisi, Star Gazetesinin yazarı ve genel yayın yönetmeni, Sivil Toplum Dayanışma Platformu Başkanı, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Başkanı bu

2 "Manzara malum", iki gün boyunca izlenen görüntülerdeki canlı yayınların çoğunu yürüten sunucu Gökay Kalaycıoğlu'nun tüm konuklarına soru sorarken kullandığı ilk ifadedir. Sunucu tüm konuklarına neredeyse tek bir soru sormuştur: "Manzara malum, ne düşünüyorsunuz?"

3 İnal, Ayşe (1994), "Bir İzleyici Gözüyle Siyaset Meydanı", Birikim, S. 68-69, s. 76-83.

katılımcıların arasında öne çıkanlardandır. Yine bu programları sunanlar arasında bir ya da iki program haricindekilerin tüm sunucuları erkektir. Özellikle spesifik program adları dışındaki canlı tartışma programlarını kanalın daimi sunucusu olan Gökay Kalaycıoğlu sunmaktadır. Bu sunucu tartışmayı, hep aynı soru/yorum cümlesiyle başlatmaktadır: “Manzara malum, ne düşünüyorsunuz/söyleyeceksiniz?” Bu açılış cümlesi karşısındakine uçsuz bucaksız bir yorum alanı açmakta, ancak zaten sorunun muhatabının ne düşündüğü belli olduğu/bilindiği için bu alan hükümetin çizdiği çerçevenin dışına neredeyse hiç taşmamaktadır. Zaten sunucu da bu öngörüyle bu alanı sınırsız genişlikte bırakacak şekilde soru/sorularla çizmektedir.

Olayı tanımlayan sözcükler ağırlıklı olarak “hain saldırı, milletin birliğine kasıt, seçime saldırı, demokrasiye saldırı, millete diz çöktürmeye çalışmak, son derece profesyonel, sarsıcı, vahşi, hunharca, insanlıkdışı” şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun dışında, saldırının hedefi genellikle, “millet, halk, demokrasi, AKP, demokrasi, müslümanlar, muhafazakarlar, devlet, devletin/milletin birliği” olarak çerçevelendirilmektedir. Hem AKP siyasi seçkinleri, hem de AKP taraftarı katılımcıların nazarında patlamaların 1 Kasım öncesinde gerçekleşmiş olması manidardır. Zira dış güçler, Türkiye gibi “istikrarlı, büyümekte olan, seçim yapabilen, bölgesel bir güç olma iddiası olan” bir ülkede istikrarı bozmayı ve dolayısıyla AKP gibi güçlü bir partiyi, dahası Türkiye’yi hedef almaktadırlar. Burada dikkat çekici olan AKP ile Türkiye simbiyoz içinde kurgulanmaktadır. AKP deyince Türkiye, Türkiye deyince AKP akla gelmektedir. Burada karşımıza çıkan dış güçler ise belirsizdir. Katılımcıların nazarında muğlak, üstü kapalı, imalı bir fail olarak karşımıza çıkan dış güçler, elbette Ortadoğu gibi karmaşık bir coğrafyada, sol örgütleri de (ki bunlardan en sık anılanları, PKK, YPG, HPG, DHKP-C olarak karşımıza çıkar), sağ örgütleri de (İŞİD-DAEŞ-DEAŞ) çok rahatlıkla taşeron olarak kullanabilir.

Olayın başından itibaren devletin/yürütme erkinin istihbarat zaafı üzerinde neredeyse hiç durulmamıştır. Olayın ilk günü tüm izlenen görüntüler arasında bir kere devletin güvenlik/istihbarat zaafına işaret eden katılımcı olmuştur. O da Star Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Nuh Albayrak’tır. Albayrak bu zaafı ilgili kendisine doğrudan soru sorulmamış olsa da konuyu bu minvalde çerçeveleyerek başlamıştır konuşmasına. Albayrak ilginç bir şekilde yanıtının ilk bir dakikasında bu istihbarat zaafının varlığını

açıkça kabul etmektedir. Hatta emniyetten gelen “miting alanında değil, alanın dışında patlamıştır, yoksa biz miting alanında güvenlik önlemlerini almıştık” açıklamasını dahi hiç bir şekilde kabul etmemekte ve zaafın varlığını mutlak bir şekilde kabul etmekte ve güvenlik yetkililerini katı bir biçimde itham etmektedir. İzleyen, böyle bir yanıtı duyunca elbette ilk anda şaşırılmaktadır. O kadar tek seslilik arasında bir farklı sesin varlığını duymak ilk anda olmayacak bir şeymiş gibi görünmektedir. Gerçek ikinci dakikaya geçildiği anda ortaya çıkmaktadır. Albayrak elbette bu zaafi kabul etmekte ancak bu zaafın nedenini yine devlet/hükümet tarafından tanımlanan bir başka örgüte bağlamaktadır: Paralel Devlet Yapılanması/Fethullahçı Terör Örgütü. Konuşmacı, devletin doğallığında hem iç hem de dış tehlikeleri algılayan sensörlerinin olduğunu/olması gerektiğini, ancak uzun zamandan beri devletin içine sızmış paralel yapının bu sensörleri dumura uğrattığını ve bu istihbarat zaafının da bundan kaynaklandığını, bu paralel yapıyı devletin içindeki kanserli bir yapıya benzeterek dile getirmektedir.

Yayın yasağının da etkisiyle olaylarla ilgili herhangi bir fail belirtilmemiş dahi olsa, programlara ya da canlı telefon bağlantılarına katılan tüm katılımcılar, çizdikleri çerçevelerde PKK ve diğer sol örgütleri işaret etmektedir. Ancak çerçeve yine tarihsel Türk mağduriyeti ve tarihsel Türk düşmanlarının marifeti şeklinde kurulmaktadır. Komplo teorileri anakronik bir biçimde tarihselleştirilerek patlamanın olası faileri muğlak ve karanlık odaklar ve dış güçler çerçevesinde tanımlanmaktadır. Bu muğlaklaştırma uluslararası güçlerin bölgedeki terör örgütlerinin içine ajan olarak sızmış aktörlerinin varlığına dikkat çekilerek yapılmaktadır. Bu yorumlar ilerleyen günlerdeki Cumhurbaşkanının “Kokteyl Terör Eylemi” tanımlamasının/değerlendirmesinin habercisi gibidir. Örneğin Yeni Şafak Gazetesi Yazarı Hikmet Genç, eylemi kimin yaptığını muğlaklaştırmak ve işin içinde uluslararası güçlerin bulunduğu dikkat çekmek için, saldırıyı Türkiye’ye yapılmış bir atak şeklinde tanımlayarak, “Kandil’e bakıyorsunuz, PKK görünümlü Hans’lar, DAES’e bakıyorsunuz, orda da mücahit görünümlü Lawrence’lar var” yorumunda bulunmaktadır. Burada yapılan yorumların elbette yayın yasağının devam ettiği, hükümetten olayın failiyle ilgili kesin bilgilerin henüz verilmediği bir sırada yapıldığına dikkat etmek gerekmektedir. Katılımcılar kesin bir bilgi vermemekle beraber, olayın fail/faillerini muğlak bir dış güçler mitine dayandırarak gizlemekte-

dirler. Devletin idare, istihbarat, güvenlik ve kriz yönetimi ile ilgili tüm zaafı, hem devletin içine sızmış paralel yapı, hem örgütlerin içine sızmış uluslararası ajanlar, hem de yine uluslararası güçlerin terör örgütlerini taşeron olarak kullanması gibi durum/tanım/yorumlamalarla perdelenmektedir. Burada yönetim zaafıyla ilgili durumun dile getirilmesinin önünü almaya çalışma faaliyetiyle karşı karşıya kalmaktayız. Sorulan sorular, yapılan yorumlar, konuşulan kişiler tamamen bu ön alma işleminin yoğun faaliyetine hizmet etmektedir.

Özetle Kanal 24'ün tüm haber, tartışma programı ve canlı yayınları, hükümeti, devleti, milleti dış ve iç düşmandan koruma misyonuyla yürütülmüş görünmektedir. Tüm muhabirler, tartışmacılar, yorumcular, sunucular, uzmanlar bu faaliyetin gönüllü neferleri gibi çalışmışlardır. Ekrandaki teröre karşı birlik, teröre lanet, Türk bayrağı logosu, ortasında Türk bayrağı bulunan siyah karanfil logosu, canlı yayınların odaklandığı olay mahallinin nispeten sakin ve güvenlik güçlerinin duruma hakim olduğu izlenimi veren görüntüleri, camilerden ölen ve yaralananlara dua edenlerin görüntüleri, Başbakanın sürekli kendinden emin konuşma ve konumlanması gibi unsurlar bu koruma faaliyetinin unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynaklar

İnal, Ayşe (1994), "Bir İzleyici Gözüyle Siyaset Meydanı", Birikim, S. 68-69, s. 76-83.

Mağdurun sesi duyuluyor mu? Kanal D analizi

BURAK ÖZÇETİN/İŞİL DEMİR

Doğan Holding'e bağlı ticari bir televizyon kanalı olarak yayın yapan Kanal D'nin 'Ankara Saldırısı' ile ilgili 10-11 Ekim 2016 tarihlerindeki ana haber bültenleri incelenmiştir. İncelemede "çerçeveleme kuramı"ndan faydalandığı için, ilk olarak kuramın kısaca tanıtılmasında fayda vardır.

Çerçeveleme kuramı medyanın, özellikle de haberlerin, insanlara belirli konular hakkında ne şekilde düşünmeleri gerektiğini söylediğini vurgular. Çerçevelerin en önde gelen işlevi belirli olayları belirli şekillerde tanımlamak ve daha da önemlisi, olaylar arasında ilişkiler kurarak olayları birbirine bağlamaktır (Tewksbury ve Scheufele 2009:19-20).

Çerçeveleme kuramının temelleri Heider ve Simmel'in psikoloji deneylerine ve Goffman'ın çerçeveleme üzerine sosyolojik analizlerine dayanmaktadır. Heider ve Simmel insanların gündelik yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları karmaşık bilgi yığınına anlaşılır kılmak için belirli yüklemelerde (attribution) bulunduğunu ifade eder. Goffmann ise insanların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları durumları anlamlandırabilmek ve sınıflandırabilmek için "birincil çerçevelere" başvurduklarını belirtir (Goffman 1986). Bu birincil çerçeveler insanların yeni bilgileri sınıflandırabilmek için başvurdukları görece istikrar-

lı ve toplumsal olarak paylaşılan kategori sistemleri olarak tanımlanabilir. Vatandaşlar bir yandan yeni bilgileri/haberleri bu birincil çerçeveler içerisinde okurlar; diğer yandan da medya bilgilerin/haberlerin sunumunda birincil çerçevelere başvurur (Tewksbury ve Scheufele 2009:18).

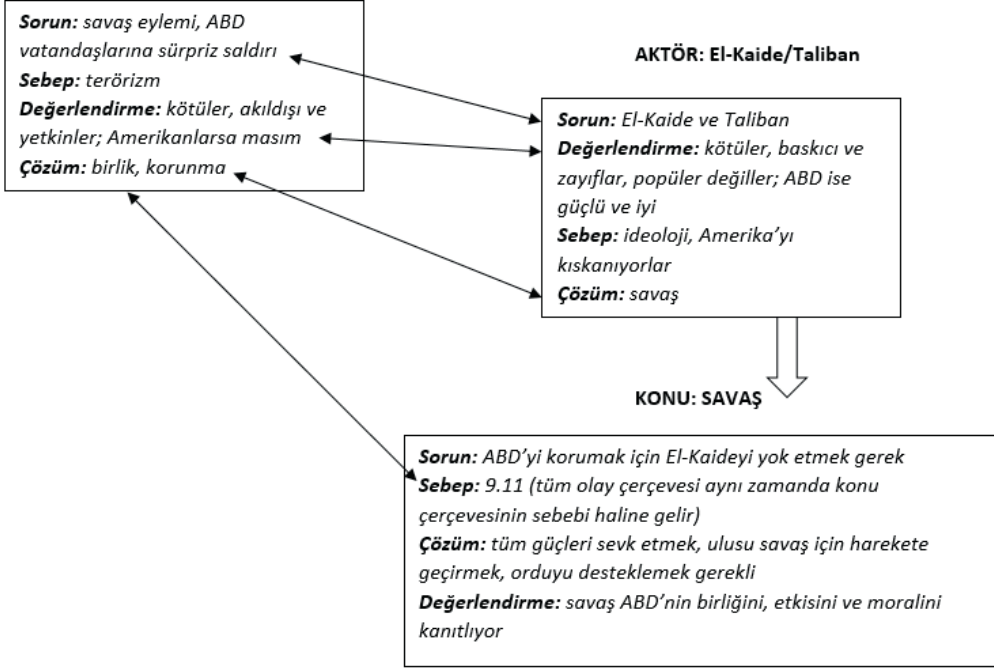
Çerçevelemenin çok klasik ve sarıh tanımını Entman yapar: “Çerçevelemek esasen seçmeyi ve önem vermeyi barındırır. Çerçevelemek, bir sorunun belirli bir şekilde tanımlanmasını, istenen nedenselliklerin kurulmasını, tercih edilen ahlaki değerlendirmelerin yapılmasını ve istenen çözüm önerilerinin gündeme gelmesini sağlamak amacıyla, algılanan gerçekliğin bazı bölümlerini seçmek ve bir iletişim metninde daha önemli hale getirmektir” (Entman 1993:52). Bir başka deyişle, çerçevelemeyi yapan kişi, bir olay veya konunun, amaçladığı şekilde algılanmasını, olaylar arasında istediği bağlantıların kurulmasını sağlamak için onun bazı yönlerini seçer ve öne çıkarır. Bu önermeleri parçalara ayıralım:

- Çerçeveler sorunları tanımlar: bir etmenin, hangi fayda ve maliyetle, ne yaptığını
- Çerçeveler sebepleri teşhis eder: sorunu ortaya çıkaran güçleri belirler.
- Çerçeveler ahlaki yargılarda bulunur: etmenleri ve sonuçları değerlendirirler.
- Çerçeveler çözüm önerir: sorunların nasıl çözüleceğine ve çözümlerin olası etkilerine dair önerilerde bulunurlar.

Amerika’da 11 Eylül 2001 tarihinde İkiz Kuleler’e gerçekleştirilen terörist saldırının ve Terörle Savaş’ın Amerikan haber medyası tarafından nasıl çerçvelendiğini inceleyen Entman çerçeveleme sürecini şu şekilde anlatır:

Tekrarlar ya da belirli kavramların tanıdık sembollerle ilişkilendirilmesi bir kavramı öne çıkarmanın yöntemlerinden bazıdır. Lakin çerçeveleme sürecinde seçme ve öne çıkarma kadar önemli olan bir diğer konu ise elenenler ve geride kalanlardır. Zira her seçim bir eleme, bir dışarıda bırakma eylemidir aynı zamanda. Meselelerin belirli şekilde çerçevelemesi, alternatif yorumları, açıklamaları ve çözüm önerilerini görünmez kılabilir. Yukarıdaki “Terörle Savaş” örneğine geri dönelim. 11 Eylül saldırıları Amerika’yı kıskanan kötücül ve irrasyonel güçlerin saldırısı olarak değil de; Amerika’nın yirminci yüzyıl boyunca sürdürdüğü emperyalist ve militarist dış politikasının geri tep-

OLAY: 9.11.2001

Entman'dan uyarlayan (Perloff 2014:158)

mesi olarak çerçeveselenirse sorun-sebepe-çözüm-değerlendirme dörtlüsünün tümünü yeniden ele almamız gerekecektir.

KANAL D HABER BÜLTENLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

İncelenen haberlerde eylemin bir barış eylemi, eyleme karşı yapılan saldırının ise barışı hedef alan bir saldırı olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında haber söylemi hem eyleme hem de eylemcilere karşı olumlu bir tavır takınmakta, fakat sorunu politik bir eleştiri ile eklemekten ziyade, temelde insani bir mesele zaviyesinde ele almakta ve bir nevi bir orta yol bulmakta olduğu söylenebilir. Zira eylem, “canların yitip gittiği”, “Türkiye’yi terör batağına çekmek isteyen karanlık eller” tarafından işlenen ve aslen “barışı hedef alan” bir “katliam” olarak ele alınmaktadır.

Kanal D haberlerinde olayın tanımlanışında dramatik ve yarılmalı bir tonun sürekli olarak tekrarlandığı görülmektedir. Bu

tutumun sadece haber diline değil, spikerin beden diline ve haberin kurgulanışına da hakim olduğunu söylemek mümkündür. Yaşananlar haberde sıklıkla “katliam”, “dehşet”, “acı”, “yas”, “alçaklık”, gibi terimlerle tanımlanmakta ve bu dramatik dil sürekli olarak olay yerinden verilen görüntü (mozaiklenmiş bedenler, kan, çığlıklar, ağlama, feryatlar) ve aktarımlarla desteklenmektedir. Haber dilindeki dramatisasyon bir yandan saldırının mağdurları ile bir empatinin geliştirilmesi anlamına gelirken, diğer yandan eylemin ve eyleme yönelik saldırının yine politik bağınlarından uzak, duygusal bir dille verilmesine de yol açmaktadır.

“Barış mesajlı pankartlar sedye oldu. Mitinge katılan çok fazla doktor vardı. Kurtulanlar yardıma koştu. Miting için kullanılan megafonlardan kan anonsları yapıldı.”

Kanal D haberlerinde olayın sorumlularının açık bir şekilde ifade edilmediği ve belirsiz bırakıldığı görülmektedir. Bir fail belirtmek durumunda kalındığında ise kendisi yine belirsiz bir kavram olan “terör”ün bir özne ve sorumlu olarak sunulduğu görülmektedir:

“Türkiye’yi karanlık batağına çekmek isteyen karanlık eller katliam yaptı. Ortalık savaş alanına döndü.”

Ancak ilerleyen haberlerde IŞİD olayın temel sorumlusu olarak açıkça telaffuz edilmeye başlanmıştır.

“Başbakanın sözünü ettiği o iki canlı bomba artık net. Polisin ilk bulguları saldırıyı düzenleyenlerin iki canlı bomba olduğu yönünde. Bir diğer önemli bulgu, polis, olay yerinde yaptığı incelemede bomba düzeneklerinin Suruç’ta 34 kişinin hayatını kaybettiği patlamada kullanılan düzenekle aynı olduğunu tespit etti. Ayrıca eylemin yapıldığı tarzı, yöntemi, hedefi dikkate alındığında emniyet IŞİD terör örgütü üzerinde duruyor.”

Diğer pek çok olayda da olduğu üzere haber kaynağı olarak genellikle ikincil tanımlayıcılar ve resmi aktörler kullanılmaktadır. Haberde olayın mağdurlarına ve doğrudan muhataplarına yer verilse de çoğunlukla dinlediğimiz genellikle kurumsal sesler olmaktadır. Haber dilinin ve haberin hiyerarşik inşasında bu tercihin son derece önemli bir yer kapladığı bilinmektedir. Bununla birlikte, kurumsal sesin kim olduğu meselesi de önemli bir konudur. Bazı haber kaynakları için bu sadece devlet kurum ve kuruluşları olabilirken, diğerleri için belirli siyasi partilerin sözcüleri ve temsilcileridir. Kanal D haber bültenlerinde dikkat çekici nokta haber kaynağı çeşitliliğinin korunması hususunda –diğer kanallara nazaran– daha dikkatli davranıldığıdır.

Haberlerde ilgili bakanların, başbakanın ve cumhurbaşkanının görüşlerine ve açıklamalarına yer verilirken, diğer parti (CHP, MHP, HDP) sözcülerinin, gazetecilerin, eylemi örgütleyen STK temsilcilerinin ve az da olayın mağdurları ile mağdur yakınlarının tanıklıklarına da başvurulmaktadır. Haber söyleminin en muhalif uğrağını, işte tam da bu aktörlerin sesine yer verildiği anların oluşturduğunu söylemek mümkündür. Açık bir şekilde hükümet politikalarını eleştirmekten kaçınan ve siyasi iktidarı karşısına almaktan çekinen Kanal D haber, az da olsa mikrofonu bu aktörlere doğrulttuğunda eleştirel bir söylemin üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun konuşmasının aktarıldığı şu pasajda olduğu gibi:

“Defalarca uyardık, yapmayın etmeyin, ülkeyi Ortadoğu bataklığına sürüklemeyin. Yazıktır, günahdır bu ülkeye dedim. Şimdi ben konuşmayayım da ne yapayım arkadaşlar? Gerçekten son derece sıkıntılı vaziyetler. İçim kan ağlıyor. Yazık günah bu ülkeye. Üzgünüm üzüntülüüyüm. Çocuklarımız ölüyor. Ne yapıyor bu çocuklarımız? Barış istiyorlar. Barış istemek ne zamandan beri suç olmaya başladı? Özel suçlama getirmek istemiyorum ama Türkiye böyle mi yönetilmeli? Yazık günah değil mi bu ülkeye? Yönetim mevkiinde bulunanlara açık çağrıda bulunuyorum. Terörü bitirmek mi istiyorsunuz, bitirin kardeşim! Bizden bir şey mi istiyorsunuz biz yapmaya hazırız. Analar ağlamasın ee ağlamasın be kardeşim! Bu lafla olmuyor, lafla olmuyor. Bu konuda çaba harcamanız gerek.”

Selahattin Demirtaş'a ve onun açıklamalarına en çok yer veren ana akım kanallarından biri Kanal D'dir. Demirtaş'ın açıklamaları Kanal D haber söyleminin en sert politik ton kazandığı uğrakları oluşturmaktadır:

“Şu ana kadar maalesef 128 yoldaşımızı yitirdik. Yüzlerce yaralı kardeşimiz var. Başbakan ben olsaydım çıkardım Türkiye toplumunun karşısına yüzlerce, binlerce defa özür dilerdim. Hatta onurlu olan istifa değil, intihar ederdim böyle bir alçaklık karşısında. Bunlarda utanma yok... Ankara'nın göbeğinde kuş uçsa bilen devlet bir katliamı önlememiştir. Hatta önünü açmıştır. Diyarbakır'daki gibi Suruç'taki gibi. Bu da ortaya çıkmayacak çünkü karanlık değil. Aleni bir şekilde Ankara'nın göbeğinde geliriz ve sizi paramparça ederiz mesajı verilmek isteniyor.”

Kameraya doğru “Ne istediniz biz terörist miydik, insanlar orada oynuyorlardı” şeklinde fevran eden mağdur ve eyleme

070

MEDYADA 10 EKİM KATLİAMI

katılan sivil toplum üyeleri de haberde muhalif söylemin üretilişine örnek teşkil eder. Eleştirel tutum saldırının mağdurlarının ve sivil toplum üyelerinin açıklamalarına yer verildiğinde kendini iyice ortaya koymaktadır:

KESK Başkanı: “Yastayız! İsyandayız! Bu yas ve isyan elbet dinmeyecektir. Bedeli ne olursa olsun barış ve demokrasi mücadelemiz devam edecektir.”

Sivil toplum üyesi 1: “Dün yaşadıklarımızdan sonra korkuyoruz. Biz kendi güvenliğimizi kendimiz alıyoruz.”

Sivil toplum üyesi 2: “Polisler dün de güvenliği sağlayamadılar. Maalesef bu kadar insanımızı kaybettik. Bugün de polisin güvenliği sağlaması gerektiği halde sağlamıyor. Dolayısıyla biz de hassasiyet gösteriyoruz.”

Mitinge katılan vatandaş 1: “Daha önce yolda birkaç yerde arama olurdu. Hiçbir güvenlik tedbiri alınmamıştı.”

Mitinge katılan vatandaş 2: “25 yıldır bu eylemlere katılırız. Daha önce bu kadar güvenlik açığı görmemiştik.”

Mitinge katılan vatandaş 3: “Ambulans çağırıyorsun, adam gaz bombası ile müdahale ediyor.”

Ya da şu örneklerde olduğu gibi:

Dış ses: “Ellerinde karanfil ile olay yerine anma için gelenler, polis barikatı ile karşılaştı.”

Spiker: “Patlamadan hemen sonra herkes öyle öfkeli öyle acıydı ki öfke patlaması yaşandı. İddiaya göre ambulandan önce çevik kuvvet gelince gerginlik çıktı. Vatandaşlar polise tepki gösterdi. Polis havaya ateş açtı. Tepkilerden olay yerine gelen 3 bakan da nasibini aldı.”

Tanık 1: “Bir tane ambulans geldi yarım saat boyunca”

Tanık 2: “Hiçbir polis yoktu. Patlama anında geldiler. Hiçbiri yoktu, hiçbir yoktu”

Tanık 3: “Bugün hiçbir arama yapılmadı. Hiçbir güvenlik önlemi alınmadı.”

Erkek Gazeteci: “Polis arama noktaları yoktu. Patlamanın olduğu yer HDP kortejiydi. Ambulanslar çok geç geldi olay yerine.”

Mağdur 1: “Annemi kaybettim ben. Geri getirecek mi söyledikleri. Eğer biraz içinde Allah korkusu varsa o istifa eder.”

Mağdur 2: “Benim çocuğum paramparça olmuş. Benim çocuğum öğretmendi.”

Mağdur 3: “Gelinim barışa geldi. Bomba atmaya gelmedi.”

Mağdur 4: “Polis ölmesin, asker ölmesin, gerilla ölmesin diye feda ettiler kendilerini.”

Mağdur 5: “Çocuğumu kaybettim. Bu şeylerin arkasında kim var?”

Mağdur 6: “Ölen tüm canlar bizim canlarımızdır.”

Mağdur 7: “Kimse Kürtleri bitiremez.”

Mağdur 8: “Türkü Kürdü hepimiz birlikte değil miyiz? Biz, birlikte çalışmıyor, birlikte yemiyor, biz bıktık kardaşım.”

Mağdur 9: “Niye bir güvenlik yok, niye bir tane polis orada yok. Dedim gitme. Barış için giderim, dedi.”

Mağdur 10: “Barış diye haykırmak isteyen insanlar, barış dediler savaş mı istediler? Utanmadan çıkıp orada sırtıyorlar, güvenlik tedbiri alınmıştı efendim orada diyorlar. Alınmasaydı kaç kişi ölecekti?”

Bununla birlikte olayın mağdurlarının seslerinin duyulduğu anların azlığı içerik çözümlemesi formunda da açık bir şekilde ortaya konmaktadır. Haberlerde her ne kadar eleştirel söyleme katkıda bulunulsa da aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere eleştirel tonun, temkinli bir şekilde elimine edildiği de görülmektedir:

Erkek muhabir: “Dakikalar geçti hemen güvenlik önlemi alındı.” “Hem polis hem eyleme katılanlar olay yerinin etrafında zincir oluşturdular, kimsenin girmesine izin vermiyorlar.” “Bölge hastaneye çok yakın, ambulanslar peş peşe geldi.”

Kanal D Ankara temsilcisi: “Hem bütün görüntüler izleniyor hem telefon kayıtları trafiği izleniyor hem de sosyal medya trafikleri izleniyor. Kimlikler ortaya çıkmadığı için örgüt adı henüz yok. Ama PKK ve IŞİD üzerinde duruluyor. Suruç ve Diyarbakır’a benzer bir patlama olmasından dolayı Dokumacılar Grubu üzerinde çalışıyor. 13 Ekim’de Suriye’ye gitmişti Diyarbakır ve Suruç bombacıları. Bu bağlantılar da araştırılıyor. PKK üzerinde de duruluyor.” “Mobese görüntüleri inceleniyor. 100 kişilik ekip oluşturuldu. Tüm detaylar inceleniyor. Bunun altını çizmek lazım. İstihbarat birimleri tarafından birden fazla sosyal medya hesabı inceleniyor.”

Gazeteci: “Talimat bizzat Başbakan tarafından verildi. A’dan Z’ye bugün yaşanan her şey öncesiyle birlikte önleyici istihbarat gelip gelmediği konusunda birlikte incelenecek. Bununla birlikte miting alanında tüm görüntüler masaya yatırılacak. Bundan sonrasına ilişkin de bu tür eylemlerde nasıl tedbir alınacağı karrera bağlanacak.”

Muhabir: “Katliam alanının her noktasında her taş arasında her köşe başında incelemeler titizlikle yapılıyor.”

Bu görüşlerin bültende veriliş sırası da dikkat çeken bir diğer noktadır. Haberler incelendiğinde hükümeti karşısına almamak adına kanal, her muhalif söylemin ardından yukarıda belirtildiği gibi gerek muhabirleri gerekse yetkilileri tarafından eleştirilere cevap niteliği taşıyan açıklamalar yapmaktadır. Aynı zamanda eleştiri niteliğindeki sorularına cevaben ise her muhalif söylemin ardından hükümetin görüşlerine de yer verildiği görülmektedir:

Dış Ses Soru 1: “Ankara’nın göbeğinde en kanlı barış mitinginde terör saldırısı! Geride bıraktığı sorular... Polis yeteri kadar önlem almış mıydı?”

Gazeteci Cevap 1: “Hayır, hayır polisin hiçbir kontrol noktası yoktu. Miting alanından önce kontrol yapıyorsa bilmiyorum.”

Bakan Cevap 2: “Saldırının olduğu alanda güvenlik önlemi alınmıştı. Miting alanının asıl noktası Sıhhiye olduğu için orada bariyerleme yapılmıştı ve arama yapılmıştı.”

Dış Ses Soru 2: “Şehir dışından gelen otobüsler aranmış mıydı?”

Mitinge katılan vatandaş: “25 yıldır bu eylemlere katılırız. Daha önce bu kadar güvenlik açığı görmemiştik.”

Dış Ses Soru 3: “Ambulanslar geç mi kaldı?”

Mitinge Katılan Vatandaş Cevap 1: “Ambulans çağırıyor-sun, adam gaz bombası ile müdahale ediyor.”

Sağlık Bakanı Cevap 2 : “10.00- 11.00 itibarıyla 21 ambulans olay yerinde vakalara ulaşmıştır.”

Bununla birlikte konu bazında bakıldığında da ilk gün daha çok güvenlik açığı, patlamanın hedefi ve sorumluları üzerine tartışmalar gerçekleştirilirken diğer gün anma töreni, anma törenlerinin polis tarafından engellenmesi, hastanede bekleyenler, cenaze törenleri, Türkiye’de ve dünyada saldırıya yönelik protestolar üzerinde durulmaktadır. “Katliam binlerce kişiyi sokağa döktü” alt yazısıyla bütün kentlerde meydana gelen protestoların görüntülerine yer verilen haberlerin anonsu şu şekilde yapılmaktadır:

“Katilleri tanıyoruz pankartlarıyla yürüyüş başladı”

“Polis şişhaneye yürümek isteyen bir gruba plastik mermiyle müdahale etti”

“Türkçe, Kürtçe, İngilizce barış sloganları atıldı.”

“Birlik ve dayanışma çağrısı yapıldı.”

“Gazi mahallesinde de yüzleri kapalı kişiler yolu trafiğe kapatıp çöpleri ateşe verdi. Polis müdahalesi gecikmedi”

“Eylemciler taş, şişe attı. Polis tazyikli suyla müdahale etti”

“Eylemcilerin içindeki sivil polisler tekme tokat dövüldüler. Linç edilmekten son anda arkadaşları tarafından kurtarıldılar.”

Görüldüğü üzere, Kanal D haberleri incelendiğinde haberlerde hükümetin ve siyasi iktidarın görüşlerinin yeniden üretildiği görüldüğü gibi bununla birlikte kayda değer bir oranda barış yürüyüşüne katılanların görüşlerinin de haber söyleminde yer bulduğunu görmek mümkündür.

Kaynaklar

Entman, Robert M. 1993. “Framing: Toward Clarification of Fractured Paradigm”. *Journal of Communication* 43(4):51-58.

Goffman, Erving. 1986. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press.

Perloff, Richard M. 2014. *The Dynamics of Political Communication: Media and Politics in a Digital Age*. London and New York: Routledge.

Tewksbury, David ve Dietram A. Scheufele. 2009. “News Framing Theory and Research”. Ss. 17-33 içinde *Media Effects: Advances in Theory and Research*, editör B. Jennings ve M. B. Oliver. New York and London: Routledge.

ÖTEKİ TARAFIN GÖZÜNDEN 10 EKİM:

MED Nuçe TV ve Ankara Katliamı haberciliği

ESRA ARSAN/EDA KÖPRÜ YILMAYAN**GİRİŞ**

Türkiye basınında Kürt meselesinin ele anılış ve çerçevesi biçiminin daima bir “biz” ve “onlar” söylemine dayandığı yadsınmaz bir gerçektir. “Biz”den kasıt, şefkatli, korumacı, adil ve bahşedici Türk ulusal kimliği ise, “ötekiden” kastın da, değer bilmez, uslanmaz, dışlayıcı ve ayrılıkçı Kürtler olduğu aşıkârdır. Kürt sözcüğünün ulusal basında yavaş yavaş kullanılır hale geldiği ve Kürtlerin “dağ Türklerinden başka bir şey” olduklarının kabul edilmesinden sonra dahi, bu ötekileştirme haber söylemlerinde ve diğer kurgu metinlerde özenle yeniden üretilmiş ve kamusal alanda yaygınlık bulmuştur.

Tüm toplumsal ve siyasal meselelerin kamuya aktarılmasında olduğu gibi, Kürt meselesine ilişkin gerçeklerin halka anlatılmasında yaygın medyanın tutumu bellidir. Kürt meselesine ilişkin olaylar ve durumlar habere dönüşürken, gazeteciliğin tüm kuralları ihlal edilerek sadece tek bir haber kaynağına dayanılarak yazılır haberler: Devlet. Kürt meselesi, çatışmanın sadece bir tarafına referansla anlatılır Türkiye’de. Devletin askeri, devletin polisi, devletin korucusu, devletin savcısı, devletin bakanı ve en nihayetinde devletin gazetecisi ne diyorsa, Kürt meselesine ilişkin gerçek odur. Çatışmanın öteki tarafına mikrofon tutmak, o

tarafın bakış açısına da yer vermek gibi en temel gazetecilik ilkesi, Kürtler söz konusu olduğunda görmezden gelinir. Daha vahimi, bu görmezden geliş, olması gereken, meşru bir duruş, hatta mesleki ilkelilik olarak sunulur.

Bilindiği gibi, eleştirel ve sol muhalif yayın organları dışında anaakım medya, dünyanın her yerinde siyasi, entelektüel ve iktisadi hegemonya tarafından organize edilmektedir. Kapitalist sistem içinde güçlü olanın sesi olmaya koşullanmış ticari medya, değişen hegemonik zincirler içinde kimi zaman milliyetçiliği, kimi zaman da İslamcılığı yedeğine alarak, ama her zaman sermaye sahiplerinin çıkarına olmak üzere haber içeriklerini ve toplumsal gerçekliği üretmektedir. Türkiye’de son 15 yıldır süregelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı döneminde Türk-İslam temelinde yükseltilmiş bir ideoloji anlayışı hâkimdir. Neoliberal kapitalist sistemin milliyetçilik ve dinciliği yedeğine alarak geniş halk kitlelerinin sömürüsüne rıza ürettiği bu süreçte anaakım medya büyük rol oynamıştır.

Siyasi, polisiye ve finansal baskılarla büyük oranda iktidara bağımlı kılınan ve sahiplik açısından hükümet yanlısı sermaye kesimi lehine gayri meşru olsa da ciddi bir dönüşüm geçiren ticari medya, adeta AKP’nin siyasi söyleminin propaganda aracı haline gelmiş ve eleştirelilikten uzaklaşmıştır. Ticari medya, bugün ülkede yayılmayan çalışan muhafazakâr, militarist ve Türk-İslam sentezli, antidemokratik söylemlerin kültürel taşıyıcısı konumundadır. İktidarın medya üzerindeki vahşi baskısının kamusal alanda en açık şekilde fark edildiği dönem, İstanbul’da yaşanan ve hükümetle halk kalabalıklarını karşı karşıya bırakan Gezi Parkı eylemleri sürecidir. Bu dönem içerisinde, Gezi’ye dair haberleştirmeler iktidara yakın olan taraflarca hükümetin söylemleriyle anlatılmış, gerçekler tahrif edilmiş, güvenlik güçlerinin sivil yurttaşlara karşı uyguladığı şiddet görmezden gelinmiş, toplumsal talepler kutuplaştırma vesilesi yapılmış ve polis müdahalesi sırasında yaşamını yitiren insanların acıları yok sayılmıştır. Bu dönemde anaakım medyanın hakikati görmezden gelen ve hatta gizleyen habercilik pratiği, sadece Türkiye’de değil, tüm dünyada tepki çekmiştir.

Gezi Parkı protestolarının açığa çıkardığı bu iktidar yanlısı habercilik pratiği, aslında Türkiye’nin doğusunda yıllardır süren savaşın haberleştirilmesinde de medyanın rolünün tartışılması gerektiğini ortaya koymuştur. İktidarın kentsel dönüşüm politikalarına muhalif duran azınlığın medyada temsil biçimi bu de-

rece sorunluyken, etnik kimliği ve buna bağlı siyasi, kültürel hak talepleriyle ötekileştirilmiş bir grubun medyada temsil biçimi sorunsuz olabileceği düşünülebilir mi?

Türkiye medyasının bugüne kadar sergilediği tablo, “öteki” olanın haberleştirilmesinde, örneğin Kürt meselesine ilişkin haberde, Gezi eylemleri döneminde sergilenen devletçi, hegemonyadan gelen taleplere boyun eğen pratikler açısından bir farklılık göstermemektedir. Etnik olarak öteki olarak tanımlanan Kürtleri ve onların demokratik hak taleplerini içeren herhangi bir konunun, Türk medyasında milliyetçi söylemler üzerinden ayrıştırma yaratacak ve/veya görmezden gelinecek şekilde çerçeveselendiği gözlenmektedir.

Bu noktada, Güneydoğu’da yaşanan savaş gerçekliğini birbirinden farklı olgular ve kaynaklara dayanarak haberleştiren Türk basınıyla, Kürt basını arasında bir ikilik ortaya çıkmıştır. Türk-Kürt meselesine ilişkin haberlerde Türk basını genellikle bölgede birinci elden bilgi sahibi olmadan, siyasi iktidarlar ve Genel Kurmay tarafından verilen bilgiler ışığında, tek taraflı ve düşmanca egemen söylemi yeniden üreten kutuplaştırıcı dili benimsemiştir. Bu dil, “ötekinin” acısını değersiz ve hak edilmiş kılan bir dildir aynı zamanda. Kürt basını ise, bundan farklı olarak, fiziksel ve kültürel olarak bizzat içinde bulunduğu, göz tanıklığı ettiği savaşın şiddetini, bir anlamda kendi acısını birinci elden tanıklıklarla aktarmaktadır. Aynı olaya ve duruma birbirinden son derece farklı gerçeklik algılarıyla yaklaşan Türk ve Kürt medyasının 10 Ekim Ankara Garı katliamını habere dönüştürme biçimi de birbirinden farklı olmuştur.

Bu çalışmada incelenecek olan konu, 10 Ekim Ankara Gar Katliamının diasporadan yayın yapan Kürt medyasında nasıl çerçeveselendiğidir. Araştırma evrenimiz Kürt siyaseti çizgisinde yayın yapan MED Nuçe haber kanalıdır.

DİASPORADAKİ KÜRT BASINI

MED Nuçe kanalının neden örneklem olarak seçildiğini anlatabilmemiz için, öncelikle bu kanalın tarihsel arka planından bahsetmek gerekir. 1950’lerde, 1970’lerde ve 1990’larda olmak üzere Türkiye’den Avrupa’ya çok sayıda Kürt mülteci göçü olmuştur. Bu göçler, bazen ekonomik, bazen de siyasi nedenlerle gerçekleşmiştir. Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde yaşayan ve çalışan Türkiyeli Kürt göçmenler, 1990’lı yıllardan itibaren Türkçe ve Kürtçe medya içeriği üretmeye ve Türkiye’deki izler kitleyle iletişim kurmaya

başlamışlardır. Avrupa'daki Kürt diasporasının ulus ötesi aktivizmi pek çok akademik çalışmaya kaynaklık etmiştir (Hassanpour, 1998; Christiansen, 2004; Grigoriadis, 2008; Ayata, 2008, 2011). Bu araştırmaların hemen hepsinde Türkiye'nin AB'ye üyelik müzakere süreçlerinde dıştan gelen zorlamaların Türkiye'de insan hakları ve demokratikleşme yolunda olumlu adımlar atılmasına neden olduğu vurgulanmıştır. Bu olumlu adımlardan birisi de kuşkusuz diasporadan yayın yapan Kürt televizyonlarıdır.

Diasporadaki Kürt medyasının Türkiye Kürtlerine yönelik yayınları Türkiye devleti tarafından hoş karşılanmamış ve bu kanallar PKK ile bağlantılı olarak nitelendirilerek mütemediyen kapatma davaları açılmıştır. 90'lı yıllar boyunca baskı, sansür ve kapatmalar nedeniyle ciddi badireler atlatan Kürt medyası, 2000'lere gelindiğinde Avro-Kürtlerle beraber artık yeni bir kulvara girmiştir ve Kürtlerin uydu üzerinden yayın yapan Avrupa merkezli televizyonları vardır (Adanır, 2014: 167). 2009 başında uydu aracılığı ile yayın yapan Kürtçe kanallar ROJ TV, Mezopotamya TV (Me-TV), MMC TV, Newroz TV, Kuzey Irak'tan yayın yapan Kürdistan TV, Zagros TV, Kürdsat TV, Gali Kurdistan, Peyam, Newroz TV, İran'dan Sahar TV, Rojhelat TV, Komala TV ve Avrupa'dan yayın yapan Kurd 1 TV olarak sıralanmaktadır.

Türkiye devleti, yurt dışından yayın yapan diaspora Kürtlerinin televizyon yayıncılığında rahatsız olmuş ve bu kanalların kapatılması için ilgili ülkelere sürekli diplomatik baskı uygulamıştır. Yani, Kürt televizyonlarının Avrupa'da olması onları Türkiye'nin baskılarından kurtaramamıştır. Türkiye Dışişleri Bakanlığı yetkililerinin Kürt televizyonlarının yayın yaptığı ülkelerle yaptıkları diplomatik görüşmelerin gündem maddelerinden biri hep bu televizyonların kapatılması olmuştur. Nitekim Avrupa'dan PKK'ye yakın yayın yapan ilk politik Kürtçe kanal olan MED TV ve son olarak da ROJ TV'nin yayınları Türkiye'nin yoğun baskılarıyla durdurulmuştur (Adanır, 2014: 167).

MED TV, 1994 yılının Ekim ayında İngiltere'de kurulmuş, 30 Mart 1995'te deneme yayınlarına başlamış ve 15 Mayıs 1995'te düzenli yayına geçmiştir. MED TV, Ortadoğu'daki 30 milyon Kürt'e Avrupa'dan Kürtçe dilinde yayın yapan ilk televizyon kanalıdır. MED TV'den önce sadece eski Sovyetler Birliği'ndeki Radyo Yerevan'da Kürtçe yayınlanan şov programları mevcuttur. Bu nedenle MED TV'nin kuruluşu hem Kürt kimlik politikasında hem de genel olarak Kürt tarihinde bir dönüm noktasıdır (Ayata, 2012: 526). MED TV'nin İngiltere'deki yayın lisansı, 1999'da

Abdullah Öcalan'ın yakalanışı ardından Türkiye'nin resmi talebi üzerine iptal edilmiştir. MED TV kapatılınca, Kürt diasporası bu sefer Fransa'da MEDYA TV'yi kurmuş, ama bu kanal da Türkiye'nin baskısıyla Fransız otoritelerce kapatılmıştır.

Avrupa'dan yayın yapan siyasallaşmış Kürt yayıncılığı geleceğini Medya-TV de kapatıldıktan sonra ROJ TV üstlenmiştir. ROJ TV, Danimarka'dan alınan izinle Brüksel'den yayın yapıştır. Kürtçenin lehçeleri (Kurmanci ve Sorani) yanı sıra Arapça, Farsça, Zazaca, Süryanice ve Türkçe yayın yapıyordu.

ROJ TV, Alman Anayasa Koruma Başkanlığı tarafından PKK'ye yakınlığı olan bir kanal olarak raporlara geçmiştir. Türk otoriteler, 2006 Diyarbakır olaylarında ROJ TV'nin "Anadolu'daki insanları şiddete ve ayaklanmaya çağırdığı" gerekçesiyle Danimarka'dan kapatma talebinde bulunmuştur. Ancak ROJ TV'nin yayınları etnik, azınlık medya yayıncılığı anlamında Avrupa'da takdir ve teşvik görmektedir ve ROJ TV, 2011 yılında Nobel Barış Ödülüne aday gösterilmiştir. 1 Mayıs 2011'de Danimarka'daki sol organizasyonlar tarafından düzenlenen "Yılın ifade özgürlüğü" ödülünü almıştır. Avrupa'da Türkiye otoritelerinin ROJ TV aleyhine açtığı kapatma davası Ağustos 2011'de görülmeye başlanmış, dava 19 Ocak 2012'de sonuca bağlanmıştır ve ROJ TV'nin kapatılmasına karar verilmiştir.

Kürt diaspora yayıncılığının Avrupa'daki son temsilcileri Türkçe yayın yapan MED Nuçe TV ve Kürtçe yayın yapan Sterk TV'dir.

MED NUÇE TV

MED Nuçe bir Kürt kanalıdır ve diasporadan ulus ötesi yayın yaparak dünyada ve Ortadoğu'da yaşanan olaylara ilişkin Kürt bakışını aktarmaktadır. 2013 yılında ilk yayımına başlayan kanal, kapatılan ROJ TV'nin frekansından yayımına devam etmektedir. Kürtçenin Kurmanci, Sorani, Dımilki lehçelerinin yanısıra, Türkçe, İngilizce ve Fransızca dillerinde yayın yapan haber kanalı MED Nuçe, Hotbird 13 uydusu üzerinden izlenebilmekte. Merkezi Brüksel'de olan kanalda çok sayıda Türk ve Kürt gazeteciyle, Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde doğmuş, büyümüş genç göçmen gazeteci çalışmaktadır. Kürtlerin sesi ve Mezapotamya'nın sesi sloganıyla yayın hayatına devam eden kanal, bilhassa Türkiye'de anaakım medyanın görmezden geldiği, sansürlediği askeri ve sivil olaylara ilişkin alternatif yayınlarıyla dikkat çekmiştir. Bu haberler arasında Güneydoğu'daki insan hakları ihlal-

080

MEDYADA 10 EKİM KATLIAMI

leri, güvenlik güçlerinin yasa dışı işlerinin belgelenmesi, Roboski katliamı gibi anaakım medyanın sansürlediği ama bölgede infial yaratan olayların detayları ve özellikle 2015-2016 yıllarında Sur, Cizre ve Nusaybin’de yaşanan sokağa çıkma yasakları sırasında yaşanan vahşetin Türkiye mediasından çok farklı belge ve bulgularla aktarılması sayılabilir.

Buradan yola çıkarak, 10 Ekim Ankara Garı katliamında özellikle hedef alındığı anlaşılan Kürt siyasi hareketine yakın duran bir kanal olarak MED Nuçe’nin olayı haberleştirme biçimini de incelemek gerektiğini düşündük. Böylesi bir incelemenin araştırmamızı hem daha nötr, hem de daha zengin kılacağını sanıyoruz.

YAYIN ÖZETİ VE İÇERİK ANALİZİ

MED-Nuçe’nin Ankara katliamı sonrası yaptığı 2 günlük haberciliğinin özeti ve analizinde tüm kanallar için uygulanan standart kodlama (veri) formu kullanılmıştır. Kodlama formu kitabın ekler bölümünde bulunabilir.

10 EKİM 2015 / SABAH YAYINI

Olayın ilk anında MED Nuçe TV yayınının bir bölümünde ekranda görüntü yer almamakta, sadece sesli olarak bilgi geçilmektedir. MED Nuçe, patlamanın ilk dakikalarından itibaren haber içeriklerinde “Katliam”, “Devlet terörü”, “Tuzak” ve “Barışa tuzak” tanımlamalarını kullanıyor ve olayın ilk anından itibaren katliam nedeniyle hükümet suçlanıyor. İlk saatlerde kanala açıklama yapan kaynaklar: Ertuğrul Kürkçü (HDP), Lami Özgen (KESK), Kani Beko (DİSK), İHD Başkanı, Sibel Yiğitalp (HDP), Türk Tabipler Birliği yetkilisi, Sırrı Süreyya Önder (HDP) ve Ankara’daki muhabirler. Yayına bağlanan HDP milletvekili Ertuğrul Kürkçü: “Erdoğan bunun bedelini ödeyecek” diyor. Türk Tabipler Birliği (TTB) yetkilisi, çevik kuvvet ekiplerinin mitinge katılanlara tazyikli su sıkmasını “Alçaklık” olarak nitelendiriyor. Hükümeti suçluyor. DİSK Başkanı Kani Beko hükümetin şiddet politikası güttüğünü ve ülkeyi kan gölüne çevirdiğini söylüyor. “Ölü bedenler üzerinden siyaset yapılıyor” diyor.

Kanal, ilk saatlerde kanal, olay yerinden parçalanmış insan cesetlerini mozaiklemeden yayınlamıştır.

Kanalın sabah haber bülteninde konuşan kaynaklar HDP’liler, parlamentoda temsilcisi bulunmayan ancak o gün mitinge katılmış olan ÖDP’nin temsilcileri (Alper Taş), sivil toplum örgütleri temsilcileri ve gazetecilerdir.

MED Nuçe'nin haber kaynakları arasında hükümetin görüşünü benimseyen kimse yer almamakla birlikte, muhalifler, o gün barış yürüyüşüne katılmış olanlar ve diğer politik perspektif haber içeriklerinde yer almaktadır.

MED Nuçe, haber içeriklerinde barış sürecine sıkça vurgu yapıyor ve "barış süreci kanlı bitti", "barış için hala umut var", "barış kazanacak" söylemleri yer alıyor. Mesela DİSK Genel Sekreteri Arzu Çerkezoğlu'nun "konuşmasında barışın hala mümkün olduğuna referans veriliyor.

Anaakım medya kanallarının sıklıkla tekrarladığı "Olağan şüpheliler belli" söylemi MED Nuçe'nin referans verdiği kaynaklar tarafından da dile getiriliyor. Ancak bu sefer işaret edilen fail PKK değil, devlet (ve/veya Tayyip Erdoğan). Devletin Ankara katliamından sorumlu olduğu, gerekli önlemleri almadığı, hatta bu katliamı gerçekleştirenlere yardım ve yataklık yaptığı düşüncesi ilk saatlerde dile getirilen şeylerden biridir.

Anaakım kanalların tersine, MED Nuçe, daha ilk dakikalardan itibaren Ankara katliamı ile Suruç katliamı arasında bir bağ kuruyor ve sorumluların aynı gruplar olabileceğine dair dikkat çekiyor. Diyarbakır saldırısı da bu bağlamda haber içeriklerinde dile getiriliyor. MED Nuçe haberlerinde patlamanın hedefi olarak "Barış çağrıcıları", "HDP'liler", "Kürtler", "solcular", "sendikacılar" ve "sivil toplum örgütleri" gösteriliyor. Saldırının tüm Türkiye'ye yapıldığı, kardeşliğin hedef alındığı gibi söylemler MED Nuçe haber içeriklerinde yer almıyor.

Bu arada AMED (Diyarbakır) büroya bağlanılıyor. Sur'da sokağa çıkma yasağı ilan edildiği, halkın bölgeye girişinin engellendiği, yaralıların hastanelere taşınması konusunda sıkıntılar yaşandığı ve sivil ölümler olduğu anlatılıyor. Ankara saldırısı kınanıyor. Amed'den başka bir sözcü AKP'nin KCK'nin eylemsizlik açıklamasına karşın savaş politikalarına devam ettiğini, Ankara'nın sorumlularını da bildiklerini söylüyor. "Kandan iktidar yaratmak devirmeden alanları doldurmanın imkânı kalmamıştır," diyor.

ÖĞLE HABERLERİ

Olayı "terör", "katliam", "alçaklık", "dehşet", "devlet terörü" ve "barışa tuzak" şeklinde tanımlayan kanal, katliamdan AKP'yi ve Erdoğan'ı sorumlu tutmaya devam ediyor. Haber içeriklerinde yine HDP'li kaynaklara ses verilirken, öğlen haberlerinde ayrıca CHP'li yetkililere de mikrofon uzatılıyor. Ancak MHP ve AKP'lilerle konuşulmuyor (Bu belki de iki partinin MED Nuçe

muhabirlerine konuşmak istememelerinden de kaynaklanabilir). Dolayısıyla, haber içeriklerinde suçlanan kesimin görüşü eksik kalıyor. Ankara'daki patlamanın KCK'nin eylemsizlik açıklamasından sonra gerçekleşmesi nedeniyle, sunucu patlamanın hedefi olarak KCK'yi de işaret ediyor.

Haber içeriklerinde Türk-Kürt sözcükleri kardeşliğin hedef alınması bağlamında kullanılıyor. Bu katliamın Kasım'da yenilenecek olan genel seçimlere yönelik bir saldırı olduğu ifade ediliyor. Ankara Garı ve civarında güvenlik açığına referans veriliyor. Diyarbakır, Suruç bombalamaları hatırlatılıyor, Ankara ile bağı kuruluyor, Suriye'deki iç karışıklık ve IŞİD bağlantısı konuşuluyor.

Patlamanın olduğu alandan kanlı ve şiddet içeren görüntüler yine mozaiklenmeden, sansürlü yayınlanıyor.

Haber içeriklerinde PKK yöneticilerinden Cemil Bayık'ın ve KCK Konseyinin (Kürdistan Topluluklar Birliği) açıklamalarına da yer veriliyor.

Anaakım televizyon kanalları olayı daha çok Ankara ve İstanbul'dan yapılan yayınlarla habere dönüştürüyordu. MED Nuçe ise Ankara, Amed, Batman, Almanya gibi daha farklı merkezlerden muhabirlere bağlanıyor. Almanya'daki hükümeti protesto gösterilerine yer veriyor.

Yayına bağlanan DTK yetkilileri bu saldırıların Kürtleri yıldırmayacağını, sonuçta kazanacaklarını dile getiriyor. Yaralı ve ölü listeleri için HDP kriz masası verilerine başvuruluyor. Ertuğrul Kürkçü yayına bağlanarak yaralı ve ölü sayısı ile ilgili bilgiler veriyor. HDP kriz masasını anlatıyor. Pervin Buldan yayına katılarak mitingin HDP'nin de destek verdiği bir barış mitingi olduğunu, ama ülkede kaosu devam etmesini isteyenlerin buna izin vermediğini söylüyor. Buldan, "Meclis acilen toplanmalı ve barış çağrıcıları alanları bırakmamalı," diyor.

Gazeteci Füsun Erdoğan yayına katılıyor: "Bu Kürt halkına yapılan bir saldırıdır. Seçimleri iptal etmenin bir vesilesidir bu saldırı. Savaşı hala sürdüren Erdoğan'dır," diyor.

Gazeteci Koray Düzgören: "İnsanlık suçu işlenmiştir. Uluslararası mahkemelere gitmek için dosyalar hazırlanmalı. HDP'den özür dilenmeli," diyor.

AKŞAM HABERLERİ

Daha önce olayı tanımlamak için kullanılan sözcükler yanında, akşam haberlerinde "Devlet katliamı" ve "Erdoğan Katliamı" ta-

nımları kullanılıyor. “Barıştı bombalayan Erdoğan Hükümeti” de deniyor.

Akşam haberlerinde kullanılan kaynaklar yine HDP cephesi ve meclis dışı (ÖDP gibi) muhalif kanat. Ayrıca, yerli ve yabancı basının olayı nasıl gördüğü de haber içeriklerinde tartışılıyor.

Sabah ve öğlen haberlerinin tersine, akşam haberlerinde olay yerinden kanlı ve grafik görüntüler mozaikleniyor. Yine yurt dışındaki protesto eylemlerinden görüntüler aktarılıyor. KCK açıklamaları logo ile veriliyor. Demirtaş’ın “Devlet yaptı” sözleri yayınlanıyor. Ankara’dan bağlanan bir muhabir, Davutoğlu’nun katliam sonrası söylemleriyle Selahattin Demirtaş’ı hedef aldığını söylüyor.

AKŞAM ÖZEL PROGRAMI

Akşam konuklu bir söyleşi programı var. Programın konusu olan Düzgün Deniz konuşurken ekranda Ankara’dan görüntüler akıyor. Deniz, polisin su ve biber gazı sıkarak delilleri ortadan kaldırdığını, hükümetin bununla ilgili hiçbir açıklama yapmadığını söylüyor.

Yalçın Akdoğan’ın görüşleri ve Başbakanın açıklamaları tartışılıyor. Olayın faili belli, deniyor. Türkiye’de şiddetin bir sektör olduğu ve savaş istedikleri konuşuluyor.

TGC Başkanı Turgay Olcayto bağlanıyor yayına. Yayın yasaklarını eleştiriyor. “Halkın bilgi edinme hakkına darbe vuruluyor,” diyor.

Yayında Erdoğan ve Sedat Peker’in el sıkıştıkları bir fotoğraf gösteriliyor. “Oluk oluk kan akacak” diyen Peker, görevlendirilmiş bir katildir” deniyor. Bu iki ismin yan yana olmasının siyaset ve mafya işbirliğini ispatladığı dile getiriliyor. “Böyle mafyalaşmış bir hükümetin bakanlarına istifa çağrısı yapmak saçmadır” deniliyor.

AKŞAM SOKAK RÖPORTAJLARI

Bu bölümde katliamın tanıkları ve mağdurlarıyla sokak röportajları yapılıyor. Olayın nasıl gerçekleştiği anlatılıyor. Barış isteyenlerin hedef alındığı, medya ve Erdoğan’ın birlikte hareket ettikleri söyleniyor. “Erdoğan başkumandan” diyorlar ve Sarayı sorumlu olarak gösteriyorlar.

GECE YAYINI ÖZEL DOSYA

Gazeteci Ziya Ulusoy, barışçıl bir eyleme faşist saldırı yapıldığını söylüyor. “Böylesi ancak büyük savaşlarda görülebilecek bir bombalama, ama Hitler bile bu kadarını yapmamıştı,” diyor.

MED Nuçe'nin bu özel yayınında gün boyu verilmiş olan haberler yeniden aktarılıyor. HDP kriz masasından bilgiler alınıyor. Amed, İzmir ve Ankara'dan muhabirlere bağlanılarak yayın devam ediyor.

11 EKİM 2015 / SABAH YAYINI

Yayında "Katliam" ve "Devlet terörü" tanımlarıyla Ankara saldırısı değerlendiriliyor. Kaynak olarak KCK yetkilileri, HDP'liler, STK çalışanları ve gazeteciler konuşuyor. Muhalifler ve barış mitingine katılanların görüşleri aktarılıyor. Yayın sırasında yapılan yorumlarda "Tayyip Erdoğan" olan bitenin sorumlusu olarak nitelendiriliyor. Ankara, İzmir ve İstanbul ile canlı bağlantılar yapılarak olay sonrası yorumlara yer veriliyor.

GÜNDÜZ KUŞAĞI

Terör ve devlet terörü söylemi haber bülteni boyunca devam ediyor. Yine KCK açıklamalarına yer verilirken, İŞİD'in adı "AKP'nin aracı" olarak geçiriliyor. Amed'de yapılan sokak röportajlarıyla halkın Ankara katliamı konusunda düşünceleri alınıyor. İnsanlar Abdullah Öcalan'la görüşülmesi gerektiğini söylüyorlar. İstihbarat açığına dikkat çekiyorlar ve AKP'ye karşı tepkili olduklarını ifade ediyorlar.

JİNHHA muhabiriyle telefon bağlantısı var.

Saldırıda hayatını kaybedenlerin fotoğrafları, isimleriyle birlikte yayınlanıyor.

AKTÜEL PROGRAMI

KCK komitesinin açıklamaları, AMED Demokratik Halk İniyatifi ve katliamı protesto edenlerin sözcülerinin açıklamalarına yer veriliyor. Yurt dışında yapılan protesto eylemleri, sloganların sesi eşliğinde veriliyor.

HDP mensupları, STK temsilcileri ve dış ülke kaynakları konuşuyor. Barış mitingine katılanların "Polis de katliama ortak" sözleri aktarılıyor. Bu programda yer alan haber görüntülerinde müzik kullanımı, yani drammatizasyon var.

Erdoğan'ın açıklamalarına yer veriliyor ve "Katil Erdoğan" deniliyor. Ölenlerin isimleri yine grafiklerle veriliyor.

MEDYA GÜNDEMİ

Programa yazar Suat Bozkuş ve İrfan Cüre konuk oluyor. Sunucu, Ankara Gar patlamasının bugüne kadar tanık olunan

katliamların en büyüğü olduğunu ifade ediyor. Konuşmalar sırasında olay yerinden arşiv görüntüleri veriliyor. Türkiye İnsan Hakları Vakfı Genel Sekreteri Metin Bakkalcı telefonla bağlanıyor yayına. Ankara katliamı için Faşizmin en sıradan örneğidir” diyor. “Bir toplumu esir almaya çalışıyorlar,” diye ekliyor. İnsanların katliam alanına gittiklerinde içeri alınmadıklarından dem vurarak, “Bu siz bir hiçsiniz mesajdır” iddiasında bulunuyor.

Suat Bokuş, siviller yönelik bu korkunç eylemin suçunun HDP’ye atılmaya çalışıldığına dikkat çekiyor. AKP’nin seçim politikası eleştiriliyor.

MED Nuçe yayınlarında Amed Demokratik Halk İnisiyatifi tarafından halka “sokağa çıkın” mesajı veriliyor.

Programda açıkça AKP için faşist” tanımlaması yapılıyor. Ankara’daki protesto gösterilerinden görüntüler veriliyor.

KADIN AKTÜEL PROGRAMI

Kadınlar konuşuyor ve olayları değerlendiriyor. Kaynaklar: KESK Eş Genel Başkanı Safiye Köse ve DTP eş Genel Başkanı Emine Ayna. Barış talebinin kana bulandığı ve üç günlük iş bırakma eylemi yapılacağı belirtiliyor. “Fail belli, o da AKP iktidarındır” deniyor. Katılımcılar “Biz kendi kendimizi öldürmedik” diyorlar.

Ankara ve AMED ile canlı bağlantılar kuruluyor.

Emine Ayna “Türkiye’de katliamcı bir devlet var” diyor. “DAİŞ ve AKP benzerdir, ikisi de Kürt katlini vacip görüyor,” diyorlar. MED Nuçe, IŞİD yerine DAİŞ kısaltmasını kullanıyor. Ama sorumlu olarak DAİŞ’ten çok Erdoğan olarak çerçevesleniyor.

MED Nuçe yayınlarında bir programdan diğerine geçişlerde hep yurt dışı protestolardan görüntüler yayınlanıyor.

Kanalda, diğer kanalların tersine, daha çok yurt dışı bağlantı kuruluyor ve Amed’e sık sık bağlanılarak bölge halkının görüşlerine yer veriliyor.

NABIZ PROGRAMI

Programda konuk gazeteci yazar Günay Arslan ve hükümetin güvenlik açığını eleştiriyor. Sistemin artık bir çöküş yaşadığını ve siyasal İslam’la Kürt hareketinin uzlaşmadığını anlatıyor. Ancak AKP ve HDP’nin uzlaşması gerektiğine siyasal İslam’ın böyle bir sorumluluğu olduğuna vurgu yapıyor.

HDP Karadeniz milletvekili aday halkların birbiriyle sorunu olmadığını, ama vatan-millet hassasiyetiyle Karadeniz’de halk-

ların ayrıştırıldığını söylüyor. Karadeniz’de HDP’nin tehdit altında olduğuna dikkat çekiyor.

HDP Maraş milletvekili de program konukları arasında. Katliamların büyük bir organizasyon olduğunu öne sürüyor.

Gece Aktüel

Stüdyodan, Ankara’dan ve AMED’den bağlantılar yapıyor. STK sözcüleri, Demirtaş ve diğer HDP ileri gelenlerinin görüşleri aktarılıyor.

SONUÇ

MED Nuçe Belçika’dan yayın yapan ve RTÜK’e bağlı olmayan bir kanal olması sebebiyle, Türkiye medyasının içinde bulunduğu sansür, kapatılma tehlikesi ve oto-sansür baskılarından muzdarip değildir ve yayınlarında hükümete karşı domestik kanallara nazaran daha sert ve suçlayıcı ifadeler kullanabilmektedir.

MED-Nuçe, Ankara katliamının hemen ertesinden başlayarak saldırılardan genelde AKP hükümetini, özeldede Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın kendisini sorumlu tutan bir yayıncılık sergilemiştir.

MED Nuçe kanalının haber dilinde sert bir örgüt dili fark edilmektedir.

“Devlet katliamı”, “Faşist devlet”, “Katil Erdoğan” gibi tanımlamalar rahatlıkla kullanılabilir.

Med Nuçe programlarına katılanların sözleri ve program içerikleri aslında Türkiye içinde yayın yapan domestik kanallarda yer alan haber içeriklerinin yalanlanması ve AKP ileri gelenlerinin iddia ettiklerinin tersine Kürtlerin kendi halklarını bombalayacakları konusunda ikna çalışmalarına sahne olmaktadır.

MED Nuçe, domestik kanallara kıyasla, dış ülke kaynaklarına ve Kürt siyasi hareketinin sözcülerine daha yoğun yer vermektedir. Ayrıca, Diyarbakır’daki HDP, ve KCK yetkilileri kadar, Kandil’deki PKK sözcülerine de programlarda yer verilmektedir. Bu domestik kanalların baskı ve yasaklar nedeniyle yapamadıkları, ideolojik oryantasyonları nedeniyle de zaten yapmayacakları bir şeydir.

Domestik kanallarda “malum şüpheli belli” tanımlaması PKK için kullanılırken, MED Nuçe’de aynı söylem “devlet” için kullanılmaktadır.

Kaynaklar

Ayata, B. (2008). "Mapping Euro Kurdistan", Middle Eastern Report (MERIP), 38(247), Ss. 18-24.

Ayata, B. (2011). Kurdish transnational politics and Turkey's changing Kurdish policy: The journey of Kurdish broadcasting from Europe to Turkey. Journal of Contemporary European Studies 19(4): 523-533.

Christiansen, C. (2004). "News Media Consumption Among Immigrants in Europe the Relevance of Diaspora", Ethnicities, 4(2), Ss. 185-207.

Grigoriadis, N. I. (2008). "On the Europeanization of minority rights protection: Comparing the Cases of Greece and Turkey", Mediterranean Politics, 13:1, Ss. 23-41.

Hassanpour, A. (1998). "Satellite footprints as national borders: MED-TV and the extraterritoriality of sate sovereignty", Journal of Muslim Minority Affairs, 18(1), 53-72.

Adanır, B. (2014). "Türkiye'de Kürt Medyası", in Medya ve İktidar, Eds: Esra Arsan ve Savaş Çoban, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, Ss: 164-169

RŞEYE RAĞMEN BARIS

NTV YAYINLARINDA 10 EKİM 2015

Ankara Gar Katliamı'nın İşlenişi

NİLGÜN TUTAL CHEVIRON / AYDIN ÇAM

GİRİŞ: NTV'YE EKONOMİ POLİTİK BİR BAKIŞ VE ÇÖZÜMLEMENİN YÖNTEMİ

Bu çalışmada 10 Ekim 2015'te İŞİD tarafından Ankara Garı kavşağında gerçekleştirilen ve 109 yurttaşın ölümüyle sonuçlanan bombalı saldırının NTV haberlerinde işleniş biçimi araştırılmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi'ne yakın duran bir söylemi tercih eden kanalın, Ankara Garı saldırısı sonrası haberi irdeleyiş biçiminin bu yakınlıkla ilintili olup olmadığı araştırmanın sorunsalını oluşturmaktadır. Halihazırda, NTV'nin sahiplik ilişkisine bakıldığında bu kuşkuları ilk elden doğrulayan ilişkilere tanıklık edilmektedir. Ferit Şahenk'in sahibi olduğu Doğu Grubu, 1993 yılında sonradan Doğan Grubu'na devrettiği Kanal D ile yayıncılık alanına girmiştir. 1996 yılında Cavit Çağlar'ın sahipliğindeki Nergis Holding bünyesinde, Bursa'da yayın hayatına başlayan NTV (Nergis Televizyonu), 1999'da Doğu Grubu'nun bünyesine katılır. O günden bu yana televizyon kanalları (NTV, NTV Avrupa, Kral TV, NTV Spor, Eurostar, Kral Pop TV ve Star TV), radyolar (NTV Radyo, Kral FM, Virgin Radyo, NTV SPOR Radyo, Radyo Voyage, Radyo Eksen ve Capital Radio), yazılı basın araçlarıyla (Vogue, National Geographic, National Geographic

Kids, Robb Report, CNBC–e Business, Motor Boat & Yatching, GQ vd.) medyadaki aktörlerden önemli biri olagelmıştır. İş alanı olan diğer sektörlerde de hızla büyümeyi hedefleyen Şahenk'in, Başbakanlığı döneminde Recep Tayyip Erdoğan'la yakın ilişkiler sürdürdüğü ve hatta tavizler verdiği gözlenmeye başlanır. Ertuğrul Mavioğlu (2012), bu tavizleri 2011 seçimlerinin hemen öncesinde nispeten nesnel habercilik yapan Banu Güven, Nuray Mert ve Ruşen Çakır gibi isimlerin işlerinden çıkarılması, Başbakan'ın her demecinin canlı olarak yayınlanması ve hükümeti eleştiren haberlerin gittikçe azalması olarak sıralamaktadır. Banu Güven, 2 Haziran 2011'de Vedat Türkali ile yaptığı röportaj nedeniyle eleştirilmiş ve Leyla Zana ile yapacağı röportajın engellenmesi sonrasında 14 yıldır çalıştığı kanaldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Ruşen Çakır, Hopa olayları nedeniyle Başbakan Erdoğan ile ters düşmesinin ardından 2011 yılının son günlerinde NTV'deki işinden olmuştur. Bir başka önemli örnek ise Haziran 2013'teki Gezi Parkı Protestoları sırasında Doğuş Grubu'na ait yayın organlarının, diğer pek çoğu gibi hükümet lehine yanlı haberler yayınlaması ya da hiç haber yayınlamaması şeklinde yaşanmıştır. Ayrıca Doğan Yayın Holding'in üzerinde hükümet baskısının ağır bir şekilde hissedilmesiyle, Aydın Doğan'ın sahibi olduğu Star TV'yi bünyesinde barındıran Işıl Televizyon Yayıncılık 327.000.000 dolara Doğuş Grubu'na satılmıştır. Doğuş Grubu, Star TV ile pazar payını oldukça arttırmıştır; 2001'de %3 olan pazar payı (Kuyucu, 2012, s. 255) 2012'de %16'ya kadar çıkmıştır (RTÜK verilerinden aktaran Semerci, 4 Şubat 2012, 13 Haziran 2012).

NTV'nin bu saldırıyı doğrudan merkezine alan yayınları çalışmada niceliksel olarak içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur. Çalışmanın evrenini oluşturan 151 video, kuşak haberlerini, ara bültenleri, olay yerinden canlı bağlantıları, patlamayla ilgili haberlere dâhil edilecek biçimde stüdyoda gerçekleştirilen konuklu yayınları içermektedir. Bu 151 videodan 95'i özgün iken 56'sı büyük oranda yeniden kurgulanmış videolardan üretilmiştir. Örneğin, Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'in katliama dair açıklamaları ilk yayınlanışında –görsel açıdan– yalın bir biçimde aktarılırken, tekrar haber(ler)de olay anı ve sonrası görüntülerle ve zaman zaman arşiv görüntülerle bir araya getirilerek ve yeniden kurgulanarak sunulmaktadır. Bu yöntem, tüm tekrar haberler için geçerlidir. Çözümlemede temel olarak izlenen yöntem ise şudur: Tüm bu videolar daha önce belirlenmiş olan sorular bağlamında izlenmiş, bu sorular bağlamında “var/yok” ya da “evet/hayır” biçiminde cevaplanacak şekilde –muğlaklıktan

olabildiğince uzak- oluşturulan kodlama formuna kodlanmış ve niceliksel içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur.

MUĞLAKLIĞI ÇÖZÜMLEME DENEMESİ

10 ve 11 Ekim 2015'te NTV'de yayımlanan ve Ankara Gar Katliamı merkezine alan yayın videolarının ilk değerlendirilme ölçütü olayın tanımlanması bağlamındadır. Saldırının haber metinlerinde, canlı yayınlar sırasında, tartışma programlarında, program katılımcıları ya da sunucular tarafından nasıl adlandırıldığı soruşturulmuştur. Bu bağlamda yapılan araştırma terör, katliam, alçaklık, dehşet, tuzak, acı, yas, faşist saldırı, devlet terörü, PKK terörü ve barışa tuzak anahtar kelimelerinin/kavramların taranmasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında değerlendirilen 151 videodan 148'inde, yani yüzde 98'inde olay "terör" olarak tanımlanmaktadır, bu anahtar kelimeyi 105 videoda yer alan "katliam" (yüzde 69.5) takip etmektedir. Olayın "Cumhuriyet tarihinin en büyük terör saldırısı" olduğu defaten vurgulanmakta, özellikle 10 Ekim 2015'te gerçekleştirilen yayınlarda, ekranda yer alan KJ metinlerinde "Ankara'da Terör Saldırısı" ifadesi gün boyu ekranda kalmaktadır. Ne var ki daha sonra da görüleceği üzere terörün kaynağı ya da katliamı gerçekleştiren(-ler) belirsizdir. "Devlet terörü" ya da "PKK terörü" gibi ifadelerle hiç karşılaşmaz; nadiren bu olayın bir "alçaklık" olduğu dile getirilir. Bu ifade sadece 6 videoda yer alır (yüzde 3.9) ve yine bu "alçaklığı" kimin gerçekleştirdiği ya da kimin "alçak" olduğu muğlaktır. NTV, mutlak biçimde siyasal tarihimizin en muğlak kavramlarından biriyle, "terörle" olayı tanımlamayı tercih eder; kavramın kullanım oranının yüksekliği, kanalın bu kullanımla ilgili belirgin bir disiplinine işaret eder.

Olayın tanımıyla ilgili muğlaklık -evet, olay bir terör saldırısı ve katliamdır ancak faili belli değildir-, patlamanın sorumluluğuyla ilgili araştırmada da devam eder. PKK, İŞİD, DHKP-C gibi örgütlerin isimlerinin, karanlık güçler gibi ifadelerin ve Hükümet/Adalet ve Kalkınma Partisi ya da Cumhurbaşkanı gibi sorumluluk atfedilmesi muhtemel anahtar kelimelerin tarandığı bu araştırmada ulaşılan sonuçlar da olayın faili üzerindeki örtüye aralamaktan uzaktır. 151 videodan sadece 53'ünde (yüzde 35) patlamanın sorumlusu ya da sorumlularıyla ilgili bir ifadeyle karşılaşılırken 98 videoda (yüzde 65) patlamanın sorumlusu hiçbir şekilde tanımlanmaz. Sorumluluğun bir örgüte ya da bir gruba atfedildiği videolarda ise sıralama şu şekilde oluşmuştur:

IŞİD 17 videoda (yüzde 11.3) sorumlu ilan edilirken –bunda CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun açıklamalarının önemli etkisi vardır– “terör” 11 videoda (yüzde 7.3) patlamanın sorumlusu olarak adlandırılır. Bunları “karanlık güçler” (9 video – yüzde 6) PKK, DHKP-C ve IŞİD işbirliği (8 video – yüzde 5.2) ve sadece PKK (2 video – yüzde 1.3) takip etmektedir. Bu bağlamda, NTV yayınlarında olayın tanımlanmasında olduğu gibi, belirgin bir biçimde sorumlunun tanımlanmasıyla ilgili muğlaklıktan söz etmek mümkündür. Her ne kadar IŞİD ilk sorumlu olarak görülse de araştırmada incelen tüm videolarla kıyaslandığında oranın tuhaflığı belirgin hale gelmektedir. Evet, saldırının ilk sorumlusu IŞİD'dir ancak videoların 126'sında (yüzde 83.4) IŞİD ismi hiçbir şekilde telaffuz edilmemektedir. Araştırma kapsamında incelenen tek bir videoda dahi Hükümet/Adalet ve Kalkınma Partisi ya da Cumhurbaşkanı saldırının sorumlusu olarak nitelenmez.

Olayın tanımı ya da saldırının sorumluluğuyla ilgili bir muğlaklık söz konusudur ancak NTV yayınlarında özellikle haber videolarında haberin kaynağına bakıldığında belirgin bir kararlılığa dönüşür. İç haberler, olay yeri yayınları ya da program sunucuları ve konuklarının derlendiği “gazeteciler” NTV için en önemli haber kaynağı durumundadır. Halihazırda, haber kanalı olma iddiasındaki bir kanal için bu durum şaşırtıcı değildir. 59 videoda (yüzde 38.6) haberin kaynağı gazetecilerdir. Bunu 38 video ile (yüzde 25.2) Başbakan ya da Başbakanlık, 24 video ile (yüzde 15.9) CHP, 22 video ile (yüzde 14.6) AKP mensupları, 21 video ile (yüzde 13.9) emniyet yetkilileri, 18 video ile (yüzde 11.9) dış ülke kaynakları takip etmektedir. Tüm videolar içinde 38 video (yüzde 25.2) doğrudan Başbakanı ya da Başbakanlık'ı kaynak olarak gösterir. Bu, araştırmaya dahil edilen tüm kanallar arasındaki en yüksek orandır (NTV'yi bu bağlamda Kanal 24 yüzde 23.8'le ve Kanal A yüzde 13.9'la takip eder). Diğer yandan 13 videoda ise (yüzde 8.6) Cumhurbaşkanı haberin kaynağı konumundadır. Her ne kadar CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu 23 kez görünerek (yüzde 13.2) 20 kez (yüzde 13.2) ekrana gelen Başbakan Ahmet Davutoğlu'nu ve 16 kez (yüzde 10.6) görsel olarak yer verilen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı geride bırakmış da olsa, aslında haber kaynağı olarak aynı oranda kendisine yer verilmiş değildir. Evet, Kemal Kılıçdaroğlu, Selahattin Demirtaş ya da Figen Yüksekdağ ekranda yer almaktadır ama ne kendilerine söz verilir ne de sözleri bir haber metni olarak değerlendirilir. Nadiren açıklamaları haberlerde yer aldığıdaysa mutlaka Hü-

kümet yetkililerinin veya Cumhurbaşkanı'nın açıklamalarıyla ya da uzman görüşleriyle kıyaslanır ve bastırılırlar. Son derece tuhaf bir biçimde saldırının tanıklarına, mağdurlarına ya da yakınlarını kaybedenlere hiç söz verilmez: Tanıklar sadece 6 videoda (yüzde 4) yer alırken, yakınlarını kaybedenler 5 (yüzde 3.3) ve mağdurlar sadece 1 (yüzde 0.7) kez açıklamalarıyla ekrana gelir. DİSK, KESK, Tabipler Birliği ve Meslek Odaları Birliği gibi sivil toplum kuruluşları ise saldırıyı protesto etmek için gerçekleştirilmesi planlanan grevin haberi dışında, ekranda yer bulamazlar.

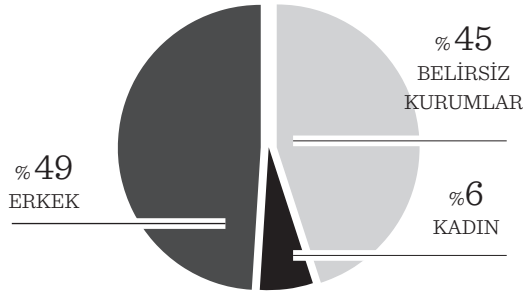
	HABERİN KAYNAĞI	VİDEO SAYISI	YÜZDE (%)
1	Gazeteciler	59	38.60
2	Başbakan / Başbakanlık	38	25.20
3	CHP Mensupları	24	15.90
4	AKP Mensupları	22	14.60
5	Emniyet Yetkilileri	21	13.90
6	Yurtdışı Kaynaklı Haberler	18	11.90
7	HDP Mensupları	15	9.90
8	Cumhurbaşkanı / Cumhurbaşkanlığı	13	8.60
9	MHP Mensupları	12	7.90
10	Saldırının Tanıkları	6	4.00
11	Yakınlarını Saldırıda Kaybedenler	5	3.30
12	STK Temsilcileri	2	1.30
13	Saldırının Mağdurları	1	0.70
14	Diğer Partilerin Mensupları	1	0.70%

Tablo 1: 10 Ekim 2015 Ankara Gar Katliamı Konu Alan NTV Yayınlarında Haberin Kaynağı

NTV yayınlarında yer alan videoların haber kaynaklarının cinsiyetlerine bakıldığında açık bir biçimde erkeklerin lehine bir durum görülmektedir. Araştırmaya dahil edilen 151 videodan 74'ünde de (yüzde 49) erkekler doğrudan haber kaynağı olarak yer almaktadır. Bunu 68 videoda (yüzde 45) göreceli olarak "cinsiyetsiz" diyebileceğimiz ancak açık bir biçimde ataerkil örgütlenmiş Emniyet, Yargı, Başbakanlık Koordinasyon Merkezi ya da

Bakanlıklar gibi kurumlar takip eder. Kadınların haber kaynağı olarak yer alma oranıysa sadece yüzde 6'dır (9 video). Dahası bu 9 videoda da kadınların görüşleri ya da ifadeleri mutlaka erkeklerin görüşleri ve ifadeleriyle yan yana getirilir.

Şekil 1: 10 Ekim 2015 Ankara Garı Katliamı'nı Konu Alan NTV Yayınlarında Kaynağın Cinsiyeti

Araştırma evrenini oluşturan 151 haber, söylemin üretimi ve yeniden-üretimi bağlamında değerlendirildiğinde –ki bu değerlendirme NTV'nin yanlılığını soruşturma açısından da kilit bir yerde durmaktadır– şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Söz konusu 151 videonun 66'sında (yüzde 43.7) açık bir biçimde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin aşağıda soruşturulmuş ve değerlendirilmiş söylemi tekrar edilmektedir. Muhalefetin söylemiyse 46 videoda (yüzde 30.5) tekrarlanır. İlk bakışta şaşkıncı gelebilir; ancak bunun nedeni Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'dur. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından 11 Ekim 2015'te düzenlenen Sıhhiye Meydanı Anması'na eşi Selvi Kılıçdaroğlu'yla katılımı ve burada yaptığı açıklamalar, Ankara Garı kavşağını ziyareti ve olay yerine karanfil bırakması ve yine 11 Ekim 2015'te dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu'yla görüşmesi öncesi ve sonrasındaki açıklamaları ve iktidara yönelik eleştirileri –her ne kadar CHP merkezli de olsa– muhalif söylemin NTV ekranlarında dahi, kısa videolardan kaynaklanan kısa sürede de olsa yüksek oranda tekrar edilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu olay bağlamında muhalif söylemin üretilmesinde ve medyada yer bulmasında kilit bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun CHP genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'yle birlikte kaptığı “teröre karşı ortak

tavır” çağrısı da özellikle Kemal Kılıçdaroğlu’nun NTV yayınlarında yer bulmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, ağırlıkla yurtdışı kaynaklı haberlerden oluşan 17 videoda (yüzde 11.3) tarafsız söylem üretilmiş, yine aynı sayıda videoda ve oranda yürüyüşe katılanların söylemi ekranda yer bulmuş ve yalnızca bir videoda diğer politik perspektiflere yer verilmiş ve BBP Genel Başkanı Mustafa Destici’nin saldırıyı kınayan açıklaması ekrana getirilmiştir.

	(YENİDEN)ÜRETİLEN SÖYLEM	VİDEO SAYISI	YÜZDE (%)
1	Hükümetin Söylemi	66	43,70
2	Muhalefetin Söylemi	46	30,50
3	Tarafsız Söylem	17	11,30
4	Yürüyüşe Katılanların Söylemi	17	11,30
5	Diğer Politik Perspektifler	6	4,00

Tablo 2: 10 Ekim 2015 Ankara Gar Katliamı’nı Konu Alan NTV Yayınlarında (Yeniden)Üretilen Söylem

Bu çalışma kapsamında, NTV yayınlarında üretilen söyleme dair iki detaylı soruşturma gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda öncelikle olay sonrasında yaygın bir biçimde dile getirilen argümanlar sıralanmış ve NTV videolarında bu argümanların yer alıp almadığına bakılmıştır. Bu argümanları arasında barış sürecinin kanlı bittiği argümanı, 41 videoda (yüzde 27) yer almaktadır. Bu oran, “barış” anahtar kelimesinin dile getirildiği 46 video baz alınarak yeniden düzenlendiğinde neredeyse yüzde 90’a erişmektedir. NTV yayınlarında “barış” anahtar kelimesi çok büyük oranda “kan” gibi, olumsuz anlam yükleriyle birlikte kullanılmaktadır. Saldırının hedefinin aslında bir grup insan değil de tüm Türkiye olduğu 39 videoda (yüzde 25.8) yer alır. Bu argümanı ise teröre karşı ulusça birlik olmamız gerektiği argümanı 28 video ile (yüzde 18.5) takip eder. Saldırıyı kaos peşinde koşan hainlerin gerçekleştirdiği argümanı ise 21 videoda (yüzde 13.9) karşımıza çıkmaktadır. Saldırıdan IŞİD’e destek verenleri sorumlu tutan argümanlar sadece 4 videoda (yüzde 2.6) yer alırken devleti sorumlu tutan argümanlar 3 (yüzde 2) veya Cumhurbaşkanı Recep

Tayyip Erdoğan'ı sorumlu tutun muhalif argümanlar sadece 2 videoda (yüzde 1.3) görülmektedir. Bununla birlikte, saldırının kimi hedef aldığını soruşturan argümanlar değerlendirildiğinde NTV yayınlarıyla resmi söylemin örtüşmesi iyice belirginleşir. 41 videoda (yüzde 27.1) saldırıyla ülkemizin birlik ve beraberliğinin hedef alındığı ifade edilmektedir. Bunu yine aynı vurguyu yapan saldırının hedefinin tüm Türkiye olduğu ifadesi 39 videoda (yüzde 25.8) takip etmektedir. Saldırının hedefinin o gün alanda toplanan grup, yani barış çağrıcıları olduğu ifadesiyse 15 videodan sadece 15'inde (yüzde 9.9) dile getirilmektedir. Bu oranı tersten değerlendirdiğimizde sonuç çarpıcıdır: NTV yayınlarının yüzde 90'ında saldırının hedefinin barış çağrıcıları olduğuna dair hiçbir argümanla karşılaşılmaz. Saldırı, büyük oranda ülkemizin birlik ve beraberliğini hedef almıştır.

	SALDIRININ HEDEFİ KİM?	VİDEO SAYISI	YÜZDE (%)
1	Ülkemizin Birlik ve Beraberliği	41	27,15
2	Saldırının Hedefi Tüm Türkiye	39	25,82
3	Barış Çağrıcıları	15	9,93

Tablo 3: 10 Ekim 2015 Ankara Gar Katliamı Konu Alan NTV Yayınlarına Göre Saldırının Hedefi

NTV yayınlarında, 10 Ekim 2015'in ardından yine de barışın kazanacağına olan inanç son derece zayıftır. 151 videonun sadece 4'ünde (yüzde 2.6) dile getirilir bu. Her şeye rağmen barışın mümkün olduğuna dair inanç da benzer biçimde düşüktür; sadece 9 videoda (yüzde 6) ifade edilir. Devletin tüm bu süreçte kusurlu olduğu tek alan ise güvenliğe dairdir. 151 videonun 29'unda (yüzde 19.2) bir güvenlik açığı olduğu, özellikle uzman görüşü olarak öne sürülmektedir.

Araştırmada son olarak NTV yayınları biçimsel açıdan nicel çözümlemeye tabi tutulmuştur. Bu çözümlemede RTÜK'e aykırı bir biçimde haberlerin dramatize edildiği (43 video – yüzde 28.5) ve müzik eşliğinde verildiği (8 video – yüzde 5.3) görülmüştür. Bununla birlikte, haberde kullanılan görüntüler ise ağırlıklı saldırının gerçekleştiği meydana, saldırıdan hemen sonra elde edilen görüntüler olmuştur. 89 videoda (yüzde 58.9) patlama alanının genel görüntülerine yer verilirken 83 videoda (yüzde

54.9) kurtarma çalışmaları, 69 videoda (Yüzde 45.6) yaralılar yer almaktadır. Tüm bu videolarda görsel olarak, yukarıda belirtilen nedenle en çok yer alan siyasi lider Kemal Kılıçdaroğlu'dur (23 video – yüzde 15.2). Onu Ahmet Davutoğlu (20 video – yüzde 13.2), Recep Tayyip Erdoğan (16 video – yüzde 10.6) ve Selahattin Demirtaş (14 video – yüzde 9.3) takip etmektedir.

	GÖRÜNTÜLER	VİDEO SAYISI	YÜZDE (%)
1	Patlama Alanının Genel Görüntüleri	89	58,94
2	Kurtarma Çalışmaları	83	54,96
3	Yaralılar	69	45,69
4	CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu	23	15,23
5	Başbakan Ahmet Davutoğlu	20	13,24
6	Parçalanmış Cesetler	16	10,59
7	Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan	16	10,59
8	HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş	14	9,27
9	Bakanlar ve/veya Adalet ve Kalınma Partili Vekiller	11	7,28

Tablo 4: 10 Ekim 2015 Ankara Gar Katliamı'nı Konu Alan NTV Yayınlarında Görünenler

SONUÇ

NTV'nin 10 ve 11 Ekim 2015'te gerçekleştirilen yayınlarda –net bir biçimde nicel çözümlemeye de görülebileceği üzere– söylem iktidar söylemine koşut bir biçimde kurulmaktadır. Bu “terör saldırısı”, bu “katliam” “ülkenin birlik ve beraberliğine karşı” gerçekleştirilmiştir ve buna karşı tepki “birlik ve beraberlikle” verilmelidir. Olaydan örneğin Kürtler ya da barış talebinde bulunanlar değil “bütün bir ulus zarar görmüştür”. Mağdur topyekun Türkiye Cumhuriyeti ve onun vatandaşlarıdır. Buna karşın nadiren de olsa yayınlarda açık bir biçimde IŞİD'in adı zikredilmekte ve sal-

dırının temel hedefi olan insanlardan bahsedilmektedir. Örneğin, saldırının gerçekleştirildiği 10 Ekim 2015 günü akşam 20:00'de yayına giren haber bülteninde sunucu açık bir biçimde, barış için toplanan insanların katledildiğini, barışın hedef alındığını dile getirmektedir. 11 Ekim 2015'te 12:00'de yayına giren ve "Ankara'da Barış İçin Yola Çıkanlara Saldırdılar" anonsu ile başlayan haberde katliamdan bir gün sonra Sıhhiye Meydanı'nda yapılan anma barış vurgusu ön planda olacak biçimde aktarılmaktadır. Ancak şunu tekrar belirtmek gerekir ki, bütün haberler arasında bu ikisi istisnai bir yerde durmaktadır. Nicel çözümlemede de görüldüğü gibi haberlerde yer alan barış vurgusu ve/veya barışa yüklenen olumlu anlama büyük çoğunlukla yer verilmemektedir.

Mülga 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'unun televizyon yayın ilkelerinin düzenlendiği 4. maddesinin "ı" fıkrasında televizyon yayınlarında kullanılan bölünür ekranlar, altyazılar ve diğer başlıklara dair şu ifadeler yer almaktadır: "Televizyonda bölünür ekran yoluyla ana program ile ilgili veya ilgisiz bilgiler veren konuları işleyen yayınların yapılmaması, çerçeveler veya alt yazı tekniği kullanılarak sürekli yayın yapılmaması, haberde konu ile ilgili olmayan görüntülerin verilmemesi, haberle benzerlik arz eden görüntülerin arşiv niteliğinin belirtilmesi." Buna karşın NTV'nin 10 ve 11 Ekim 2015'te gerçekleştirdiği tüm yayınlarda bu ilke ihlal edilmekte, bombalı saldırıyla ilgili olarak gerçekleştirilen tüm yayınlarda bölünür ekran, altyazılar ve başlıklar kullanılmaktadır. Gerçekleştirilen tüm yayınlarda –haberlin özgünlüğünden ya da tekrar olmasından bağımsız– başlık ve altyazılardaki söylem iktidar yanlısı olarak kurulmaktadır. Bu yayınlar sırasında en çok kullanılan başlık ise "Ankara'da Terör Katliamı" olmuştur. Patlamanın sorumlularını ve mağdurlarını gizleyen, hatta ve hatta olayın niteliği hakkında dahi bilgi vermeyen bir başlık tercihidir bu. Kamusal alanlarda, örneğin toplu taşıma araçlarında ya da bekleme salonlarında sıklıkla gerçekleştirildiği üzere, haber kanallarının yayınları "sessiz" bir biçimde yurttaşlara ulaştırılmaktadır. Özellikle kamusal alanlarda yurttaşlar haber yayınlarında bilgiye başlıklar ve kimi zaman iki hatta üç ayrı kuşakta akan altyazılar aracılığıyla erişmektedir. Haber kanallarında başlıkların ve altyazıların kullanımı, bu iletilerde yer alan söylem son derece önemli bir yer işgal etmektedir. NTV yayınlarında saldırı hakkında başlıklarda ve altyazılarda kurulan iktidarın söylemine koştur söylem bu nedenle önemli bir işlev görmektedir.

NTV yayınlarında dikkat çekici bir biçimde, olay yerinden gerçekleştirilen canlı yayınlarla stüdyoda gerçekleştirilen canlı ya da bant yayınlar arasında fark vardır. Olay yerinden çoğunlukla muhabirlerin gerçekleştirdiği yayınlar sırasında kullanılan haber dili, örneğin saldırının barışa karşı yapıldığına dair bir ifade, bu yayın daha sonra bir tekrar habere dönüştürüldüğünde çıkarılmaktadır. Stüdyoda gerçekleştirilen yayınlarda ise böylesi bir haber dili hiç kullanılmamaktadır. Bununla birlikte, örneğin HDP Eş Genel Başkanları ya da CHP Genel Başkanı ve eşi olay yerini ziyaret ettiğinde, etkinlikle ilgili olarak ilk elden gerçekleştirilen canlı yayında haber yalın bir biçimde bu kişileri konu alırken, yeniden yayımlandığında –kurgulanarak– iktidar söyleminin aktörlerinin, Cumhurbaşkanı'nın, Başbakan'ın ya da Bakanların açıklamalarıyla birleştirilmektedir. Benzer biçimde, stüdyodan gerçekleştirilen yayınlarda konuk alınan uzmanlar ve/veya gazetecilerin beyanları da iktidarın söylemiyle bir araya getirilmektedir. Hâlihazırda tamamı erkeklerden oluşan bu uzman ve/veya gazetecilerin beyanları, büyük oranda iktidarın söylemiyle örtüşmekle birlikte, muhalif ya da tarafsız olsa dahi nihayetinde iktidarın söylemiyle örtüşecek bir uzlaşmaya dönüşmektedir. Bütün bunlar NTV yayınlarının haber dilinin olay yerinden yayın yapan muhabirler ve stüdyoda yer alan haberciler ve konuklara göre ayrıştığını ancak bu ayrışmanın tekrar haberlerde –kurgulanarak– giderildiğini göstermektedir.

NTV'nin katliamla ilgili haberlerinin içeriği mutlak bir biçimde erkekler tarafından üretilmektedir. Gerek olay yerinden gerçekleştirilen yayınlarda söz verilenler, gerekse haberlerin ve stüdyo yayınlarının içeriğini oluşturan kaynak ve konuşmacıların tamamı erkeklerden seçilmektedir. Kadınlar sadece ve sadece mağdur ya da mağdur yakını olduklarında –o da çok sınırlı sayıda haberde– kendilerine ekranda yer bulabilmektedir. Haber kaynağı olarak erkeklerin kullanımı öylesine belirgin bir biçimde yapılmaktadır ki, örneğin HDP Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ'ın ortak katıldıkları etkinlikler ya da yaptıkları açıklamalarda bile sadece ve sadece Selahattin Demirtaş'a yer verilmektedir. Figen Yüksekdağ, açıklama yapmak bir yana salt görsel öğe olarak dahi yayınlarda nadiren yer alabilmektedir. Beyanlarına nadiren yer verilmekle birlikte, katliamda hayatlarını kaybedenlerin yakınları da aynı şekilde erkeklerden seçilmektedir. NTV haberleri için kadın haber içeriğinde yer almaması gereken, sadece stüdyoda haberi aktaracak görsel bir öğeden ibarettir.

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'unun yayın hizmet ilkelerini düzenleyen 8. maddesinin "ı" fıkrasına göre "...haberlerin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez..." Buna karşın NTV yayınları olay yerinden gerçekleştirilen yayınlar ya da basın açıklamaları haricinde dramatisasyon içermektedir. Haberlerin dramatisasyonu, haber metniyle ya da müzikle gerçekleştirilebileceği gibi, sabit ya da hareketli görsellerle ya da başlık ve altyazılarla da gerçekleştirilmektedir. Özellikle Oğuz Haksever'in sunduğu tüm haber ve program videolarında yoğun bir dramatisasyon dikkati çekmektedir. Oğuz Haksever'in özellikle Yakın Plan programındaki sunumları klişe, hatta kitsch sayılabilecek kadar yoğun bir dramatisasyonla gerçekleştirilmektedir. Dramatisasyonla katliam, bağlamından koparılarak salt bir acıymış gibi aktarılmaktadır. Acıya neden olan(lar) ise tıpkı başlık ve altyazılarda gerçekleştirildiği gibi tamamen soruşturmanın dışında bırakılmaktadır.

Kaynakça

- Çam, A. ve Şanher Yüksel, İ. (2015). Türkiye'de Medyanın 2002 Sonrası Dönüşümü: Ekonomi Politik Bir Yaklaşım. U. U. Aydın (Ed.), Neoliberal Muhafazakâr Medya içinde (s. 66-102). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kuyucu, M. (2012). Türkiye'de Medya Ekonomisi. İstanbul: Esen Yayınları.
- Mavioğlu, E. (2012). Cenderedeki Medya Tenceredeki Gazeteci. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Semerci, Y. (13 Haziran 2012), "ATV Düşüşte Star Yükselişte!", HaberTürk, <http://www.haberturk.com/yazarlar/yavuz-semerci/750425-atv-dususte-star-yukseliste> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2012).
- Semerci, Y. (4 Şubat 2012), "Sabah-ATV Satışı ve Reklam Pastası", GazetePort, <http://www.gazeteport.com.tr/yazar/2/yavuz-semerci/1933> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2012).

Yazılı basın haber içeriklerinde 10 Ekim Ankara Gar Katliamı

CANSEVER GÜNER

10 Ekim 2015'te Ankara'da patlayan bombaların yakıcı etkisi tüm yurda yayılırken, bu korkunç katliam, elbette olayı takip eden günlerde günlük gazetelerin birinci sayfalarında da geniş yer kaplamıştır. Yazılı basında 10 Ekim katliamının nasıl çerçeveselendiği ve hükümete yakın gazetelerle muhalif basının olaya ilişkin bilgi üretim sürecinde nasıl bir rol oynadığı konusu araştırmamızın bir diğer ayağını teşkil etmektedir. Araştırmanın yazılı basın ayağında Hürriyet, Star, Yeni Şafak, Zaman, Sabah, Cumhuriyet ve Özgür Gündem gazeteleri incelenmiş ve bu gazetelerde 11-16 Ekim 2015 tarihleri arasında yayınlanan birinci sayfa haberlerine bakılmıştır. Sonuç olarak, incelenen gazetelerde üç temel eğilimin ortaya çıktığı tespit edilmiştir: 1- Mevcut iktidarı koruyucu ve kollayıcı eğilim, 2- Nispeten objektif yaklaşım, 3- Muhalif görüşü dillendirmeye yönelik yaklaşım.

İlk olarak hükümete yakın Sabah, Yeni Şafak ve Star gazetesinde 10 Ekim Gar patlamasının haberleştirilmesinde hâkim olan yaklaşım ve dile bakalım: Bu üç gazetenin yaptıkları haberlerde, hükümetin patlamayla ilgili sorumluluğunun ve güvenlik ihmalinin örtülmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda, hükümetin olayın meydana gelmesinden hemen önce ve olayın akabinde kontrolü ve gücü elinde bulundurduğu mesajı doğrudan ve dolay-

lı olarak gerek büyük başlıklarla gerekse alt başlıklarla veya satır aralarında birtakım anahtar ifadelerle verilmektedir. Bu gazeteler, Ankara'daki bombalı saldırıyı, tüm Türkiye'ye ve Türk halkının birlik/kardeşliğine zarar vermeye yönelik yapıldığı belirtilirken, hükümet yetkililerinin ağzından birlik ve dayanışma çağırısında bulunmaktadır. Muhalif kesimi temsil eden Cumhuriyet, Zaman ve Özgür Gündem gazeteleri ise 10 Ekim Gar patlamasını kendi temsil ettikleri muhalif kesimin söylem ve anlam üretim süreçlerine dayandırmaktadır. Bu gazetelerin ortak argümanı ise, olaylara görünürde eleştirel bir gözle bakan ve hükümet ile yetkililerin sorumsuzluklarını ve ihmallerini ortaya koyma amacı açıktır. Burada farklılık gösteren nokta ise, olayın dramatize edilmesinde ve çerçevelenmesinde yöntem farklılıklarıdır.

11-16 Ekim 2015 tarihli gazetelerin ilk sayfalarını incelediğimizde öncelikle göze çarpan noktalar şu şekildedir:

1- MEVCUT İKTİDARI KORUYUCU VE KOLLAYICI EĞİLİMDEKİ GAZETELER

Bu grupta yer alan gazeteler; Sabah, Yeni Şafak, Star ve Hürriyet'tir. Sabah iktidarı koruyan ve kollayan eğilimini manşetlerinden okuyalım: 11 Ekim günü Sabah, katliamı "TÜRKİYE'YE TUZAK" büyük başlığı ile ifade ederken, alt başlıkta "HERKES TERÖRÜN KARŞISINDA OLMALI" diyor. Benzer şekilde, Yeni Şafak ise, "BAŞIN SAĞOLSUN TÜRKİYE" başlığını kullanıyor ve "DAYANIŞMA ÇAĞRISI" mesajı veriyor. Star, "AMAÇ milleti birbirine düşürmek" ve "CUMHURİYET TARİHİNİN EN KANLI SALDIRISI" başlıklarını kullanıyor. Saldırının failleri olarak, başta PKK (Kandil) ve Demirtaş olmak üzere, MLKP, IŞİD ve DHKP-C'nin isimleri veriliyor ve 'kokteyl bir örgüte işaret ediyor. İlk sayfanın en altında, sadece başlık şeklinde, Demirtaş hakkında tek bir cümleye yer veriliyor: "DEMİRTAŞ PROVOKE ETTİ, SOKAKLAR KARIŞTI". Bu şekilde, sadece başlığa bakan herhangi bir okur, yaratılmak istenen algıyla Demirtaş'ı fail olarak görebilir.

Yeni Şafak; patlamanın sorumluları olarak "MLPK, IŞİD, PKK ve DHKP-C"yi gösterirken, aynı haberin yanında Selahattin Demirtaş'ın fotoğrafıyla "Provokatör iş başında" haberini eklemiyor. Ayrıca, sayfanın en altında, tek bir cümleyle, hükümeti güvenlik önlemi almamakla ve yeterli acil yardım sağlamamakla eleştiren Türk Tabipler Birliği'ni de katliamın failleri arasında sayıyor: "TABİPLER YİNE KAOSA OYNADI".

Yeni Şafak gazetesinde dikkat çeken önemli bir başka nokta ise, olayın tanımlanmasında kullanılan haber kaynaklarının niteliğidir. Gazete, olayın hemen ertesi gününden itibaren neredeyse her gün Başbakan Davutoğlu referans vererek olay ve durum tanımlaması yapmaktadır:

(13 Ekim 2015)- “Bir isme çok YAKLAŞTIK”- “Başbakan Davutoğlu, 97 kişinin öldüğü terör saldırısında iki örgüt izi olduğunu açıkladı.

(14 Ekim 2015)- Davutoğlu, “Olayın nasıl planlandığı konusunda mesafe katediliyor. İki farklı örgüte ilişkin bulgular var. Örgütler arası iş birliği var mı, onu çıkarmaya çalışıyoruz” dedi.

(15 Ekim 2015)- “DAEŞ VE PKK İHTİMALİ YÜKSEK”- Davutoğlu, Ankara saldırısında hem DAEŞ’in, hem PKK’nın etkin rol oynama ihtimalinin yüksek olduğunu söyledi”;

(16 Ekim 2015)- “10 kişi daha gözaltında: Başbakan Davutoğlu, Ankara’daki saldırıyla ilgili gözaltına alındığını ve bunlardan bir kısmının PKK’lı, bir kısmının da DAEŞ’li olduğunu söyledi”.

Görüldüğü üzere, Yeni Şafak gazetesinde faili tanımlamada tek referans olarak Başbakan Davutoğlu kaynak olarak kullanılıyor ve ifadelerde ortak olan ‘ihtimal’ sözcüğü, muğlaklığı artırıyor. Gazetede, olayla ilişkili olarak yakalandığı ve gözaltına alınarak alındığı söylenen kişiler hakkında, ithamdan öte bilgi verilmiyor. 11 Ekim’den 16 Ekim’e kadar olan aralıkta, kimlik bilgileri ve somut deliller gösterilerek yakalanmış olan herhangi bir fail ya da faillerden (örneğin İŞİD bağlantılı Adıyaman Grubundan) bahsedilemiyor.

Sabah gazetesi, 11 Ekim tarihli birinci sayfasında katliamın sorumlusu olarak PKK’yı gösteriyor. “PKK elebaşısı Murat Karayılan’ın ‘Ülkeyi kana bularız’ tehdidinden 13 gün sonra Türkiye, tarihinin en büyük terör katliamıyla ile sarsıldı” 1 ifadeleri, failin kim olduğu konusunda şüpheye yer bırakmayacak bir kesinlikte atılmış. Buna mukabil, Başbakan Davutoğlu’nun “Bu tür saldırıları yapma kapasitesi PKK, MLKP, DAEŞ ve DHKP-C’de bulunuyor” ifadelerine de aynı sayfada yer verilerek, “kokteyl örgüt” kavramı gündeme getiriliyor.

Benzer şekilde, Star, “Türkiye’nin güçlü operasyonlarıyla köşeye sıkışan terör, 1 Kasım seçimleri öncesi kaos planını bu defa Başkent’te devreye soktu” haberiyle, henüz fail kesinleşmediği halde kendince 10 Ekim katliamının sorumlusunu tespit ediyor.

Şekil 1

11 Ekim 2015 tarihli Yeni Şafak Gazetesi

Şekil 2

11 Ekim 2015 Tarihli Sabah Gazetesi

1 Türkçe hataları gazeteye aittir.

PKK ileri gelenlerinden Murat Karayılan'ın resminin hemen yanına atılan "PKK TEHDİT ETMİŞTİ" başlığıyla bu argüman daha da güçlendiriliyor. Bununla da yetinmeyen Star gazetesi, "SEÇİM AYARLI BOMBA: HDP'YE CAN SUYU BOMBASI MI?" "SURUÇ KATLIAMININ KOPYASI", "PKK'YI KURTARMA HAMLESİ" gibi başlıklarıyla, Suruç katliamının faili olmadığı halde PKK'yı ve dolaylı olarak da HDP'yi katliamın faili olarak hedef gösteriyor. Bu başlıkların hemen altında yer alan açıklamalar incelendiğinde, ne kolluk kuvvetlerinin ne de milli istihbaratın herhangi bir ihmalinin olmadığı ve görevlerini başarıyla yaptıklarına ilişkin bilgi üretiliyor. Bu arada, Star'ın haberlerinde Suruç ve Diyarbakır patlamalarının faillerinin iddia edildiği gibi DAEŞ değil PKK iddia ediliyor. Tüm bu patlamalarının PKK tarafından, kaos ve korku ortamı yaratılarak HDP oylarını artırmayı hedeflediği ifade ediliyor.

Star gazetesinde dikkat çeken bir diğer ayrıntı ise, Ankara Gar Patlaması ile ilgili haberlerinde neredeyse her gün kaynağı ve zamanı belli olmayan bulanık fotoğraflar aracılığıyla HDP ve Demirtaş'ın hedef gösterilmesi. Örneğin, 11 Ekim 2015 tarihli gazetenin ilk sayfasında, camları kırık bir polis aracı ve arkası dönük elinde belirsiz bir cisim olan bir adamın fotoğrafı paylaşılıyor. Fotoğrafın üstünde "PROVAKATÖRLER POLİS TAŞLADI" yazısı yer alıyor. Ancak bu fotoğrafla ilgili, fotoğrafın nerede ve ne zaman çekildiği de dahil olmak üzere, en temel bilgiler yer almıyor. Benzer şekilde 12 Ekim 2015 tarihli gazetede, Selahattin Demirtaş'ın 2 ayrı fotoğrafına yer veriliyor. Fotoğraflar bir önceki günkü fotoğrafla aynı ebatta ve aynı özelliklerde. Yine fotoğraflara ait en temel açıklayıcı, arka plan bilgileri sayfada yer almıyor.

Yine Demirtaş'ın ağlarken çekilmiş fotoğrafı üstünde "KAMERALAR AÇIKKEN", hafif bir gülümseme esnasında çekilmiş fotoğrafının altında ise "KAMERALAR KAPALI İKEN" yazılarak Demirtaş aleyhine kanaat yaratacak bir habere imza atılmış.

Star gazetesinin, küçük fotoğraflarla algı oluşturma çabası 13 Ekim'de de uygulanıyor ve bu kez aynı kişiye ait olduğu iddia edilen iki ayrı kimlik kartının fotoğrafı, yine öncekilerle aynı ebatlarda ve özelliklerde olmak üzere paylaşılıyor. Fotoğraf yine belirsiz olmasına rağmen sadece PKK logosu ve amblemi ile Arapça yazıların okunabilir şekilde tasarlandığı görülüyor. Fotoğrafın hemen altında ise şu ifade göze çarpıyor: TERÖRİST AYNI, KİMLİK FARKLI: DAEŞ-PKK İŞBİRLİĞİNİN BELGESİ."

Şekil 3

11 Ekim 2015 Tarihli Star Gazetesi

Hürriyet gazetesi, her felaket veya saldırı haberinde âdet edildiği üzere söz oyunları ve dramatizasyona başvuruyor. Genel olarak haber diline bakıldığında ise, hükümetin zaaflarını ve olaydaki sorumsuzluğunu göz önüne sermek yerine, hükümet ve yetkilileri koruyan bir söylem geliştirdiği gözleniyor. 11 Ekim ve takip eden günlerdeki haber kaynaklarına ve referanslara bakıldığında, olayı tanımlamak ve açıklama yapmak için neredeyse tek bir kaynağın, yani hükümet yetkililerinin söylemlerinin yer aldığı görülüyor:

“KALBİMİZE BOMBA DÜŞTÜ”
 “TERÖRE LANET OLSUN”
 “PANKARTLARLA ÖRTTÜLER”,
 “DİJLE, BARIŞ İÇİN GİTMİŞTİ”
 “ÜÇ GÜNLÜK ULUSAL YAS İLAN EDİLDİ”
 “ZAAF VARSA, TEDBİR ALIRIZ”.

Kullanılan fotoğraf ve görsellere bakıldığında, ağlayıp feryat eden insanların, cenazeden görüntülerin, hayatını kaybedenlerin farklı ortamlarda çekilmiş fotoğraflarının ajite edilerek tasvir edildiği ya da fotoğrafların altına/üstüne başlıkların bu şekilde seçildiği bariz bir şekilde görülmekte. Hükümet ve yetkililerin istihbarat ve güvenlik zafiyeti olmadığı mesajı satır aralarında doğrudan veya ima yollu sürekli veriliyor. Star, Yeni Şafak ve Sabah gazetelerindeki kadar bariz olmasa da Hürriyet gazetesi de hükümeti kollamaya ve eleştirel bir söylemden uzak durmaya dikkat ettiği ortada: “İstihbarat birimlerinin mitinge saldırı olabileceği istihbaratını üç gün önce paylaştığı, polis miting alanında önlem almasına rağmen, gar önündeki toplanma alanını boş bırakması dikkat çekti”. Burada polisin gerekli önlemleri aldığı ve elinden geleni yaptığı açıkça söylenirken, üstü kapalı bir şekilde ve çok dolaylı olarak ‘toplanma alanını boş bırakması dikkat çekti’ ifadesiyle bir güvenlik zafiyeti belirtiliyor. Ancak, bu ‘suya sabuna dokunmayan’ bir anlayışla yapılıyor. Benzer şekilde; “ÜÇ GÜN ÖNCEKİ UYARI: ‘Mitinge saldırı olacak’ istihbaratının detayları da çarpıcı. Uyarıda, “biri kadın iki canlı bombanın, fotoğraflarıyla yer aldığı, fotoğraflarının tüm birimlere dağıtıldığı, iki gün operasyonlar yapıldığı ancak canlı bombalara dair iz bulunamadığı” anlatılıyor. Bu ifadelerle, emniyet ve istihbarat birimlerinin hiçbir istihbarat zafiyeti olmadığı mesajı ve söylemi güçlendirilmeye çalışılıyor.

Star, Yeni Şafak, Sabah gazetelerinde de olduğu üzere, haber içeriklerinde patlamayla ilgili olmayan, olayın anlaşılmasına

Şekil 4

11 Ekim 2015 Tarihli
 Hürriyet Gazetesi

doğrudan katkıda bulunmayan birçok gereksiz detay veriliyor: Örneğin; 12 Ekim 2015 tarihli Yeni Şafak gazetesi bunun en güzel örneğini sunuyor: “SOL KOLDA AŞI İZİ VAR: “Teröristlerin cesetleri Adli Tıp’ta farklı bölümde incelemeye alındı. İki bombacının da sol kolunda aşı izi tespit edildiği için, Türk oldukları kesin gibi.” Aynı haberin devamında ise “421 TELEFONA TAKİP” başlığı altında bir takım ayrıntılara yer veriliyor. “Meydan A ve B’ye bölündü. İlk patlamanın yaşandığı A’dan 37, B’den ise 28 ceset kaldırıldı.” Ama bu A ve B bölgelerini bilmek okurun ne işine yarar ve bu bölgeler haritada nereyi işaret ediyor belli değil. Zira kullanılan bir harita ya da görsel yok. Okurun zihninde istediği gibi canlandırması bekleniyor. Haber metinlerinde kullanılan sözcük seçimleri, söz oyunları ve kullanılan fotoğraflar/görseller aracılığı ile ajitasyon ve dramatizasyon da bu kafa karışıklığını güçlendirmekte. Patlamada hayatını kaybedenlerin ‘dramatik’ veya ‘umut dolu’ hikâyelerine yer verilmesi ve ‘topyekün seferberlik ve tek yürek olma’ çağrılarının aslında tek bir amaca hizmet ettiği açıkça görülmekte. Bir diğer ifadeyle aslında verilmek istenen mesajın, haberi yapanların ve en önemlisi yetkililerin olaya tam vâkıf olduklarını belirtmek ve aynı zamanda okurun dikkatini eleştirel ve hesap soran bir yaklaşımdan uzaklaştırmak. Bu tespitimizi doğrulayan bir başka nokta ise, analize tabi tutulan bu yandaş yazılı medya organlarının hepsinde, olayın ikinci gününden itibaren, özellikle ‘milli takımın futboldaki başarı haberlerinin’ ortak bir şekilde sürmanşetten veya ilk sayfadan verilmesi. Buna ek olarak; güvenlik güçlerini ve kolluk kuvvetini öven operasyon haberleri ile asker ve polis ölümlerinin ‘şehit haberi’ olarak dramatize eden bir yaklaşımla verilmesi, yine İsrail’in Filistin katliamına ya da Suriyeli mültecilerin Türkiye’de en iyi şekilde ağırlandığı ve ağırlanacağı yönündeki haberlerin hepsinin, ortak amaçlara hizmet ettiği görülmekte:

HÜRRİYET

“Erzurum’da 2 ŞEHİT” (12 Ekim 2015)

“BU GECE TEK YÜREK”, “Türkiye asla yalnız yürümeyeceksin”, “Şehitleri uğurladık: ŞIRNAKTA 1 UZMAN ÇAVUŞ ŞEHİT” (13 Ekim 2015)

“TÜRK MUCİZESİ” başlığının detayında milli takım teknik direktörünü Fatih Terim’in şu ifadeleri dikkat çekiyor: “Keşke bir insanımız ölmeseydi de finallere gidemeseydik”

“DEVŞİRME MİLLİ OTO” (14 Ekim 2015)

“500’ER BİN EURO”, “350 BİN EURO DAHA”, “ŞU ÇILGIN TÜRKLER”

“7 ADIMDA FRANSA”. Bu kez eski milli takım teknik direktörü Mustafa Denizli’nin ifadelerine yer veriliyor: “1 dakika SAYGI çok mu zordu: Ölenler için çarpacak kalbiniz, susacak dudanız da mı yok”

“Van’da 1 polis şehit” (15 Ekim 2015)

“BARCELONA’YI DEVİRDİ: Kaf Kaf’tan TARİHİ ADIM” (16 Ekim 2015)

YENİ ŞAFAK

“İnlerinde Vuruldu: 49 TERÖRİST ÖLDÜRÜLDÜ”, “Erzurum’dan ACI HABER”, BABANIN FERYADI: İsrail ordusu, Bati Şeria ve Kudüsten sonra rotayı Gazze’ye çevirdi...5 yaşındaki oğlu Ahmet’i teselli etmeye çalıştı, öldürülen kızının cesedine sarılırkenki feryadı yürekleri dağladı.” “PKK K. IRAK’I YAKTI”, “İŞİD’e darbe: 4 İLDE EŞZAMANLI OPERASYON: 43 Gözaltı” (12 Ekim 2015)

17 TERÖRİST ÖLDÜRÜLDÜ: Mağarada vuruldular”, “SOSYAL MEDYADA İSRAİL TERÖRÜ: 10 günde 24 Filistinli öldürüldü”, “ABD’DEN YP’ye 27 konteyner SİLAH: ABD, TERÖR ÖRGÜTÜ PKK’NIN SURİYE’DEKİ KOLU YPG’YE HAVADAN SİLAH DESTEĞİ VERDİ” (13 Ekim 2015)

“Milli Zafer: 1-0”, “Yüksekova’da 20 terörist öldürüldü”, “HDP’li başkan gözaltında”, “TÜRKİYE DOSTUMUZ VE ORTAĞIMIZ: Putin günah çıkardı”, “PYD SAVAŞ SUÇU İŞLİYOR”, “İŞİD-PKK ortak hareket ediyor”, “Allah yardımcınız olsun: Halk polise böyle moral verdi” (14 Ekim 2015)

“66 Bin Bebeği Zalime Vermeyiz”, “3. Nükleer Santral İğneada’da”, “Devrim’i yedirmeyiz”, “İran binlerce asker gönderdi: Suriye’de kara savaşı hazırlığı”, “İSTANBUL’DA ULAŞIM RAYINA OTURACAK”, “Biz bitti demeden BİTMEZ: EURO 2016”, “Hakkari’de 10 PKK’LI öldürüldü”, “VAN’DA 1 ŞEHİR”, “ABD VE RUSYA’YA PYD UYARISI” (15 Ekim 2015)

“SAAB yerli oldu: TÜM HAKLARINI SATIN ALDIK”, “Türkiyesiz yapamayız: Almanya Başbakanı Merkel, ...”, “HDP’li belediyeden İslam’a ağır hakaret: Utanmazlık bu”, “Babam nereye gidiyor: Van’da şehit düşen polis memuru Yusuf Diri’nin cenazesi ...”, “AK PARTİLİ GENÇLERE SALDIRI” (16 Ekim 2015)

STAR

“BURUK ZAFER: 0-2”, “ANNE EVİMİZE GİDELİM: EVİMİZ Mİ KALDI YAVRUM: PKK vahşetinin son kurbanı polislin cenazesinde yürek yakan diyalog”, “DİYARBAKIR’DA YİNE HAİN SALDIRI: 1 ŞEHİT” (11 Ekim 2015)

“Bebek Katili İsrail”, “ERZURUM’DA İKİ ŞEHİT: PKK’NIN ATEŞKES YALANI”, “HAKİM-SAVCI SINAVLARINA FETÖ İNCELEMESİ”, “49 TERÖRİST ÖLDÜRÜLDÜ, 50 DAEŞ ÜYESİ GÖZALTINDA” (12 Ekim 2015)

“PKK 2 ÇOCUK DAHA KATLETTİ”, “Şehit kardeşe veda selamı”, “17 terörist öldürüldü”, “1 ton patlayıcı ele geçirilen Şırnak’ta bir şehit daha”, “Paris rüyamız gerçek olsun: A Milliler Avrupa Futbol Şampiyonası ...”, “KOBİLER 3 MİLYON KİŞİYE İŞ VERECEK” (13 Ekim 2015)

“İŞTE TÜRK OTOMOBİLİ: PROTOTİP TAMAM, SIRA ÜRETİMİ YAPACAK BABAYİĞİT’TE”, “Destan yazdık: 1-0”, “DİYARBAKIRLI ANALAR POLİSLERİ KUCAKLADI: Allah sizden razı olsun”, “DAEŞ’İN KİMLİĞİ BELİRLENEN 21 BOMBACISI ARANIYOR”, “Türkiye önemli ortağımız: Rusya Devlet Başkanı Putin” (14 Ekim 2015)

“TÜRKLER ÇILDIRMIŞ OLMALI: Devamını Paris’te bekliyorum beyler: Fatih Terim”, “MİLLİ OTOMOBİLE KARA KAMPANYA”, “Katil Devlet’ diyenlere EN ANLAMLI CEVAP: Ev ev dolaşıp vatandaşlarla sohbet eden polisler, çocuklara da çikolata hediye etti”, “ARSLAN BİNBAŞININ KANI YERDE KALMADI”, “PKK’LILAR VAN’DA 1 POLİSİ ŞEHİT ETTİ” (15 Ekim 2015)

“BMC’den dev yatırım”, “SAAB-9 ile 5 yıl kazandık”, “KKTC’YE BORUDAN SU AKIŞI YARIN BAŞLAYACAK”, “VAN’DA ŞEHİT OLAN POLİSİN 3 YAŞINDAKİ KIZI AĞLATTI” (16 Ekim 2015)

SABAH

“A MİLLİ TAKİMİMİZ PLAY-OFF’A GÖZ KIRPTI: 2-0”, “Diyarbakır’da 1 polis şehit, 5 polis yaralı” (11 Ekim 2015)

“49 PKK’lı öldürüldü, 2 asker ve 1 polis şehit”, “BÜYÜK YÜRÜYÜŞTEN KİMSE VAZGEÇİREMEZ” (12 Ekim 2015)

“EŞKİYA DÜNYAYA HÜKÜMDAR OLMAZ BU AKŞAM 20.00’DE ATV’DE: GÜNDE BİN BARDAK ÇAY İÇİYORLAR”, “1 PUAN YETER: BÜYÜK HEYECAN 21:45’TE”, “67 yıllık kaleyi bir Türk fethetti: Sosyal Demokrat Parti’nin adayı Halil Öztaş,

1948'ten bu yana CDU'nun elinde olan belediye başkanlığını kazandı", "Evreni çözeceğiz ama kadınları asla: Ünlü fizikçi Stephen Hawking ...", "Hakkari'de PKK'ya ağır darbe: 17 ölü", "Şirnak'ta PKK'dan hain saldırı: 1 asker şehit" (13 Ekim 2015)

"ALNINIZDAN ÖPÜLDÜNÜZ: 1-0", "YPG savaş suçu işledi", "Sur'un altını üstüne getirdiler" (14 Ekim 2015)

"TÜRKİYE'YE MERHEM OLDUNUZ" "ARDA: İSPANYA'YA BAŞIM DİK GİDİYORUM", "AVRUPA BİZİ KONUŞUYOR: ÇILGIN TÜRKLER FRANSA'DA", "G. SARAY VE BEŞİKTAŞ AVRUPA'DA İYİ BAŞLADI", "Nihat Hatipoğlu Kerbelâ olayını anlatıyor", "OPERASYONLARDAN 54 PKK'LI ÖLDÜRÜLDÜ", "KURTARICILARA SEVGİ SELİ: ... Polisler de çocuklara su ve çikolata verdi", "Minik Serçe'nin anne üzüntüsü", "Manken Gürsel'in baba acısı" (15 Ekim 2015)

"Barcelona, Van Persie'nin peşinde", "3,5 MİLYON TL'YE YÜZÜĞÜ ATTI", "İSTANBUL'DA BİR PRENS", "AİMH'deki davayı Perinçek kazandı", "Yaşlılığın 5 faydası", "AB'den bir avuç mavi boncuk" (16 Ekim 2015)

İstisnasız, tüm yandaş gazetelerin okura mesajı ilk günden itibaren, 'teröre karşı seferberlik' iken ve '3 günlük milli yas' ilan edilmesine rağmen, bir anda 'milli otomobille' gurur duymamız gerektiği noktasına kilitlenen bir gazetecilik performansına evriliyor. Yani aynı anda, patlamadan dolayı hem yasta olan bir toplum, hem de milli takımın, milli otomobilin ve şanlı orduyla güvenlik güçlerinin Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki üstün başarılı operasyonlardan gurur duyan ve mutlu olan bir toplum resmediliyor.

2- NİSPETEN OBJEKTİF YAKLAŞIMLA HABERİ AKTARMA EĞİLİMİNDEKİ GAZETELER

İncelenen gazeteler içerisinde nispeten objektif bir yaklaşımla haberi aktarma eğiliminde olan tek gazetenin Cumhuriyet olduğu tespit edilmiştir. 'Nispeten objektif' ifadesini kullanmamızın temel iki nedeni şunlardır: a) Hiçbir metin tarafsız değildir. b) Patlama haberinde kullanılan genel dile ve satır aralarına bakıldığında, Türkiye'deki muhalif kesimin, özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan ve iktidara yönelik karşıt argümanlarının güçlendirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Ancak kullanılan haber kaynakları ve habere yaklaşım açısından, bu çalışmada incelenen diğer gazetelerle mukayese edildiğinde, Cumhuriyet gazetesinin Ankara Gar Patlaması haberine, daha nesnel ve objektif yaklaştığı sonucuna varılabilir.

Cumhuriyet gazetesi, 11 Ekim tarihli birinci sayfasında “Barış İçin Yastayız” başlığı ve hemen altında “BARIŞA BOMBA” ifadesiyle, saldırının hedefinin ‘barış süreci’ olduğu belirtiliyor. Bunun temel sorumlusunun da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olduğu iddiasını, doğrudan şu ifadelerle veriyor: “Erdoğan’ın başkanlık ihtirasıyla yarattığı şiddet ortamı ülkeyi kan gölüne çevirdi”. Ayrıca “400 vekil için...” başlığı ve hemen altında yer alan ifadelerle, Suruç patlamasıyla başlayan kanlı süreçteki kayıpların, sayıları verilerek hükümetin temel amacı deşifre ediliyor: Cumhurbaşkanı RTE’nin ‘400 vekil alınsaydı, durum farklı olurdu’ ifadesiyle, tüm patlamaların sebebinin, hükümetin 7 Haziran seçimlerinde tek başına iktidara gelmeye çalışmasının ve bunun doğurduğu tekrar tek başına iktidara gelme hırsları olduğu vurgulanıyor. Yine bu başlık altında, Cumhuriyet gazetesinin okura nasıl davranması ve tepki göstermesi gerektiği ile ilgili doğrudan mesajı aktarılıyor: “Türkiye halkı cevabını, akın akın sandığa giderek verecek ve ‘İster kabul et, ister etme, ölsek de baskıya boyun eğmeyeceğiz’ diyerek verecektir.” Bu da, gazetenin katliamın sorumlusu olarak AKP iktidarını gördüğünün bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Cumhuriyet, hükümete ve yetkililere yönelik söylem açısından, eleştirel ve sorgulayıcı bir tavırla yandaş medyadan bariz bir biçimde farklılık gösteriyor: “Bakan bey neden gülüyor?” başlığı altında Reuters muhabirinin İçişleri Bakanı Selami Altınok’a “İstifayı düşünüyor musunuz?” sorusuna Adalet Bakanı Kenan İpek’in gülerek tepki göstermesini manşetine taşıyor. Ayrıca, “AKP’ye istifa çağrısı” başlığı altında, CHP ve EMEP ile Bahçeli’nin açıklamalarına yer vererek hükümeti istifaya davet ediyor: “CHP ve EMEP olayda ihmali bulunan tüm siyasi sorumlulara ‘istifa’ çağrısı yaptı. Kılıçdaroğlu, ‘Üzgünüm, içim kan ağlıyor’ derken MHP lideri Bahçeli de saldırıdan AKP’li seçim hükümetini sorumlu tuttu.” Ayrıca, haberde Demirtaş’ın ifadelerine de yer verilerek, HDP’nin saldırının failinin devlet olduğuna ilişkin söylemi aktarılıyor: “Demirtaş: Devlet saldırdı”. Benzer şekilde, hükümetten hesap soran ve yetkilileri istifaya çağıran ifadeleri “400 vekil için...” başlığı altında Cumhuriyet gazetesinin mesajı olarak da görebiliyoruz. “2,5 ayda 700’e yakın can gitti. Çünkü Gar katliamına böyle gelindi. Ve sorumluların istifası gerekirken örtbas amaçlı yayın yasağı kararı geldi.” Buradaki ifadelerle bakıldığında, yayının yasağına ve ihmallerde hükümetin ve yetkililerin sorumsuzluğunun üzerinin örtülmeye çalışılmasına dikkat çekilmesi de, incelenen yandaş ve havuz medya yayınlarındaki ajite

Şekil 5

11 Ekim 2015 Tarihli
Cumhuriyet Gazetesi

edici ve hükümeti güçlü göstermeye yönelik propagandacı yaklaşımdan belirgin bir biçimde farklılık gösteriyor.

3- MUHALİF GÖRÜŞÜ GÜÇLENDİRME EĞİLİMİNDEKİ GAZETELER

Bu çalışmada incelenen gazetelerden, Zaman ve Özgür Gündem, temsil ettikleri iki farklı muhalif kanadın söylemlerini ve iddialarını güçlendirmeye yönelik tutumlarıyla dikkat çekiyor:

Özgür Gündem, 11 Ekim sabahı siyah beyaz, yası ifade eden bir birinci sayfayla çıkıyor. “YÜREĞİMİZİ YAKTIN, SARAY’INI YIKACAGIZ” ve “Saray ve AKP ÜSTLENDİ” başlıklarını kullanıyor. Bu manşetle, gazete patlamanın mağduru olarak kendi okur kitlesi olan Kürtleri, sorumlusu olarak da “Saray”ı, yani direkt olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ı işaret ediyor. Demirtaş’ın açıklamasıyla verdikleri “Mafyalaşmış devletin işi” başlıklarıyla da katliamın faili olarak AKP Hükümetini hedef gösteriyor. Aynı haber başlığının altında KCK’nin eylemsizlik açıklaması ilan ettiği haberini verirken, hükümetin suçluluk telaşıyla katliamı PKK ve HDP ile ilişkilendirdiğini anlatılıyor: “KCK’nin tam da eylemsizlik ilan ettiği saatlerde, Ankara’da demokrasi güçlerinin barış mitingine tarihin en alçakça saldırısı gerçekleşti.” Kanlı saldırının faillerinin Erdoğan ve Davutoğlu’nun iddia ettiği gibi HDP ve PKK olmadığı, aksine Erdoğan ve AKP hükümeti olduğu iddiası bu ifadelerle açıkça güçlendiriliyor: “Erdoğan ve Davutoğlu suçluluk telaşıyla HDP ve PKK’yi suçlayarak katliamı üstlendi”, “Saray’ın mafya ve kontr-gerilla eliyle Barış Mitingi’ne yönelik barbarca saldırısı sonrası...”, “HDP Eşbaşkanı Demirtaş, ‘Alçakça saldırı mafyalaşmış, katilleşmiş devletin işidir’ dedi”. Tekrar belirtmek gerekirse, tüm bu ifadelerin açık bir şekilde Kürt muhalif hareketinin argümanını güçlendirmeye yönelik olduğu görülmektedir. Yani, temel amaç doğru ve objektif bir haber sunmaktan ziyade, Kürt halkı temsilcilerine yönelik iddiaları çürütme ve karşıt iddiaları güçlendirmeye yönelik bir tutum ve söylem Özgür Gündem gazetesinde ağır basmaktadır.

Ayrıca, Özgür Gündem gazetesi konuyla ilgili haberlerinde, dramatizasyonun da baskın olduğu görülmektedir. Haberle ilgili kullanılan resimler ve diğer görseller, haberin tanımlanmasında seçilen kelimeler ve başlıklarda kullanılan ifadeler incelendiğinde, dramatizasyon net bir şekilde görülmektedir: Özellikle ilk 3 günlük gazetede kullanılan fotoğraflarda dikkat çeken önemli bir nokta hepsinin kadın, özellikle de ‘anne’ olan

Şekil 6

11 Ekim 2015 Tarihli Yeni Şafak Gazetesi

kadınlardan seçilmiş olması ve hepsinin ağlarken, feryat ederken ya da ellerini göğe kaldırıp dua veya beddua ederken çekilmiş fotoğraflar olmasıdır. 11 Ekim’de manşette; “Yüreğimizi yaktın”, “Öfke Patlaması”, “Sokaklar öfke ve gözyaşları arasında direnişle sarsıldı” ifadelerinden anlaşılacağı gibi, Özgür Gündem gazetesi, haber dilinde katliamın kurbanlarıyla en fazla yakınlık kuran gazetedir.

Zaman gazetesi ise, 11 Ekim’de “BAŞKENT’TE GÖZ GÖRE GÖRE KATLIAM”, “Muhalefet istihbarat zafiyetine dikkat çekti”, “Tedbirlerin alınması icap ederdi”, “Saldırının gerçekleştiği Ulus’taki Tren Garı’nın önü 24 saat Mobese kameralarıyla izleniyor” ifadeleriyle haberi manşetine taşıyor. Haber detayında sürekli olarak yenilen ‘Ankara’nın göbeğinde’, ‘Başkent’in göbeğinde’ ifadeleri ve “Olayın Başkent’in göbeğinde yaşanması ve saldırganların elini kolunu sallayarak bölgeye girmesi, güvenlik ve istihbarat zafiyetini ortaya koydu.”, “Birkaç gün önce Emniyet’e canlı bomba ihbarı geldiği ancak dikkate alınmadığı öne sürüldü. Eski MİT Müsteşar Yardımcısı Cevat Önes ‘İstihbarat zafiyetinin olduğu çok açık’ dedi” ifadeleri doğrudan doğruya olayda yetkilerinin sorumsuzluğuna dikkat çekiyor. Sayfanın en altında, “Analiz” başlığı altında Aziz İstegün’ün “Suruç ve Diyarbakır’ın perde arkası karanlıkta kaldı” yorumu yer alıyor. Buradan da aslında, daha önceki saldırıların aydınlatılmasında ve failerin ortaya çıkarılmasında hükümetin başarısız olduğu tekrar yineleniyor. Zaman gazetesinin haberlerinde altı çizilen söylem, hem bu patlamada hem de öncekilerde mevcut iktidarın sorumsuzluğu ve yetersizliğidir.

Ayrıca, Zaman gazetesi ambleminin hemen yanına, “7 Haziran’dan sonra 145 asker ve polis şehit oldu. 225 sivil hayatını kaybetti” ifadeleri koyularak 7 Haziran seçimi sonrası, hükümetin güvenlik zafiyeti bu kez sayısal verilerle destekleniyor. “Seçime az bir süre kala istihbarat ve güvenlik açığı sebebiyle yaşanan kanlı saldırıda 95 kişi hayatını kaybetti.”, “Milletimizin başı sağ olsun: Seçime günler kala Ankara’nın göbeğinde 95 cana mal olan...”, “7 Haziran öncesi Diyarbakır, ardından Suruç’ta yaşanan saldırının benzerinin 1 Kasım’a 20 gün kala yapılması dikkat çekti.” Sürmanşette ise, “Şehidin oğlu: Anne evimize gidelim Şehit eşi: Evimiz mi kaldı oğlum” ifadelerine yer verilerek, “şehit ailelerinin yuvalarının dağıldığı, perişan oldukları” mesajıyla dramatizasyon yoluyla hükümet karşıtı söylemi güçlendirilmeye çalışılıyor. Yani, hem sayısal verilerle, hem dramatizasyonla, hem

Şekil 7

11 Ekim 2015 Tarihli
Zaman Gazetesi

de muhalefet temsilcilerinin açıklamaları referans verilerek hükümetin hedefe oturtulduğu bir habercilik anlayışı göze çarpıyor.

Sonuç olarak incelenen tüm gazeteler, politik angajman ve mevzilenmelerini güçlendirecek ve kendi politik söylemleriyle 10 Ekim katliamını eklemleyebilecek bir çerçeve kurarak ilk sayfalarını şekillendirmektedirler. Böylesi kitlesel bir katliamı haberleştirirken hükümet yanlısı gazeteler, “milli birlik ve beraberlik” söylemiyle, milliyetçi histeriye eklemlemekte, muhalif gazeteler ise, “barış ve kardeşlik” söylemini hükümet karşıtlığıyla eklemleyebilmektedir. Burada yapılmaması gereken ise barış gazeteciliği ve barış talebini, ne “milli birlik beraberlik” hülyasına ve tahakkümüne kurban etmek, ne de muhalefet etmenin bir aracı olarak kullanmaktır.

TÜRKİYE BASINININ KATLIAM GÜNCEİ:

Köşe yazılarında Roboski Suruç ve Ankara katliamları

SİNEM AYDINLI

Bu çalışmada Türkiye genelinde dağıtımı yapılan ve ideolojik yönelimleri farklı olan Yeni Şafak, Sabah, Hürriyet, Cumhuriyet, Özgür Gündem gazetelerindeki 11-16 Ekim 2015 tarihleri arasındaki köşe yazıları incelenerek Ankara Katliamı'nın nasıl bir söylem üzerinden çerçeveslendiğine odaklanılacaktır. Buna ek olarak, çalışma, Ankara Katliamının bilgisini aktarıırken yaratılan söylemlerin geliştirilme stratejilerini ortaya koyacak ve bu stratejilerin Roboski ve Suruç Katliamlarındaki söylem yaratma stratejilerine dair benzerliklerine işaret edecektir. Bahsi geçen üç olay kitlesel ölümlere sebep olduğu için, olaylar "katliam" olarak tanımlanmaktadır.

Bu katliamlar Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidarı döneminde gerçekleşmiştir. Roboski Katliamı için dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve parti mensuplarının; Suruç ve Ankara Katliamları için Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Davutoğlu'nun katliamlara dair ifadeleri de önem arz etmektedir. Buna ek olarak, bu analiz egemen partinin söylem yaratma düzeyindeki hâkimiyet stratejisini de ortaya koyacaktır.

Genel olarak seçilen beş gazete ve özelde bu gazetelerdeki köşe yazıları üzerinden yapılan analiz kavramsal bir stratejiye işaret etmektedir. Bir sonuç olarak ortaya çıkan bu stratejide söz konusu olan yöntemler, kayıpları karşılaştırmalı olarak “insandı-şılaştırma”, olayın bilgisini “karmaşıklıştırma” ve olayı belli bir söylem olarak hafızaya “hapsetme”dir. Bu yöntemler aracılığıyla yapılan analizle, katliamlarının gazetecilik diline nasıl yansındığını göstermek hedeflenmektedir.

ROBOSKI: “EMRİ KİM VERDİ”

28 Aralık 2011 gecesi gerçekleşen Roboski Katliamı'nı izleyen altı aylık dönemde, katliamla ilgili otuz dört kişinin ölüm haberinin sunulma biçimlerine bakıldığında, yaşamların (dolayısıyla ölümlerin) kategorik bir insandışılaştırmayla sınıflandırıldığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla ölümler arasında hiyerarşi kuran bir dil olduğu görülmüştür. Katliamın bilgisi, köşe yazılarında “kaçakçılar öldürüldü”, “terörist miydiler yoksa kaçakçı mı?” (Acar, Cumhuriyet, 03.01.2012), “devlet kaçakçı olduklarını biliyordu” (Çetinkaya, Cumhuriyet, 04.03.2012), “kaçakçılar ölmeyi hak etmiyordu” (Şeker, Yeni Şafak, 30.12.2011), “40 kişilik kaçakçı grubu” (Ergin, Hürriyet, 05.01.2012), “PKK'lı terörist olduğu düşünülen kaçakçılar bombalandı” (Acar, Cumhuriyet, 06.01.2012). “Neden bir kaçakçıyı bir PKK'lıdan ayıramıyorlar” (Doğan, Hürriyet, 31.12.2011) gibi ifadelerle yer bulmuştur.

Ahmet Hakan, “Ben de Uludere'de bir kaçakçı olabilirdim” başlıklı yazısıyla, bazı yaşamların diğerlerinden daha değerli olduğuna işaret eden dili yeniden kurmuştur. Hakan'ın bu yazısında Uludere'de kaçakçı olarak yaşamak sanki gerçek bir yaşama işaret etmemekte ve Uludere'de kaçakçı olarak yaşayan birinin kaybının yasını tutmak sanki bir lütufmuş gibi sunulmaktadır. Aynı dönemde, dönemin İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin de “O 35 kişi zaten figürandı, onlar PKK'ya kaçak mal taşıyordu, zaten öldürülmeselerdi de yargılanacaklardı” diyerek, bazı yaşamların yaşam olarak görülmediğini ifade etmiş ve insandışılaştırma dilini yeniden inşa etmiştir.

Roboski Katliamı'nda, kaçak, kaçakçı ve kaçakçılık kavramlarına hapsedilmiş tüm anlamlandırmalar, 34 kişinin kaybını normalleştirmekte, dahası değersizleştirmektedir. Bu kavramlar, ideolojik yönelimleri birbirinden farklı olan beş gazetede referans olarak alınmış, yalnızca Özgür Gündem'de bir yaşam kategorisi olarak değil, yaşamak için edinilen bir meslek olarak görülmüştür. "Sınır ticareti" kavramı da Özgür Gündem'de yer almaktadır: "Sınır ticareti yaparlardı" (Özgür Gündem, 02.01.2012); "Roboski'nin korucuları oldukları için, sınır ticaretini devletin bilgisi dahilinde yaparlardı" (Hüseyin Ali, Özgür Gündem, 01.06.2012); "Herkes bilir ki sınır ticareti (kaçakçılık) devlet ve asker tarafından bilinir" (Adil Bayram, Özgür Gündem, 09.01.2012).

Aylar geçtikten sonra dönemin Başbakanı Erdoğan, bir yandan Roboski Katliamı'nın sorumlularının bulunmasına dair çabaların, 'terörist' bağlantılara işaret ettiğini dile getirip, diğer yandan "Her Kürtaç bir Uludere'dir" diyerek hem Roboski Katliamı'na yeni bir boyut getirmiş hem de fetüs üzerinden bir söylem geliştirerek, yaşama nasıl bir değer verilmesi gerektiğini belirlemiştir.

Roboski Katliamı'nın bilgisi, "istihbaratı kim verdi" sorusuyla "karmakarışık" bir hale getirilmiştir. Roboski'ye dair haberler, yaratılan haberlerin haberine dönüşmüştür. Diğer bir deyişle, Roboski Katliamı'na dair haberler bir tür söyleme dönüşmüştür. "İstihbaratı kim verdi" sorusu işaret edilerek, gerçeklikten nasibini almayan bir söylem, bir tür hiper-gerçeklik yaratılmıştır. Katliam ve katliamın bilgisini oluşturan söylem, bir bakıma gazetelerin gerçekliği kurguladıkları biçimde hafızaya hapsedilmiştir: "Arınç emri kimin verdiğini bilmiyor, kim düğmeye bastı" (Ergin, Hürriyet, 03.01.2012), "Emri kim verdi" (Çetinkaya, Cumhuriyet, 03.01.2012).

16 Mayıs'ta Wall Street Journal'da (WSJ) yayınlanan makale Roboski Katliamı'na dair söylemlere yeni bir boyut kazandırmıştır. Makalede, Amerikan "Predatör"lerinin sınıra yakın bir grup insan ve hayvan olduğu bilgisini Türk yetkililere vermiş olduğundan ve olası bir saldırıya geçiş kararını Türklere bıraktığından söz edilmiştir. Başbakan Erdoğan, bu makale yayınlandıktan sonra, bu bilgilerin uydurulmuş bilgiler olduğunu dile getirmiş, ardından WSJ yeniden bir makale yayınlamıştır. Bu kez ifadeyi daha kesin ve net bir biçimde belirtmiş, bombalama kararının Türkiye'ye ait olduğunu yeniden dile getirmiştir. Dolayısıyla

Roboski Katliamı soruşturması, cevabı verilmemiş sorularla, yarattığı karmakarışık söylemle hafızaya bu şekilde, bu çerçeveye içinden hapsedilmiştir.¹

İlk altı aylık dönemde, operasyon hatası, yanlış ya da yerel istihbarat ve özürlerin dilenmiş olduğu açıklamalarının arasında Roboski Katliamı “terörist” olduğu düşünülen kaçakçılar öldü” söylemiyle hafızalara hapsedilmiştir.

SURUÇ: YAS TUTMA HİYERARŞİSİ

20 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleşen Suruç Katliamı’nda 34 kişi hayatını kaybetmiş, 100’den fazla kişi yaralanmıştır. Katliam, Urfa’nın Suruç ilçesinde, Kobane’nin yeniden yapılandırılma süreci için bir araya gelen aktivist bir grubun basın açıklaması yaptığı sırada canlı bomba saldırısıyla gerçekleşmiştir. Suruç saldırısı, gazetelere katliam, barbarlık, acı, vahşet başlıklarıyla yansımış ve saldırının Türkiye’nin “bütünlüğünü” hedef aldığı söylenmiştir.

Suruç Katliamı’ndan sonraki ilk iki gün, katliam sıklıkla “masum gençler” (Cumhuriyet) ve onlarla ilişkilendirilen “Park, kütüphane ve oyuncaklar...” (Özgür Gündem) yorumlarıyla aktarılmıştır.

22 Temmuz’da Ceylanpınar’da iki polis öldürülmüş ve takip eden günlerde asker ve polis ölümleri yaşanmaya devam etmiştir. Bu ölümler, “şehit” haberleri olarak gazetelere yansımıştır.

1 “Amerikalıların yardım önerisini askeriyenin reddetmesi. Grubun imhasına daha önce karar verildiğini gösteriyor” (Aköz, Sabah, 24.05.2012); “Wall Street Journal’da yayınlanan haberin asıl önemli yanı, istihbaratın Amerikalılarca verilmesi değil, ama istihbaratın net olmayışı ve araştırılıp denetlenerek hedefin sivil mi asker mi olduğunun netleştirilmesi gereğinin iletilmiş olmasıdır. Bombalamayı kararlaştırıp yapan TSK, herhalde “ne önemi var, sivil-asker fark etmez” zihniyetiyle, istihbaratın doğrulanmasına gerek duymamıştır” (Yalçın, 19.05.2016). “Predatörler, Pakistan askerlerini vurmuş, bu ülkede siyasi kaos yaşanmasına neden olmuştu. Afganistan’da düğün evinin ve köylülerin vurulması gibi kötü sicile sahip. Ancak bunlar yaşanırken sesini çıkarmamıştı Wall Street Journal. Hem ayrıca Irak ve Afganistan işgalini desteklemişti. Ne zaman ki Türkiye’ye Predatör satışı ciddiye bindi, Wall Street Journal gibi Yahudi lobisinin etkili olduğu yayın kuruluşları, Predatörlerin satışını sorgulamaya başladı. Önceden neredeydiniz?” (Selvi, Yeni Şafak, 21.05.2012). “Amerikalılar gelen konvoyun terörist mi, sivil mi olduğunu tespit etmek için insansız hava aracının “ek keşif” yapmasını önermiş, fakat bizinkiler kabul etmemiş. Genelkurmay bunu yalanlıyor” (Akyol, Hürriyet, 19.05.2012).

Çatışma dönemine girilmiş olduğu ve bir kaç gün arayla meydana gelen ölümlerin sunum biçimleriyle, ölümler arasında hiyerarşi kuran bir dil olduğu görülmektedir. Dahası çatışma dönemi artık köşe yazılarına seçim, katliam ve PKK ilişkilendirilerek yansımıştır: “Seçimler ve Suruç katliamı oldu. PKK iki polis öldürdü. Devlet politikası yarım saat içinde tersyüz edildi. TSK ile PKK yine karşı karşıya” (Kırıkkanat, Cumhuriyet, 02.08.2015). Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri ise suçlayıcı bir dil kullanmıştır: “Sonra PKK devrimci halk savaşı ilan etti ve Suruç’tan faydalananak barış süreci bitirildi” (Kaplan, Sabah, 22.09.2015). “...Bunun üzerine, Suruç katliamını bahane ederek cinayetlerine yeniden başladı. (Dikkat ederseniz, 6-8 Ekim teröründe de, benzer saikler vardı)” (Cömert, Yeni Şafak, 26.08.2015).

Bahsi geçen 5 gazete arasında Özgür Gündem doğrudan AKP’yi suçlamakta ve AKP-DAİŞ çete ilişkisi olduğunu ileri sürerek bu haberleri vermeye devam etmektedir. Asker ve polis kayıpları için diğer gazeteler tarafından kullanılan “şehitlik” kavramı çatışma dönemine girilmesiyle, Özgür Gündem’de, Suruç Katliamı’nda hayatını kaybeden gençler için kullanılmıştır (22.07.2015). Ek olarak, diğer gazetelerde “terörist” olarak tanımlanan PKK militanları Özgür Gündem’de gerilla olarak tanımlanmakta ve AKP suçlanmaktadır: “Gençlerimizin kanı AKP’nin elindedir” (Özgür Gündem, 21.07.2015).

“Pirsûs (Suruç) katliamında 32 gencin katledilmesinin sorumlusu olan geçici AKP hükümetinin 2013 Nevroz’unda başlayan çatışmasızlık sürecine son vererek topyekün savaş startı vermesi ve Başbakan Davutoğlu’nun gençleri “feda ederiz” açıklamasına gençlerden tepki geldi” (Özgür Gündem, 05.08.2015).

Köşe yazılarında Suruç Katliamı’nın bir referans noktası olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. 22 Temmuz’da iki polisin öldürülmesine kadar, Suruç katliamı, kaybedilenlerin “masumiyetleri” öne çıkartılarak çerçevelenirken, sonrasında çatışma döneminde “şehit” düşen asker ve polislerin ölümlerine işaret ederek anılmaktadır. Kayıpların sadece bir referans noktası olduğu da görülmüştür. Sonuç olarak, asker ve polis ölümlerinin ardından, medyanın bu yaşamların yaslarının tutulması arasında hiyerarşik olarak belirleyici rol üstlendiği söylenebilir.

Suruç Katliamı’nın bilgisi aktarılırken İslam Çay Ocağı vurgusu yapılmış ve IŞİD bağlantılarına referans verilmiştir. Suruç Katliamı’nın bilgisi, Türkiye’nin içerde ve dışarıda “terörle” mücadele ettiği söylemiyle birleştirilmiş, çatışma dönemine girilmesi ve yaygın

yasağıyla birlikte, katliam terörün belirsiz anlamına hapsedilmiştir. Suruç Katliamı için ilk iki gün “oyuncak götürmek isteyen masum gençler öldü” bilgisi aktarılırken, sonraki süreçte Suruç Katliamı, Ceylanpınar’da iki polisin öldürülmesi ve takip eden süreçteki asker ve polislerin ölümleriyle birleştirilmiştir. Böylece Suruç Katliamının kurbanlarının “masumiyeti”, öldürülen iki polisin haberlerine dair anlatılar tarafından ortadan kaldırılmış, katliamda hayatını kaybedenler bu referanslarla hafızaya hapsedilmiştir.

ANKARA: “BU MEYDAN KANLI MEYDAN”

10 Ekim Ankara Katliamı, “Emek, Barış ve Demokrasi” mitinginin toplanma alanı Ankara Tren Garı’na yapılan iki ayrı bombalı saldırıyla gerçekleşmiştir. Ankara Katliamı, 7 Haziran seçimlerine, Suruç Katliamı’na ve çatışma dönemine referans veren bir dil kullanılarak çerçevelenmiştir.

Ankara Katliamı, birçok faili meçhul cinayete işaret ettiği gibi, önceki katliamlarda yitirilen yaşamların sayısal bilgisine de işaret eden bir dille çerçevelenmiştir:

“Uğur Mumcu’nun katillerinin bulunmaması, Hrant Dink’in öldürülmesi, Suruç’un “faili meçhul” kalması, çünkü katliamı teşvik etmiştir” (Tan, Cumhuriyet, 11.10.2015); Hatay-Reyhanlı 52-54 can. Suruç 33 can. Ankara 95, belki 100’ü bulacak can. Tabii arada bir dizi kitlesel ölümler de var, Uludere/Roboski 34 can, devletin yanlış istihbarata rağmen bombalaması” (Bursalı, Cumhuriyet, 11.10.2015); “97 ölü 105 yaralı” (Akyol, Hürriyet, 12.10.2015); “Roboski, Reyhanlı, Gezi, Soma, Ermenek, Suruç, Ankara. Yollarda, madenlerde, parklarda, meydanlarda binlercemiz öldü” (Alpan, Hürriyet, 12.10.2015). Ankara Katliamı’nın bilgisi özellikle Suruç Katliamı’na referans verilerek açıklanmıştır: “Saldırı bize Temmuz’daki Suruç Saldırısı’na hatırlattı” (Yeni Şafak, 11.10.2015).

Katliamın kayıplarının sayılarla çerçevelenmesi, 7 Haziran seçimi ve Suruç Katliamının referanslarıyla ilişkilendirilirken, kimi hedef gösterici bağlantılara da işaret edilmiştir: “Bu bağlamda, 20 Temmuz Suruç canlı bomba saldırısı sonrasında, PKK çözüm sürecini bozmuş Türkiye içten ve Suriye üzerinden, bir merkezden idare edilen PKK-DHKP/C - İŞİD ve FETÖ terör örgütlerinin eş zamanlı saldırılarının hedefinde terör sarmalı içine alınmıştır” (Yeni Şafak, 12.10.2015). “1 Kasım seçimleri mutlaka yapılmalı” başlıklı yazısıyla Erdal Sağlam katliamı şu cümlelerle yorumlamıştır. “Ankara’da yaşadığımız katliam artık sözün bitti-

ği yer gibi, çoğu kimse için. Çoğu kimse diyorum çünkü bazıları katliamdan memnunluk duyup hatta bunu rahatça söyleyecek seviyeye kadar indiler” (Hürriyet, 12.10.2015).

Bir ay sonra, Ankara Katliamı'nı yorumlayan gazetecilerin bir diğer referans noktasının 7 Haziran 2015 seçimleri olduğu da görülmüştür. Köşe yazarlarının yorum mercii olarak çalışıklarına da işaret edilebilmektedir: “Seçmen 7 Haziran'da HDP'ye ödünç oy verdi... Yeter ki barajı aşsın, çözüm süreci durmasın, bölgede kan akmasın diye. Ama Suruç'ta 32 kişi ölünce... Ceylanpınar'da 2, Urfa merkezde de 2 polis şehit edilince... Emanet oylar geri çekildi” (Yavuz Donat, Sabah, 17.11.2015). “Diyarbakır, Suruç ve Ankara patlamalarına sevinenlerle, Paris'teki terör saldırılarına sevinenler aynı kişiler. Esedçiler, PKKcılar ve İslam karşıtları” (Fahrettin Altun, Sabah 16.11.2015).

Bir yandan Hürriyet gazetesinden Berkan, “Önce tartışmasız gerçekte başlayalım: Cumartesi günü Ankara'da yaşanan katliamın hem siyasi hem teknik sebepleri var; bu sebeplerin ortaya çıkmasının sorumlusu ise Türkiye'yi 13 yıldır yönetmekte olan Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarlarıdır. Sadece onun da değil; temmuz ayından beri Türkiye'de siyasi şiddet sonucu hayatını kaybeden 700'e yakın insanın ölümünün sorumluluğu da bu partinin ve iktidarın üzerindedir” (14.10.2015) şeklinde AKP'yi işaret edebilirken, diğer yandan, Yeni Şafak gazetesinin kimi yazarları, HDP'yi suçlayıcı yorumlarla da Ankara katliamına işaret etmektedir: “Vatanımızda neredeyse bütün uluslararası terör odakları doluşma girmeye uğraşırken; 'Ankara katliamı'nı acil olarak devlete fatura etmeye kalkan HDP siyaseti ile barış, imkansızın coğrafyasında halay çekmekten başka bir anlama gelmiyor” (Barbarasoğlu, 12.10.2015). “Hepimizi can evinden vuran terör saldırısının ardından olay yerine gidip karanfil bırakan HDP heyetinin 'neşeli' tavırları neyin nesidir? (...) Mister Demirtaş, 'canlı bombaların patladığı' alanda mikrofonu eline alıp 'ufaktan bir miting' yaptı ve 1 Kasım seçimi için oy istedi!” (Korkmaz, Yeni Şafak, 13.10.2015). Gazete tarafından yeni etiketlerin de kavramsallaştırıldığı görülmektedir: “İlk yorumlarımız, HDPKK'nın kana doymadığı, seçim gününe kadar da vahşeti artırarak yaygınlaştırmaya devam edeceği şeklinde oldu. Çünkü görünen köy kılavuz istemiyordu: HDPKK'nın, Suruç vahşetini üreten şımarıklığı, şimdi oy kaybetme korkusuna evrilmişti” (Lekesiz, Yeni Şafak, 13.10.2015).

Dönemin Başbakanı Davutoğlu 16 Ekim'de Ankara katliamına dair açıklama yaparak, “kokteyl terör” kavramıyla, olayın

sorumlularını ve saldırının bağlantılarını açıklamıştır: “Terör örgütlerinin hepsi aynı kaptan su içer. PKK, DAESH, DHKP-C, kaos ister. Hepsinin hedefi Türkiye’de kaos çıkarmak. Son olayın failleri ve irtibatları biliniyor. DAESH’in içinde Esad rejiminin unsurları var. PKK’nın ve PYD’nin içinde başka ülkelerin istihbarat unsurları var. Kokteyl terörden kastettiğim bu” (16 Ekim 2015, TRT 1, TRT Haber ve TRT Türk ortak yayını).

Cumhurbaşkanı Erdoğan da, benzer kavramsal vurgularla, Ankara Saldırısı üzerine şu açıklamayı yapmıştır:

“Şimdi kalkıyorlar ‘efendim burayı DAESH yaptı, bunu bilmem kim yaptı’. Bu tamamen kolektif bir terör eylemidir. Burada DAESH de var, burada PKK da var, burada El Muhaberat da var, burada Suriye’nin kuzeyindeki PYD terör örgütü de var. Hepsi beraber ortak olarak bu eylemi planlamışlardır. Bunu özellikle bilmenizi istiyorum” (21 Ekim 2015, HAK-İŞ, 13. Olağan Genel Kurulu).

Sayıların ve geçmiş saldırıların referansıyla çerçevelenen Ankara Katliamı için Başbakan Davutoğlu ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın açıklamalarından sonra, yayın yasaklarının da eklenmesiyle, katliamın faillerine dair yapılan yorumlarda “terör” bir tür “gösteren” olarak çalışmaktadır. Özellikle Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde Cumhurbaşkanı ve Başbakanın “terör” kavramına stratejik olarak politik bir anlam kazandırdığı dil yeniden kurulmuştur. Katliam, bu gazeteler aracılığıyla sosyal hafızaya “terör saldırısı” olarak hapsedilmiş, failine işaret edilemeyen ancak çeşitli görünüm kazanan bir gerçeklik yaratmıştır. Böylece “gerçeklik”, karmaşıklaştırılmış ancak oldukça geniş kapsamlı bir genelleme yapılarak, “terör” çerçevelenmesiyle köşe yazılarına da yansımıştır. Böylece stratejik olarak faile de işaret edilememektedir. Aynı zamanda katliamın faillerinin ulusal ve uluslararası bağlantılarının karmaşıklaştırılması ve gizemleştirilmesi, hükümetin, yetkili erklerin sorumluluğunu da örten bir işlev görmektedir. Okuyan kişiye, olayın o kadar da basit olmadığı düşüncesi aşılanmaya çalışılmakta, hükümetin ve devletin istihbarat sınırlarını aşılıyor izlenimi verilmekte, böylece buradan da bir mağduriyet devşirilmeye çalışıldığı gözlenmektedir. Diğer yandan Özgür Gündem ise “terör” kavramını bir tür boş gösteren olarak kullanmaktan oldukça uzak bir tavırla olayı yorumlamakta, Cumhurbaşkanının ve onun söylemine eklenen ana akım basının köşeyazarlarının iddialarını tersyüz ederek bir karşı iddiaya başvurmaktadır: “Evet bu bir terör saldırısı olabilir. Ancak en çok AKP ve IŞİD’in kokteylidir” (01.11.2016).

Roboski Katliamı, Suruç Katliamı ve Ankara Katliamı'nın ortak noktaları AKP hükümetine paralel görüş ve ifadeleri savunan gazetelerden özellikle Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinin bahsi geçen katliamlardaki acıyı ısrarcı bir biçimde “terör” vurgusu yaparak çerçevelediğidir. Bu katliamlarda ortak nokta “terör” kavramına “boş gösteren” olarak işaret edildiği, sorumluların ve sorumluları ortaya çıkarmaya yönelik bağlantılara işaret edilmediğidir. Çerçevesel, gazeteler genelinde olaylar nasıl hatırlanmak isteniyorsa öyle inşa edilmiş, köşe yazılarıyla bu bakış açısı desteklenmiştir. Yani çerçevesel bir söylem dolayısıyla bir hafıza yaratma hatta göstere göstere unutturma biçimi olarak belirlenmiştir. “Terör” söylemi üç katliamda da kendini farklı biçimlerde tekrar ederek, gücün “boş gösteren”lerle yayılmasına olanak tanıyan hegemonya tarafından kullanılmaktadır. “Terör”, farklı söylemlerde farklı çerçeveleme ya da artikülasyon pratikleriyle söylemin kendisine dönüşmüştür. Roboski Katliamı'nda kaçakçıların bağlarıyla, Suruç Katliamı'nda, hemen ertesindeki çatışma sürecinde gerçekleşen polis ve asker ölümleriyle ilişkilendirilerek katliamın çerçeveselenmesi köşe yazılarının diline de “terör” söylemiyle geçmiştir.

Özellikle Ankara Katliamı için bütüncül bir açıklamayı “kokteyl terör” ya da “kolektif terör” kavramlarıyla da sağlamaya çalışan söylemler, anlamı ve yorumu sabit bir bakış açısına çekerken başka sorulara işaret etmemektedir: Roboski'de Suruç'ta ve Ankara'da ne olmuştu?

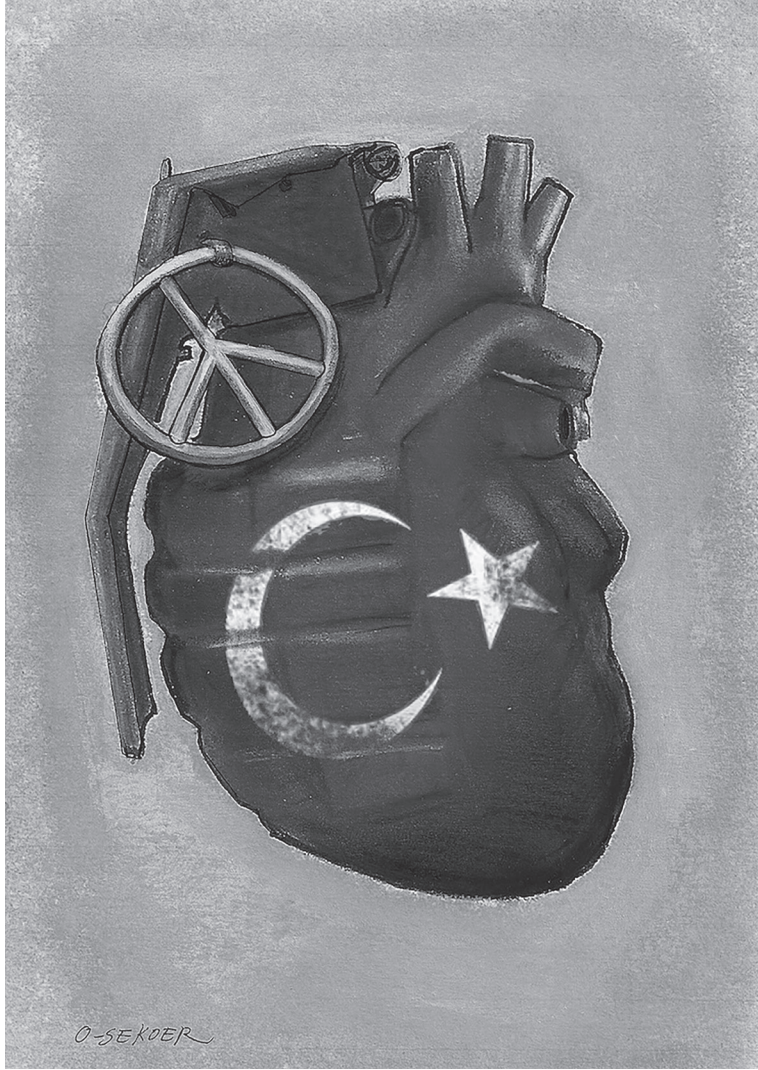
Bu bağlamda, yaşanan katliamlarda, acının çerçeveselenmesi için kullanılan “insandışılaştırma”, olayın bilgisini “karmaşıklaştırma” ve olayı belirli yargılarla hafızaya “hapsetme” hegemonya tarafından geliştirilen stratejiler olarak görülebilir.

Gazetelerde gördüğümüz ya da görmediğimiz artikülasyon pratikleri (bu çalışma için çerçeveleme), acının medyatikleşen halidir. Bu analizle, acının çerçeveselenmesinin gazetecilik diline nasıl yansıtıldığını farklı artikülasyon pratikleriyle görmüş, köşe yazılarındaki hegemonyaya işaret eden ya da hegemonyayı eleştiren dilin hangi anlamı nasıl bir gerçek kurgusuyla verdiğini göstermek amaçlanmıştır.

Kaynakça

- Baudrillard, J. (1983). Simulations (Foreign Agents Series). Semiotext(e).
Butler, J. (2009). Frames of War: When is Life Grievable?, Verso, London, New York.

ÇİZERLERİN KALEMİNDEN

Belçikalı çizer Luc Descheemaeker'in kaleminden...

Ürdünlü karikatürist Usame Hajjaj,
Ankara'daki saldırıyı böyle resmetti.

Brezilyalı karikatürist Cival Einstein ise
Ankara'daki saldırıyı böyle gördü.

